

Nationellt strukturfondsprogram för regional
konkurrenskraft och sysselsättning (ESF)
2007–2013

CCI-nummer 2007SE052PO001

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	7
1 RAM FÖR SOCIALFONDSINSATSERNA	9
1.1 INLEDNING.....	9
1.2 EU:S POLITIK FÖR SYSSLESÄTTNING OCH SOCIAL OCH EKONOMISK SAMMANHÅLLNING	9
1.3 NATIONELLT HANDLINGSPROGRAM FÖR TILLVÄXT OCH SYSSLESÄTTNING 2006–2008	11
1.4 EN NATIONELL STRATEGI FÖR REGIONAL KONKURRENSKRAFT, ENTREPRENÖRSKAP OCH SYSSLESÄTTNING 2007–2013.....	12
1.5 DET SVENSKA POLITISKA SAMMANHANGET	15
1.5.1 Arbetsmarknadspolitik	15
1.5.2 Integrationspolitik	16
1.5.3 Näringspolitik.....	16
1.5.4 Utbildningspolitik och det livslånga lärandet	17
1.5.5 Jämställdhetspolitik.....	17
1.5.6 Handikappolitik	18
1.5.7 Socialtjänstpolitik	18
1.5.8 Regional utvecklingspolitik.....	18
1.5.9 Storstadspolitik	19
1.5.10 Landsbygdspolitik.....	19
1.6 SOCIOEKONOMISK ANALYS.....	20
1.6.1 Vad karaktäriserar den svenska arbetsmarknaden?.....	20
1.6.2 Vilken utmaningar står den svenska arbetsmarknaden inför?.....	29
1.6.3 Arbetsmarknaden ur ett jämställdhetsperspektiv	30
1.7 SWOT-ANALYS – EN SAMLAD BILD ÖVER STYRKOR, SVAGHETER, MÖJLIGHETER OCH HOT PÅ DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN	31
2 PROGRAMMETS UTGÅNGSPUNKTER SAMT KRITERIER FÖR GENOMFÖRANDE AV PROGRAMMET OCH DE REGIONALA ESF-PLANERNA	33
2.1 INLEDNING.....	33
2.2 SOCIALFONDENS INRIKTNING I SVERIGE	33
2.2.1 Kompetensförsörjning	35
2.2.2 Ökat arbetskraftsutbud.....	35
2.3 FRÄMJA LIKABEHANDLING I ARBETSLIVET	36
2.4 PROGRAMMETS KOPPLINGAR TILL SVENSK OCH EUROPEISK SYSSLESÄTTNINGSPOLITIK	37
2.5 KRITERIER FÖR GENOMFÖRANDE AV PROGRAMMET OCH DE REGIONALA ESF-PLANERNA.....	42
2.5.1 Främja lärande miljöer.....	42
2.5.2 Främja innovativ verksamhet.....	43
2.5.3 Främja samverkan.....	43
2.5.4 Främja strategiskt påverkansarbete.....	43
3 BESKRIVNING AV MÅL OCH PROGRAMOMRÅDEN.....	44
3.1 ÖVERGRIPANDE MÅL	44
3.1.1 Prioriteringar.....	44
3.2 PROGRAMOMRÅDE 1: KOMPETENSFÖRSÖRJNING	44
3.2.1 Mål	44
3.2.2 Kvantifierade mål.....	45
3.2.3 Målgrupp.....	45
3.2.4 Indikatorer programområde 1.....	46
3.2.4.1 Resultat - och effektindikatorer	46
3.2.4.2 Finansiella och fysiska indikatorer	46
3.2.5 Beskrivning av programområde 1.....	47
3.3 PROGRAMOMRÅDE 2: ÖKAT ARBETSKRAFTSUTBUD.....	49
3.3.1 Mål	49
3.3.2 Kvantifierade mål.....	49
3.3.3 Målgrupp.....	50

3.3.4	Indikatorer för programområde 2	50
3.3.4.1	Resultat- och effektindikatorer	50
3.3.4.2	Fysiska och finansiella indikatorer	50
3.3.5	Beskrivning av programområde 2	51
3.4	GENOMFÖRANDE AV PROJEKT INOM PROGRAMOMRÅDE 1 OCH 2	52
3.4.1	Projekt inom programområde 1	52
3.4.2	Projekt inom programområde 2	54
3.4.3	Transnationell verksamhet	55
3.4.4	Uppföljning och utvärdering	56
3.4.5	Projektägare	56
3.5	PROGRAMOMRÅDE 3: TEKNISKT STÖD	56
4	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GENOMFÖRANDE AV PROGRAMMET	58
4.1	PARTNERSKAP OCH SAMVERKAN	58
4.2	FÖRVALTANDE OCH ATTESTERANDE MYNDIGHET	58
4.2.1	Förvaltande myndighet	59
4.2.2	Attesterande myndighet	60
4.3	REVISIONSMYNDIGHET	61
4.4	STRUKTURFONDSPARTNERSKAPEN OCH DET NATIONELLA STRUKTURFONDSPROGRAMMET (ESF)	61
4.5	REGIONALA ESF-PLANER INOM RAMEN FÖR DET NATIONELLA STRUKTURFONDSPROGRAMMET (ESF) .	62
4.5.1	Bakgrund	62
4.5.2	Ansvarsfördelning	62
4.5.3	Urvalskriterier, nationella utlysningar, transnationell projektverksamhet samt upphandling av ... projektverksamhet	63
4.5.4	Modell för fördelning av medel	64
4.6	ÖVERVAKNING	64
4.6.1	Övervakningskommitté	64
4.6.2	Övervakningskommitténs sammansättning	65
4.6.3	Övervakningskommitténs uppgifter	65
4.6.4	Arbetsgrupper	66
4.6.5	Övervakning	66
4.6.6	Årsrapport och slutrapport om genomförandet	66
4.6.7	Årlig genomgång av programmet	66
4.7	UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING I PROGRAMMET	67
4.7.1	Uppföljning och utvärdering på programnivå och projektnivå	68
4.7.2	Indikatorer	69
4.7.3	Stöd för uppföljning och utvärdering i program och projekt	70
4.7.4	Datoriserat utbyte av data till kommissionen	71
4.7.5	Ekonomi-, uppföljnings- och rapporteringssystem	72
4.8	INFORMATION OCH OFFENTLIGHET	72
4.9	MEDFINANSIERING	74
4.10	FINANSIELLA FLÖDEN	74
4.11	GRÄNSSNITTET MELLAN DET NATIONELLA STRUKTURFONDSPROGRAMMET OCH ANDRA PROGRAM ..	75
4.11.1	Det nationella strukturfondsprogrammet och de regionala strukturfondsprogrammen	77
4.11.2	Det nationella strukturfondsprogrammet och Programmet för livslångt lärande	77
4.11.3	Det nationella strukturfondsprogrammet och Landsbygdsutvecklingsprogrammet	77
4.11.4	Det nationella strukturfondsprogrammet och Europeiska Fiskerifonden (EFF)	78
4.11.5	Det nationella strukturfondsprogrammet och Jeremie och Jessica	79
4.11.6	Det nationella strukturfondsprogrammet och målet för europeiskt territoriellt samarbete	79
4.11.7	Det nationella strukturfondsprogrammet och Europeiska fonden för integration av tredjelandsmedborgare	80
4.12	STRATEGISK MILJÖKONSEKVENSBEDÖMNING	80
5	FINANSIELLA FÖRUTSÄTTNINGAR	81
5.1	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FINANSIERINGSPLANEN	81
Bilaga 1	Statistik över deltagande i personalutbildning	84
Bilaga 2	Rekommendationer respektive erfarenheter från oberoende utvärderingar av socialfondsverksamhet i Sverige under programperioden 2000–2006	87

<i>Bilaga 3</i>	<i>Framtagande av Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF)</i>	<i>90</i>
<i>Bilaga 4</i>	<i>Beskrivning av begrepp i programmet</i>	<i>91</i>
<i>Bilaga 5</i>	<i>Strukturfondspartnerskapens sammansättning.....</i>	<i>97</i>
<i>Bilaga 6</i>	<i>Slutsatser från förhandsbedömning av programmet</i>	<i>100</i>

Sammanfattning

Föreliggande förslag till operativt nationellt strukturfondsprogram anger inriktning och innehåll för Europeiska socialfondens stöd till Sverige under perioden 2007–2013. Programmet skall bidra till att uppfylla Lissabonstrategin; den europeiska sysselsättningsstrategins övergripande mål om full sysselsättning, högre kvalitet och produktivitet i arbetet samt stärkt social och regional sammanhållning.

Det övergripande målet för det nationella strukturfondsprogrammet är ”Ökad tillväxt genom god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud”. Adekvat kompetens i företag samt bättre integration i arbetslivet skall särskilt prioriteras, liksom ungas etablering på arbetsmarknaden. Programmet genomförs inom ramen för strukturfondsprojektet Regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Programmet är uppdelat i tre prioriterade områden:

- 1) Kompetensförsörjning.
- 2) Ökat arbetskraftsutbud.
- 3) Tekniskt stöd.

Följande riktlinjer skall beaktas för de prioriterade områdena ett och två:

- Främja sådan kompetensutveckling som säkerställer en omställning av redan sysselsatta så att de inte riskerar arbetslöshet på grund av att de inte har efterfrågad kompetens.
- Underlätta för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden genom otraditionella insatser.
- Förebygga och motverka diskriminering och utestängning på arbetsmarknaden.
- Förebygga långtidssjukskrivningar och underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna genom innovativa insatser.

Varje prioriterat område skall omfatta en eller flera av dessa riktlinjer.

I första hand projekt som syftar till innovativt utvecklingsarbete kan få stöd för transnationell samverkan.

Dessa insatser skall skapa mervärde genom att möjliggöra insatser som syftar till att påverka och förbättra

- enskilda individers och gruppers situation i arbetslivet,
- företagets strategier, produktivitet och tillväxt genom tillvaratagande av adekvat kompetensutveckling
- formella och informella rutiner och praxis på arbetsplatserna för utveckling samt tillvaratagande av befintlig kompetens och av arbetskraftsutbudet, och
- policy och idéutveckling inom berörda politikområden, strukturer och institutioner.

För genomförandet av programmet formuleras fyra kriterier. Projekt som uppfyller minst ett av dessa kriterier, vid sidan av övriga stödberättigande kriterier, kan få bidrag. Kriterierna är att främja lärande miljöer, främja innovation, främja samverkan samt främja strategiskt påverkansarbete.

Förvaltande myndighet, ansvarig för programmets genomförande, är Svenska ESF-rådet.

Åtta regionala ESF-planer skall utarbetas inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet. Ett regionalt inflytande skall säkerställa att kunskap om och behov med avseende på den framtida utvecklingen av regionen beaktas. Det regionala inflytandet är en viktig grund för ett effektivt programgenomförande.

Utgångspunkten är att samtliga regionala ESF-planer skall omfatta både prioriteringsområde 1 och prioriteringsområde 2 med de olika riktlinjerna, och därmed samtliga program mål, med fokus på de problem, behov och möjligheter som den regionala analysen visar är mest angelägna att koncentrera stödet till.

En regional ESF-plan skall utarbetas för vart och ett av de åtta geografiska programområden som definierats i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. De för Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden gemensamma strukturfondspartnerskapen som skall bildas i dessa områden skall, förutom att erbjudas att utarbeta den regionala ESF-planen, ha till uppgift att prioritera mellan ansökningar om stöd till projekt inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet och inom de regionala strukturfondsprogrammen.

Genomförandet av det nationella strukturfondsprogrammet följs av en övervakningskommitté. Dess huvudsakliga uppgift är att förvissa sig om att genomförandet av programmet är effektivt och av tillfredsställande kvalitet.

I programmet läggs stor vikt vid uppföljning och utvärdering av verksamheten, på såväl programnivå som projektnivå, bl.a. i syfte att bidra till lärande och god styrning under pågående projektverksamhet.

Förord

Programmet anger inriktning och innehåll för Europeiska socialfondens stöd till Sverige under perioden 2007–2013. Detta dokument är avhängigt kommissionens beslut, som avses i artikel 32.5 i Europeiska rådets förordning (EG) nr 1083/2006.¹

Programmet, som skall ligga till grund för genomförandet av socialfondsinsatser under programperioden 2007–2013, omfattar hela landet. Det är framtaget som ett led i EU:s reviderade Lissabonstrategi med integrerade riktlinjer för tillväxt och sysselsättning, det svenska handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning,² samt den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013³. Kopplingar finns även till den nationella strategin för social trygghet och social delaktighet.

Genomförandet av programmet regleras av EU:s förordningar för strukturfondsarbetet; rådets förordning (EG) nr 1083/2006, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 om Europeiska socialfonden, kommissionens förordning (EG) nr 1828/2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1083/2006, samt den svenska förordningen 2007:14 om förvaltning av EG:s strukturfonder.

I det inledande avsnittet i rådets förordning (EG) nr 1081/2006 redogörs för ett antal skäl till att Europaparlamentet och Europeiska unionens råd har antagit förordningen. Bl.a. uppges följande skäl, se citaten i punkt 6-9 nedan:

”6) Man har dragit nya lärdomar av gemenskapens initiativ Equal, särskilt när det gäller att kombinera lokala, regionala, nationella och europeiska verksamheter. Dessa lärdomar bör beaktas när stöd ges från ESF. Särskild uppmärksamhet bör ägnas målgruppers deltagande, integrering av immigranter, inklusive dem som söker asyl, fastställande av politiska frågor och deras senare integrering, innovativa och experimentella arbetsätt, metoder för transnationellt samarbete, verksamhet riktad till grupper som är marginaliserade i förhållande till arbetsmarknaden, de sociala aspekternas inverkan på den inre marknaden samt icke-statliga organisationers tillgång till och möjligheter att leda projekt.

7) ESF bör stödja sådan politik i medlemsstaterna som ligger väl i linje med sysselsättningsstrategin och de relevanta mål som gemenskapen har ställt upp för social integration, icke-diskriminering, främjande av jämställdhet och utbildning för att bättre bidra till att målen från Europeiska rådets möte i Lissabon den 23 och 24 mars 2000 och i Göteborg den 15 och 16 juni 2001 uppnås.

8) ESF bör även agera för att hantera de relevanta dimensionerna och konsekvenserna av demografiska förändringar i gemenskapens aktiva befolkning, särskilt genom livslång yrkesutbildning.

9) För att kunna bättre förutse och hantera förändringar och öka den ekonomiska tillväxten, sysselsättningsmöjligheterna för både kvinnor och män samt arbets kvalitet och produktivitet i anslutning till målet regional konkurrenskraft och sysselsättning samt konvergensmålet bör

¹ Rådets förordning (EG) nr 1083/2006 om allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Sammanhållningsfonden.

² Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2006-2008. Skr 2006/07:23.

³ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Bilaga till regeringsbeslut den 14 december 2006, dnr N2006/11184/RUT.

stödet från ESF särskilt inriktas på att öka arbetstagarnas och företagens anpassningsförmåga, öka humankapitalet och tillträdet till och deltagandet på arbetsmarknaden, stärka missgynnade gruppers sociala integration, bekämpa diskriminering, verka för att icke-förvärvsarbetande personer återvänder till arbetsmarknaden samt främja partnerskap för reformer.”⁴

I det nationella strukturfondsprogrammets första kapitel redogörs för den politiska ramen på EU-nivå respektive nationell nivå för framtagande och genomförande av programmet. Kapitlet innehåller också en socioekonomisk analys av arbetsmarknaden. En sammanfattning av de rekommendationer och slutsatser som framkommit från den förhandsbedömning som gjorts under framtagandet av programmet framgår av bilaga 6.

I kapitel 2 redogörs för utgångspunkter och kriterier för genomförande av det nationella strukturfondsprogrammet och åtta s.k. regionala ESF-planer. I kapitel 3 beskrivs programområden, mål och indikatorer. Tillsammans utgör kapitlen en beskrivning av strategin för programgenomförandet.

Kapitel 4 omfattar förutsättningar för programgenomförande; betydelsen av samverkan, organisering av genomförandet, regional inriktning som central utgångspunkt för programmets genomförande, övervakningskommitténs roll och uppgifter, uppföljning och utvärdering i programmet, information och krav på offentliggörande, medfinansiering och finansiellt ansvar och finansiella flöden samt gränssnittet mellan det nationella strukturfondsprogrammet och andra program.

I kapitel 5 redogörs för de finansiella förutsättningarna för programmet.

⁴ Se det inledande avsnittet i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 av den 5 juli 2006 om Europeiska socialfonden och om upphävande av förordning (EG) nr 1784/1999.

1 Ram för socialfondsinsatserna

1.1 Inledning

Inledningsvis beskrivs översiktligt den europeiska politiken för tillväxt och sysselsättning. Därefter ges en övergripande beskrivning av regeringens mål och inriktning för olika politikområden, följt av några aspekter i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 av betydelse för det nationella strukturfondsprogrammet (ESF) för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Den socioekonomiska analysen ger en aktuell bild av det sammanhang som programmet skall genomföras i. I bilaga 6 redovisas de slutsatser som följt av den förhandsbedömning av programmet som gjorts under programframtagandet.

Kapitlet avslutas med en sammanfattning av styrkor, svagheter, möjligheter och hot av relevans för sysselsättningen.

1.2 EU:s politik för sysselsättning och social och ekonomisk sammanhållning

Europeiska unionens sammanhållningspolitik har som mål att bidra till ekonomisk och social sammanhållning inom EU. Genom åtgärder inom ramen för strukturfonderna och sammanhållningsfonden skall denna politik medverka till att minska regionala skillnader och ojämlikhet mellan människor.

Under perioden 2007–2013 kommer EU att ställas inför ett antal utmaningar. De socioekonomiska skillnaderna har ökat i unionen eftersom utvidgningen bl.a. inneburit att länder med lägre socioekonomisk standard nu ingår i EU. Unionen måste också hantera effekter av globalisering, teknologisk utveckling, kunskapsekonomins framväxt, arbetslöshet, en åldrande befolkning och ökad invandring.

Enligt kommissionens reformerade sammanhållningspolitik för 2007–2013 ges politikområdet en tydlig strategisk inriktning. Detta innebär att de europeiska strategiska riktlinjerna på gemenskapsnivå kompletteras med nationella strategiska referensramar som tas fram i medlemsstaterna. Avsikten är att öka samstämmigheten mellan nationella och regionala strategier samt att koncentrera satsningarna där behoven är som störst.

Övergripande mål för EU:s sysselsättningspolitik

De satsningar som görs för ökad sammanhållning skall bidra till att uppfylla Lissabonstrategin och den europeiska sysselsättningsstrategins övergripande mål om

- full sysselsättning,
- högre kvalitet och produktivitet i arbetet samt
- social sammanhållning.

Sysselsättningsstrategin har sedan den antogs 1997 utvecklats och reviderats. I samband med revideringen av Lissabonstrategin i mars 2005 beslutade stats- och regeringscheferna om att integrera riktlinjerna för den mikro- och makroekonomiska politiken med politiken på sysselsättningsområdet.

Det europeiska samarbetet kring sysselsättningsstrategin bygger på den s.k. öppna samordningsmetoden. Metoden innefattar gemensamma målsättningar och riktlinjer, övervakning och uppföljning med hjälp av indikatorer och rekommendationer samt utbyte av erfarenheter och goda exempel mellan medlemsstaterna.

Riktlinjer för EU:s sammanhållningspolitik

Europeiska rådet antog under hösten 2006 de europeiska strategiska riktlinjerna för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning 2007–2013.⁵ Dessa strategiska riktlinjer syftar till att förstärka synergier mellan sammanhållningspolitiken och Lissabonstrategin. I linje med detta anges i riktlinjerna att mellan 60 och 75 procent av strukturfondsmedlen i EU-15 under programperioden skall öronmärkas för insatser som är relaterade till Lissabonstrategins mål.

Följande riktlinjer visar aktuella prioriteringar för kommande års sammanhållningspolitik:

1. Att göra Europa och dess regioner mer attraktiva att investera och arbeta i
2. Att skapa tillväxt genom förbättrad kunskap och innovation
3. Fler och bättre jobb⁶

Med utgångspunkt i sammanhållningspolitikens mål om att bidra till ekonomisk och social sammanhållning inom EU, Lissabonstrategins integrerade riktlinjer samt behovet av en tematisk och territoriell inriktning har Europeiska kommissionen beslutat om tre mål för genomförande av sammanhållningspolitiken för perioden 2007–2013: *Konvergens, Regional konkurrenskraft och sysselsättning* samt *Territoriellt samarbete*. Sverige kommer under perioden att tilldelas medel för insatser relaterade till det andra och tredje målet; Regional konkurrenskraft och sysselsättning samt Territoriellt samarbete.

- Målet Regional konkurrenskraft och sysselsättning syftar till att förutse och främja ekonomiska förändringar genom ett begränsat antal prioriteringar under rubrikerna innovation och kunskapssamhälle, tillgänglighet, miljö och riskförebyggande samt fler

⁵ Rådets beslut av den 6 oktober 2006 om gemenskapens strategiska riktlinjer för sammanhållningen (2006/702/EG).

⁶ Följande underrubriker är aktuella för den tredje riktlinjen, med direkt koppling till Europeiska socialfondens verksamhetsområden; a) Att få in fler och behålla fler människor i arbete och modernisera de sociala trygghetssystemen, b) Att förbättra arbetstagares och företags anpassningsförmåga och flexibiliteten på arbetsmarknaden, c) Att öka investeringarna i humankapital genom förbättrad utbildning och förbättrade färdigheter, d) Förvaltningens förmåga, samt e) Att bidra till att arbetskraftens hälsa upprätthålls.

och bättre jobb. Målet finansieras under 2007–2013 av de två strukturfonderna, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden.

- Målet Territoriellt samarbete är en vidareutveckling av gemenskapsinitiativet Interreg. Målet är att främja ökad integration och samarbete mellan regioner för att bidra till utveckling av EU:s regioner. Genomförandet kommer att ske genom tre programtyper: gränsregionala, transnationella och interregionala program.

Den europeiska sammanhållningspolitiken skall präglas av ett decentraliserat genomförande, med utgångspunkt i lokala, regionala och nationella strategier. Ett effektivt genomförande av politiken är beroende av nära samverkan i breda partnerskap av aktörer, bland annat arbetsmarknadens parter och organisationer, i planering och genomförande av programmen.

Genomförandet antas också stärkas av ett ökat samspel och kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer på lokal, regional, nationell och europeisk nivå.

Utgångspunkterna för Sveriges arbete med de sammanhållningspolitiska målen slås fast i den av regeringen beslutade nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning⁷. En motsvarande strategi (s.k. nationell strategisk referensram) tas fram i varje medlemsstat.

Det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning samt den ovan nämnda nationella strategin anger ramar respektive inriktning för insatserna inom strukturfonderna i Sverige under perioden 2007–2013. Utformningen och prioriteringarna i strukturfondsprogrammen för regional konkurrenskraft och sysselsättning anger hur socialfonden och regionala utvecklingsfonden skall bidra till att uppnå aktuella målsättningar och utvecklingsområden i det svenska nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning.

Av slutsatserna från Europeiska rådets möte i Lissabon framgår att modernisering och förbättring av den sociala tryggheten är ett viktigt steg för att kunna uppnå de övergripande Lissabonmålsättningarna. Inom ramen för den öppna samordningsmetoden utarbetar medlemsstaterna även nationella strategirapporter för social trygghet och social delaktighet. Det nationella strukturfondsprogrammet skall även bidra till att uppnå målen i Sveriges strategirapport för social trygghet och social delaktighet.

1.3 Nationellt handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2006–2008

Vid vårtoppmötet i mars 2005 uppmanades medlemsstaterna att presentera nationella handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning för perioden 2005–2008 samt årliga uppföljningsrapporter kopplade till dessa. Beslutet togs i samband med Europeiska rådets halvtidsöversyn av Lissabonstrategin, och syftet var att stärka det politiska åtagandet och genomförandet av strategin på nationell nivå. Handlingsprogrammen och

⁷ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Bilaga till regeringsbeslut den 14 december 2006, dnr N2006/11184/RUT.

uppföljningsrapporterna utgör ett viktigt underlag för kommissionens och Europeiska rådets uppföljning av medlemsstaternas genomförande av Lissabonstrategin.

Utgångspunkten för de nationella handlingsprogrammen är de, av medlemsstaterna godkända, integrerade riktlinjerna, dvs. de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och de gemensamma riktlinjerna för sysselsättningspolitiken. Riktlinjerna tar sikte på de viktigaste framtida utmaningarna, som globaliseringen och den åldrande befolkningen, och fokuserar på behovet av reformer för att främja konkurrenskraft och ekonomisk tillväxt samt fler och bättre jobb inom ramen för det övergripande målet för hållbar utveckling. Med hållbar utveckling avses utveckling där hänsyn tas till såväl de ekonomiska, sociala som de miljömässiga konsekvenserna. Det finns således ett nära samband mellan Lissabonstrategin och EU:s nya strategi för hållbar utveckling som antogs av Europeiska rådet i juni 2006.

Den viktigaste uppgiften för regeringen är, enligt handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006⁸, att genomföra åtgärder som leder till högre sysselsättning och lägre arbetslöshet och som minskar utanförskapet på arbetsmarknaden.

Kommissionen gav i sin Framstegsrapport i december 2006 uttryck för att Sverige tillsammans med ett antal andra medlemsstater ges det bästa omdömet, mycket goda framsteg, och att Sverige bör fortsätta på den inslagna vägen;

”It will be important for Sweden over the period of the National Reform Programme to focus on: taking further regulatory measures to increase competition, notably in services; implementing rapidly planned improvements to the impact assessment system; taking a more coherent approach to better regulation, strengthening its strategy to increase labour supply and hours worked, including through the implementation of proposals to increase incentives to work, as well as stronger measures to increase the employment rate of immigrants and young people and to reintegrate people on sickness-related schemes.”⁹(sid. 6)

Den europeiska ungdomspakten, som är en del i det svenska nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning, antogs vid Europeiska rådets möte den 22-23 mars 2005. Pakten syftar till att främja ungas möjligheter att få en bra utbildning och ett arbete, att studera, praktisera och arbeta utomlands, att vara delaktiga i samhället samt att bättre kunna kombinera yrkes- och familjeliv. Den europeiska ungdomspakten innebär att ungdomsperspektiv skall integreras på alla relevanta områden inom ramen för Lissabonstrategin och att samordning mellan insatser riktade mot ungdomar skall främjas.

1.4 En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013

Den europeiska sammanhållningspolitiken har som mål att bidra till ekonomisk och social sammanhållning inom EU genom att minska regionala skillnader och ojämlikheter mellan människor. Den kommande programperioden 2007–2013 syftar till att skapa konkurrenskraft

⁸ Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2006–2008. Skr 2006/07:23.

⁹ A year of delivery. The European Commission’s 2006 annual progress report on growth and jobs.

och sysselsättning genom att ta till vara de förutsättningar som finns inom hela Europeiska unionen och skapa möjligheter för alla regioner att bidra till Europas konkurrenskraft.

Under 2006 beslutades en svensk nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning för åren 2007–2013¹⁰. Denna nationella strategiska referensram för sammanhållningspolitiken i Sverige skall ligga till grund för utvecklingsarbete med fokus på regionala behov. Strategin skall bidra till att skapa konkurrenskraftigare regioner och individer i Sverige. I enlighet med de europeiska strategiska riktlinjerna för sammanhållning, anger den nationella strategin riktlinjer för strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning 2007–2013.

Den nationella strategin innebär en samordning mellan den regionala utvecklingspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik. Sammanhållningspolitiken skall bl.a. genomföras i ett nationellt strukturfondsprogram för Europeiska socialfonden (ESF) med åtta regionala ESF-planer samt åtta strukturfondsprogram för Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF). De regionala ESF-planerna skall syfta till att anpassa det nationella strukturfondsprogrammet till regionala förhållanden. Nedan framgår den geografiska indelningen av landet i åtta s.k. programområden.¹¹

¹⁰ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Bilaga till regeringsbeslut den 14 december 2006, dnr N2006/11184/RUT.

¹¹ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.

Tabell 1 Åtta geografiska programområden för genomförandet av det nationella och de regionala strukturfondsprogrammen under perioden 2007–2013.

Övre Norrland (<i>Norrbottnens och Västerbottens län</i>)
Mellersta Norrland (<i>Jämtlands och Västernorrlands län</i>)
Norra Mellansverige (<i>Gävleborgs, Dalarnas och Värmlands län</i>)
Stockholm (<i>Stockholms län</i>)
Östra Mellansverige (<i>Uppsala, Södermanlands, Örebro, Västmanlands och Östergötlands län</i>)
Västsverige (<i>Västra Götalands och Hallands län</i>)
Småland och öarna (<i>Kalmar, Kronobergs, Jönköpings och Gotlands län</i>)
Skåne-Blekinge (<i>Skåne och Blekinge län</i>)

Med strukturfondsprogrammen följer möjligheter till samverkan och förstärkning av de regionala processerna i arbetet för ökad tillväxt och sysselsättning och social och ekonomisk sammanhållning. De strukturfondspartnerskap som skall bildas blir viktiga instrument för denna samordning i de åtta geografiska programområdena (jfr avsnitt 4.4).

I den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning finns följande nationella prioriteringar för 2007–2013:

- Innovation och förnyelse, med innovativa miljöer och entreprenörskap som särskilt viktiga insatsområden.
- Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud.

- Tillgänglighet, med regionförstoring och ett utvecklat informationssamhälle som särskilt viktiga insatsområden.
- Strategiskt gränsöverskridande samarbete.

I strategin anges att en hållbar utveckling skall beaktas i alla led av framtagande och genomförande av strukturfondsprogram och insatser inom dessa. En helhetssyn och ett långsiktigt perspektiv i arbetet bidrar till en hållbar utveckling i regionen. Särskilt fokus skall ges jämställdhet mellan kvinnor och män, integration och mångfald samt en bättre miljö. Jämställdhet mellan kvinnor och män skall främjas på alla nivåer, vid utarbetande och genomförande av strukturfondsprogram och projekt både genom en jämn representation och genom att ett jämställdhetsperspektiv beaktas i arbetet. I fråga om integration och mångfald skall också inflytande och delaktighet från berörda grupper på arbetsmarknaden säkerställas.

I strategin framhävs även betydelsen av att ett tydligt, både lokalt och regionalt, näringslivsperspektiv präglar strukturfondsprogrammets framtagande, inriktning och genomförande. Det är viktigt att finna former som stimulerar näringslivets aktörer, däribland företrädare för den sociala ekonomin, att medverka i genomförandet.

Storstäder kännetecknas många gånger av en hög tillväxt och hög sysselsättning samtidigt som det där också finns segregerade områden med hög arbetslöshet och låg sysselsättningsnivå. Utanförskapsområden förekommer i de tre svenska storstadsregionerna men även i en rad andra större städer. Socialfonden bör enligt strategin bidra till det storstadspolitiska arbete som pågår i syfte att minska utanförskapet på arbetsmarknaden. Det handlar om att stödja utvecklingsarbete i utsatta stadsdelar utifrån ett helhetsperspektiv och med medborgarnas behov av egenmakt i centrum. Till de territoriella förutsättningar som omnämns i den nationella strategin hör även de glest befolkade områdena i norra Sverige. Vid utarbetande av de regionala ESF-planerna inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet (ESF) bör förhållanden i utsatta stadsdelar i storstäder och större städer samt de glest befolkade områdena i norra Sverige beaktas.

Kulturen har betydelse för sysselsättning och entreprenörskap, dynamik, förändringsbenägenhet och rörlighet. Kulturen och upplevelseindustrin bidrar därmed i allt högre grad till Europas tillväxt och sysselsättning. Detta bör beaktas i utarbetandet av de regionala ESF-planerna.

1.5 Det svenska politiska sammanhanget

I avsnittet redogörs översiktligt för ambitioner och målsättningar inom olika politikområden av särskild betydelse för det nationella strukturfondsprogrammets genomförande.

1.5.1 Arbetsmarknadspolitik

Det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken är att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Genom att bryta utanförskapet på arbetsmarknaden, skapa fler jobb och fler

företag och även göra det mer lönsamt att arbeta kan välfärden säkras. Arbetslinjen skall tydliggöras i arbetslöshetsförsäkringen genom förändringar av ersättningen och villkoren i försäkringen. Sjukförsäkringen skall syfta till att bevara tryggheten för den som drabbas av sjukdom eller skadas och samtidigt ge motiv och möjlighet att återgå till arbete.

Sysselsättningen har en mycket stor betydelse inte minst för att nå målet om ökad social delaktighet. Social delaktighet bidrar i sin tur till ökat arbetskraftsutbud och ökad sysselsättning.¹²

Insatser skall göras för att underlätta för dem som under lång tid inte haft arbete att gå till. Det skall bli enklare och mindre kostsamt att anställa. Kostnaderna för att anställa ungdomar skall sänkas. Det är även angeläget att sänka arbetsgivaravgiften i vissa tjänstebranscher. Ungdomsarbetslösheten är hög i Sverige och var tredje ung människa har en mycket svag anknytning till arbetsmarknaden. Det är viktigt att ungdomar får det stöd som behövs på ett tidigt stadium så att utslagning motverkas.

1.5.2 Integrationspolitik

De bästa vägarna till integration går genom arbete och språkkunskaper. En genomgående linje i regeringens integrationspolitik skall vara att riva hinder och öppna möjligheter. Det behövs en politik som frigör människors inneboende kraft. Det är en politik för större frihet och för ett samhälle som präglas av gemenskap och samhörighet, där ingen grupp ställs åt sidan eller diskrimineras. Behovet av insatser för förbättrad integration är stort mot bakgrund av att den hittills förda politiken inte lett till minskade klyftor mellan olika grupper.

Arbetsmarknads- och näringspolitiken behöver ge förutsättningar för företagande och fler arbetstillfällen, en utbildningspolitik för kunskap, en förbättrad introduktion av nyanlända invandrare samt insatser mot diskriminering. Säråtgärder som riktar sig till invandrare som grupp bör i princip begränsas till insatser som kan behövas under den första tiden i Sverige.

1.5.3 Näringspolitik

Sveriges företagsklimat skall förbättras och det skall bli enklare och mer lönsamt att driva företag. Målet för näringspolitiken är att främja en hållbar tillväxt och en ökad sysselsättning genom insatser för ökad konkurrenskraft och fler och växande företag. En förutsättning för ökad konkurrenskraft är att företagen har tillgång till kompetent arbetskraft. Betydelsen av ett ökat kunskapsinnehåll i produktionen blir allt större. Standardiserade och arbetsintensiva verksamheter slås ut eller flyttas till länder med lägre kostnader. Konkurrenskraften kommer allt mer att ligga i en god kunskapsförsörjning, produktförnyelse, effektiva produktionsprocesser och en flexibel och ändamålsenlig arbetsorganisation. Detta ställer ökade krav på arbetskraftens kompetens, rörlighet och förmåga till förändring.

¹² Se även Sveriges nationella strategirapport för social trygghet och social delaktighet 2006-2008.

1.5.4 Utbildningspolitik och det livslånga lärandet

Sverige behöver en välutbildad arbetskraft för att klara den internationella konkurrensen och skapa ekonomisk tillväxt och ökat välstånd. Utbildning med internationellt konkurrenskraftig kvalitet är en förutsättning för att åstadkomma detta. Det utgör också grunden för framtida forskning och utveckling.

Utbildningssystemet och tillgång till kompetensutvecklande insatser för sysselsatta och arbetslösa, i ett livslångt lärandeperspektiv, är av avgörande betydelse för den ekonomiska tillväxten, produktiviteten och sysselsättningen¹³. En kontinuerlig samverkan mellan utbildningssystemet och det omgivande samhället skapar gynnsamma förutsättningar för att efterfrågan på kvalificerad kompetens på arbetsmarknaden skall kunna tillgodoses. Kvalitet och internationell konkurrenskraft i den högre utbildningen är av största vikt för Sverige som nation och även i ett regionalt perspektiv.

Grundläggande yrkesutbildning på gymnasial nivå skall ge eleverna goda yrkeskunskaper och förbereda dem för både yrkesliv och ett livslångt lärande. För att minska risken för att unga hamnar i utanförskap kommer gymnasieskolans yrkesutbildning att reformeras så att genomströmningen ökar och elevernas yrkeskunskaper fördjupas. Fördjupade yrkeskunskaper bidrar till att eleverna efter avslutad utbildning är mer attraktiva för arbetsgivare.

De kortare yrkesinriktade utbildningarna, liksom den kvalificerade yrkesutbildningen, är särskilt relevanta i detta sammanhang och fortsätter att vara efterfrågade av såväl arbetsliv som enskilda individer. Dessa utbildningar är av stor betydelse för kompetensförsörjningen av näringslivet och den regionala utvecklingen. Ett stort utbud av olika utbildningsformer och inriktningar ger den enskilde möjligheter att finna de alternativ som bäst passar henne eller honom. Infrastrukturen för vuxnas lärande är betydelsefull för tillväxt. Tillgång till olika slag av lärmiljöer, t.ex. på den ordinarie arbetsplatsen, i ett lärcentrum, på distans eller i arbetsmarknadsutbildning, är också en viktig förutsättning för vuxnas lärande och i förlängningen för individens konkurrenskraft på arbetsmarknaden.

1.5.5 Jämställdhetspolitik

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En förutsättning för att kunna uppnå detta är att kvinnor och män har samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter inom livets alla områden. Jämställdhetspolitiken är sektorsövergripande vilket innebär att jämställdhet skall beaktas inom andra politikområden. Jämställdhetsintegrering som huvudstrategi för genomförande av jämställdhetspolitiken vilar på insikten att jämställdhet skapas där ordinarie beslut fattas.

Viktiga frågor för jämställdhetspolitiken är att både kvinnor och män skall ha möjlighet att leva på sin egen lön och kunna kombinera familjeliv och arbetsliv. Kvinnors villkor i arbetslivet och möjligheter till eget företagande måste förbättras och alla former av mäns våld mot kvinnor bekämpas.

¹³ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Bilaga till regeringsbeslut den 14 december 2006, dnr N2006/11184/RUT.

1.5.6 Handikappolitik

Handikappolitiken omfattar insatser för att undanröja hinder för full delaktighet i samhället, insatser för att bekämpa diskriminering samt individuella stödinsatser. Insatserna är sektorsövergripande och ingår i de flesta politikområden.

De nationella målen för handikappolitiken är

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Det handikappolitiska arbetet skall särskilt inriktas på

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för personer med funktionshinder,
- att förebygga och bekämpa diskriminering av personer med funktionshinder,
- att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

1.5.7 Socialtjänstpolitik

Målet för socialtjänstpolitiken är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer samt att stärka skyddet för utsatta barn. Socialtjänsten utgör ett komplement till de generella ekonomiska stödsystemen. Personer som står utanför arbetsmarknaden skall få stöd för att så snabbt som möjligt komma in på arbetsmarknaden. Grundläggande för socialtjänsten är principerna om helhetssyn och frivillighet, ett förebyggande perspektiv samt att den enskildes egna resurser skall tas till vara.

1.5.8 Regional utvecklingspolitik

Alla delar av landet skall bidra till Sveriges tillväxt och hållbara utveckling. Den regionala utvecklingspolitiken syftar till att förebygga strukturproblem och att skapa tillväxt, en hållbar utveckling och en god servicenivå för kvinnor och män i alla delar av landet. Den långsiktiga tillväxten och välfärden behöver stärkas, inte minst med hänsyn till Sveriges demografiska utveckling.

Tillväxten skapas på lokal och regional nivå, av människor i företag. Den regionala utvecklingspolitiken utgår från lokala arbetsmarknadsregioners funktionssätt för att skapa strukturella förutsättningar för tillväxt och sysselsättning i såväl gles- och landsbygd, små och medelstora städer som i storstadsområden. Tätorter och gles- och landsbygd ses som sammanlänkade områden. Storstadsområdenas hållbara tillväxt främjas genom insatser inom såväl den regionala utvecklingspolitiken som den nationella storstadspolitiken.

1.5.9 Storstadspolitik

Den nationella storstadspolitiken i Sverige har utformats för att bl.a. skapa möjligheter och undanröja hinder för människor i utanförskapsområden i storstäder och göra dessa områden attraktivare. Antalet utanförskapsområden i storstadsregionerna måste minska för att främja långsiktigt hållbar tillväxt och social sammanhållning. Utanförskapsområden skapar sociala och ekonomiska spänningar som påverkar såväl villkoren för enskilda individer som bor i områdena som stadens utveckling som helhet. Problematiken som omger förekomsten av utanförskapsområden gäller även för fler städer än de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Utsatta stadsdelar i andra större städer behöver också särskild uppmärksamhet för att bryta utanförskapet utifrån de lokala förutsättningar som gäller där.

De storstadspolitiska målen är utformade mot bakgrund av problem med ökad segregation, och har en tvärssektoriell ansats som tar sikte på bättre samordning mellan en rad politiska områden. Målen för storstadspolitiken är

– att ge storstadsregionerna goda förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt och därmed kunna bidra till att nya arbetstillfällen skapas såväl inom storstadsregionerna som i övriga delar av landet (tillväxtn målet), samt

– att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare (segregationsmålet).

1.5.10 Landsbygdspolitik

Landsbygdspolitiken omfattar åtgärder för stöd till en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling av landsbygden. En stor del av åtgärderna genomförs genom det EU-medfinansierade landsbygdprogrammet. Det nya landsbygdprogrammet för perioden 2007–2013 kommer liksom programmet för perioden 2000–2006 att ha en hög miljöambition men kommer också att omfatta åtgärder för en bredare landsbygdsutveckling. Programmet är uppdelat i fyra mål och insatsområden som är gemensamma för EU-länderna;

- stöd för omstrukturering, utveckling och innovation som skall stärka jord- och skogsbrukets konkurrenskraft,
- stöd för markförvaltning som förbättrar miljön och landskap,
- stöd för att höja livskvaliteten på landsbygden och att uppmuntra till en diversifiering av näringsverksamheten.

Landsbygdspolitiken omfattar även nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige samt åtgärder inom miljöområdet vad gäller jordbruk.

1.6 Socioekonomisk analys

Den socioekonomiska analysen, som ger både nationella och regionala perspektiv på arbetsmarknaden, utgör underlag för det nationella strukturfondsprogrammets inriktning och innehåll. Den är också ett underlag i utformandet och genomförandet av de åtta regionala ESF-planerna.

Uppdateringar av den socioekonomiska analysen kommer därför, jämte utvärderingar av genomförd verksamhet, att utgöra grund för eventuella revideringar av programmet och de regionala ESF-planerna under programperioden.

1.6.1 Vad karaktäriserar den svenska arbetsmarknaden?

Arbetsmarknadens strukturförändringar

Omstruktureringen av arbetsmarknaden med en krympande industrisektor och en växande tjänstesektor har pågått successivt sedan mitten av 1970-talet. Den beror delvis på den ökande konkurrensen från lågkostnadsländer, men även på att det skett en expansion inom kapital- och kunskapsintensiva branscher. Utlokalisering av varuproduktion samtidigt som forskning och utveckling har behållits i Sverige har lett till att produktionens tjänsteinnehåll och förädlingsvärde har ökat. Parallellt med utvecklingen inom industrin har efterfrågan på både privata och företagsnära tjänster ökat. För att klara denna omstrukturering kommer bl.a. stor rörlighet och bra matchning på arbetsmarknaden att krävas.

En ökad produktivitet inom näringslivet under det senaste decenniet har sannolikt bidragit till att sysselsättningen utvecklades svagt när konjunkturläget åter förbättrades efter 2003. En av förklaringarna till den höga produktiviteten är de rationaliseringar som genomfördes inom industrin i samband med 1990-talskrisen. Sysselsättningen har dock tagit fart under 2005 och 2006 och på längre sikt kan sysselsättningen förväntas öka, vilket bl.a. beror på en minskad rationaliseringspotential inom industrin och en ökad efterfrågan på sysselsättningsintensiv produktion inom exempelvis tjänstesektorn.

Företagsstruktur

Omkring 9,2 procent av arbetskraften var företagare under 2005.¹⁴ Det finns ungefär 900 000 företag i Sverige, privata och offentliga,¹⁵ där cirka hälften är enskilda firmor, en tredjedel är aktiebolag och knappt var tionde är handels- och kommanditbolag.¹⁶ Majoriteten av företagen har inga eller mindre än 9 anställda.¹⁷ Endast 1 700 företag hade fler än 200 anställda.¹⁸

Omkring 44 500 företag startas varje år och överlevnadsgraden efter tre år är 62 procent. Av de nystartade företagen är omkring 80 procent tjänsteproducerande och 18 procent varuproducerande företag.¹⁹ Av de företag som startades under 2005 leddes 31 procent av

¹⁴ SCB, AKU.

¹⁵ SCB Företagsdatabas.

¹⁶ SCB, Företagens ekonomi.

¹⁷ SCB, Företagsdatabas.

¹⁸ SCB, Företagsdatabas.

¹⁹ All statistik om företagare kommer från SCB, AKU.

enbart kvinnor och 62 procent av enbart män. I sex procent av de nystartade företagen bestod ledningen av både kvinnor och män.²⁰

Utanförskap, sysselsättning, arbetslöshet och arbetade timmar

Stora delar av Sveriges arbetsföra befolkning står utanför den reguljära arbetsmarknaden. Det finns många människor som kan och vill arbeta men som inte lyckas få ett arbete. Antalet helårsekvivalenter²¹ som försörjdes genom de offentliga försörjningssystemen under 2005 motsvarade drygt 1 miljon eller ca 21 procent av de folkbokförda i åldern 20-64 år. Under 2006 hade drygt 12 procent av befolkningen i arbetsför ålder ohälsorelaterade ersättningar (sjuk- och rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning), nära 8 procent hade arbetsmarknadsrelaterade ersättningar och cirka 1,5 procent hade ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

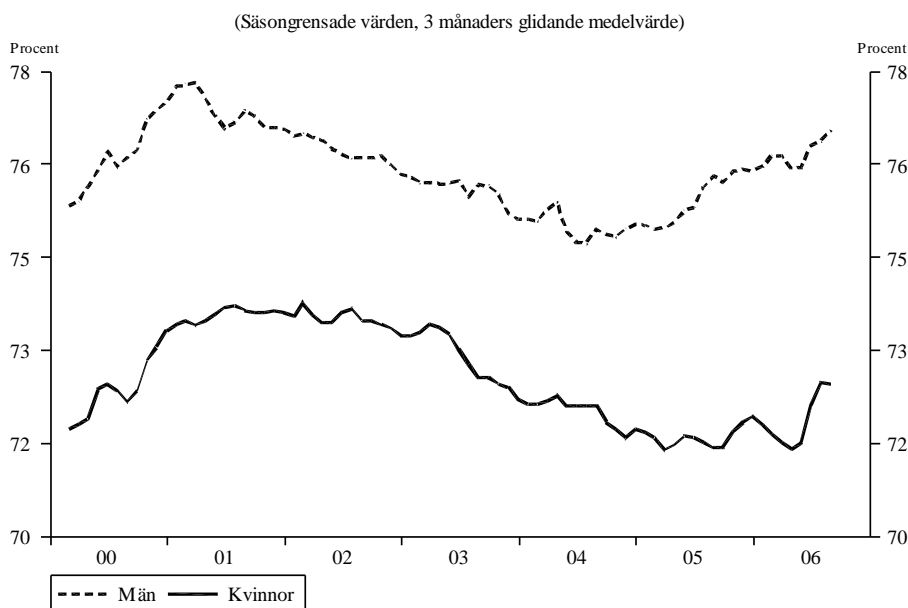
Efter några år med god tillväxt i den svenska ekonomin i slutet av 1990-talet avstannade den goda utvecklingen i början av 2000-talet, och som en följd av detta utvecklades den svenska arbetsmarknaden svagare än tidigare. Trots att konjunkturen återigen började vända under senare delen av 2003 sjönk sysselsättningen under 2003 och 2004, främst bland kvinnor. Sedan 2005 har dock sysselsättningen ökat och i september 2006 uppgick sysselsättningsgraden bland kvinnor i åldern 16-64 år till 71,6 procent, medan motsvarande siffra för män var 77,2 procent.²²

²⁰ All statistik om nyföretagandet kommer från ITPS.

²¹ Med helårsekvivalent avses det antal individer som skulle kunna försörjas under ett helt år med full ersättning.

²² I april 2005 genomförde Statistiska centralbyrån (SCB) förändringar i Arbetskraftsundersökningen (AKU) för att ytterligare EU-harmonisera den. Som en följd av omläggningen har antalet sysselsatta ökat, varför den verkliga sysselsättningsökningen troligtvis överskattas i AKU. Detta innebär dock inte att sysselsättningen inte ökat under år 2005, eftersom även Nationalräkenskaperna visat på en ökning under året.

Figur 1. Sysselsättningsgrad kvinnor och män 16-64 år, januari 2000-september 2006

Anm.: Länkad serie.

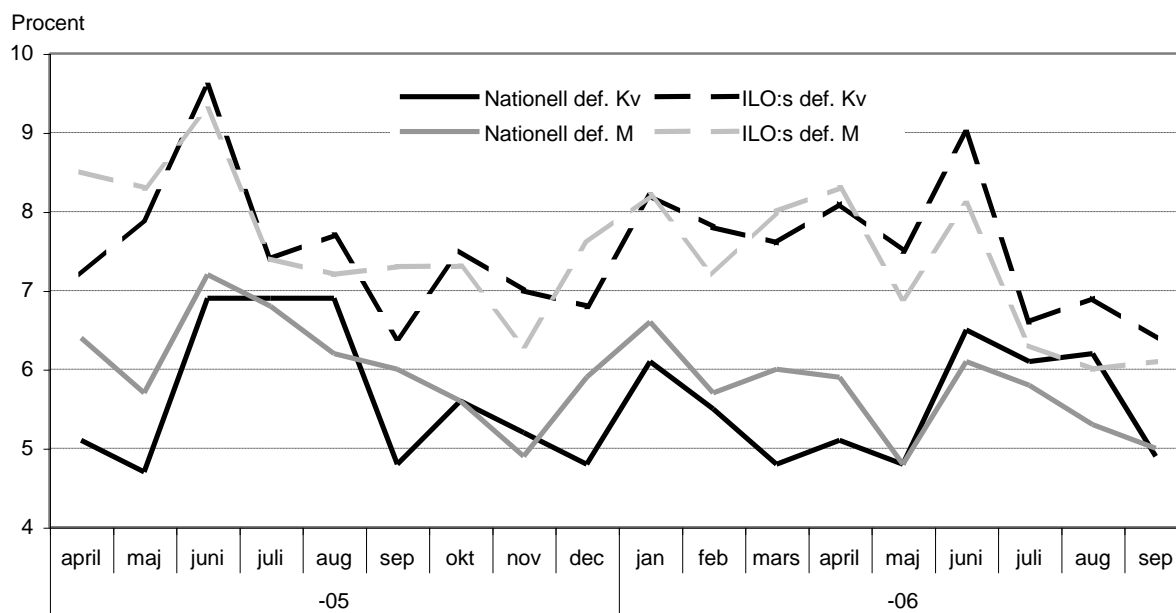
Källa: AKU, SCB.

Den öppna arbetslösheten minskade i och med konjunkturförbättringen mellan åren 1997 och 2001. Den öppna arbetslösheten steg dock åter under 2003 fram till första halvåret 2004, trots att konjunktoren förbättrades under samma period. Arbetslösheten har därefter lagt sig på en stabilt hög nivå, med undantag av en kraftig topp under sommarmånaderna 2005, vilket delvis är en effekt av SCB:s omläggning av AKU. Under ett antal månader utvecklades kvinnors öppna arbetslöshet inte lika bra som mäns, vilket till stor del berodde på att det främst var i traditionellt manliga sektorer som sysselsättningen förbättrades. I september 2006 var dock andelen arbetslösa kvinnor 4,9 procent och andelen arbetslösa män 5,0 procent.

Bland de studerande finns ett stort antal personer som är latent arbetssökande, dvs. studerande som söker och kan ta ett arbete. År 2005 var cirka 89 000 heltidsstuderande i åldern 16-64 år latent arbetssökande. Med ILO:s definition på öppen arbetslöshet, där bl.a. latent arbetssökande ingår, uppgick andelen arbetslösa kvinnor till 6,4 procent och andelen arbetslösa män till 6,1 procent i september 2006.

Figur 2 nedan visar skillnaden i arbetslöshet mellan ILO:s definition och den nationella (fram t.o.m. september 2006) definitionen. Att skillnaden är minst under sommarmånaderna förklaras av att det är få som studerar under dessa månader.

Figur 2. Jämförelse av arbetslöshet enligt internationellt samt nationellt mått, kvinnor och män april 2005 – september 2006

Källa: AKU, SCB.

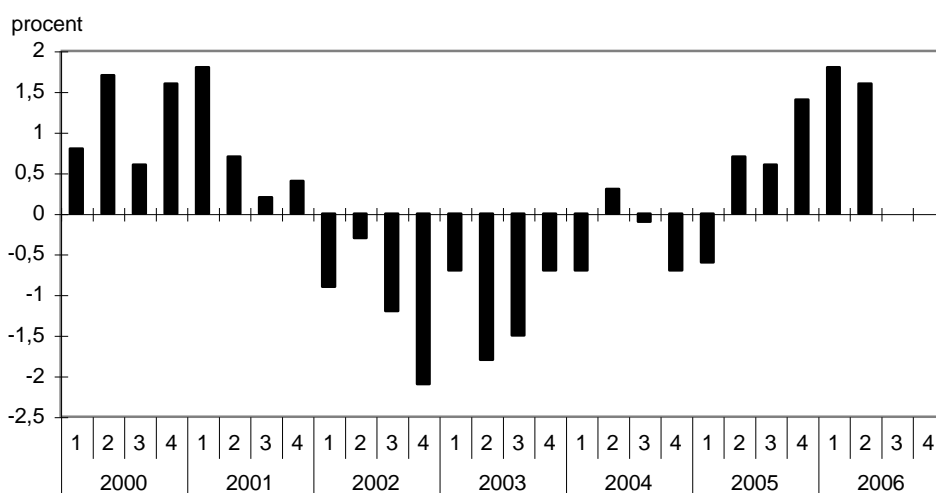
Den totala arbetslösheten (öppet arbetslösa samt personer i konjunkturberoende program) som andel av arbetskraften, uppgick i september 2006 till cirka 8 procent bland kvinnor respektive cirka 7,9 procent bland män.

Sedan början av 1990-talet har ungdomar, i större utsträckning än andra, haft svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Ungdomarnas etableringsålder (dvs. den ålder vid vilken 75 procent av en viss åldersgrupp är sysselsatt av befolkningen) uppgick under 2004 till 27 år, vilket kan jämföras med en etableringsålder på 21 år under åren 1988–1990. Att etableringsåldern har ökat kan delvis förklaras av att fler ungdomar studerar allt längre tid, men det är också en följd av att unga, och då framför allt utrikes födda ungdomar, har fått svårare att få fotfäste på arbetsmarknaden.

SCB gör befolkningsprognoser för alla åldersgrupper. Enligt den senaste befolkningsprognosen från SCB kommer antalet ungdomar mellan 16 och 24 år att öka kraftigt fram till år 2010. Detta kommer att öka trycket på utbildningssystemet, men även bidra till en större arbetskraft i den yngre befolkningen. Mot bakgrund av att ungdomar ofta saknar fast förankring på arbetsmarknaden och har många tillfälliga jobb, drabbas dessa ofta hårdare än andra åldersgrupper när efterfrågan på arbetskraft sjunker. Om befolkningsökningen sammanfaller med en lågkonjunktur och en minskad efterfrågan på arbetskraft riskerar således ungdomsarbetslösheten att stiga.

Ett ytterligare mått på hur väl arbetsmarknaden utvecklas är antalet arbetade timmar i ekonomin. Enligt Nationalräkenskaperna sjönk antalet arbetade timmar under 2002 och 2003, vilket till stor del var en effekt av ekonomins avmattning i början av decenniet. Under 2004 var utvecklingen av antalet arbetade timmar ostadig, men sedan andra kvartalet 2005 har antalet arbetade timmar ökat jämfört med motsvarande kvartal föregående år, se figur 3.

Figur 3. Förändring av antalet arbetade timmar, kvartalsvis 2000-2006

Källa: Nationalräkenskaperna, SCB. Anm. Kalenderkorrigerade arbetade timmar.

Den tidigare oväntat svaga utvecklingen på arbetsmarknaden vad gäller sysselsättning, arbetslöshet och arbetade timmar, trots en förbättrad konjunktur, kan kopplas till olika företeelser i den svenska ekonomin. En förklaring är att produktiviteten (förädlingsvärdet per arbetad timma) har ökat i den svenska ekonomin under denna period; företagen har kunnat utöka sin produktion utan att behöva öka antalet anställda eller antalet arbetade timmar. Under andra kvartalet 2006 var kapacitetsutnyttjandet inom industrin rekordhøgt i landet och låg på 91,1 procent. Det är dock vanligt att produktiviteten ökar i en konjunkturuppgång då företagen i större utsträckning nyttjar befintlig personal och kapital innan uppgången är säkerställd. Produktiviteten förväntas dock utvecklas svagare under de närmast kommande åren, vilket innebär att antalet arbetade timmar troligen fortsätter att utvecklas positivt liksom sysselsättningen.

Några förklaringar till att arbetslösheten inte sjunkit som förväntat är dels att fler har gått in i arbetskraften när arbetsmarknadsläget förbättrats, dels att sjukfrånvaron har sjunkit sedan 2003. Båda dessa faktorer ökar arbetslösheten på kort sikt eftersom fler personer står till arbetsmarknadens förfogande. På längre sikt förväntas dock ett ökat utbud leda till ökad sysselsättning.

Regionala arbetsmarknader

Sysselsättningen i landets 21 län har utvecklats olika under de senaste åren, då styrkan i återhämtningen efter konjunkturedgången under 1990-talet har varierat mellan länen. Stockholms län är det enda län där antalet förvärvsarbetande var högre under 2000 än under 1990.²³ En förklaring till de skilda sysselsättningsnivåerna är olikheter i åldersstrukturer på regional nivå. Bakgrunden är den stora inflyttningen av yngre till storstads- och universitetsregioner, som inte har någon motsvarighet i många andra delar av landet. Enligt prognoser från SCB²⁴ kommer andelen i yrkesaktiv ålder och andelen unga fortsätta att minska i samtliga län fram till år 2030, vilket innebär att försörjningskvoten (antalet ungdomar och äldre per 20-64-åring) förväntas stiga ytterligare i samtliga län. Förändringstakten är dock olika. De regioner som redan idag har en ogynnsam åldersstruktur

²³ SCB (2003), Länens arbetskraft. Utvecklingen de närmaste decennierna.

²⁴ Ibid.

förutspås halka efter ytterligare. Tabell 2 nedan visar sysselsättningsgraden i länen under 2005.

Tabell 2. Sysselsättningsgraden (procent) för kvinnor och män 16-64 år, år 2005

Län	Kvinnor	Män	Län	Kvinnor	Män
Stockholms	75,6	77,9	Västra Götalands	72,3	76,6
Uppsala	72,0	74,6	Värmlands	68,4	73,2
Södermanlands	69,8	76,4	Örebro	70,3	71,6
Östergötlands	68,3	73,0	Västmanlands	71,9	76,5
Jönköpings	77,1	82,1	Dalarnas	68,9	74,9
Kronobergs	75,9	77,5	Gävleborgs	67,4	73,7
Kalmar	69,2	76,0	Västernorrlands	72,6	73,8
Gotlands	69,4	72,7	Jämtlands	72,4	74,1
Blekinge	69,6	72,6	Västerbottens	70,5	74,9
Skåne	67,8	75,0	Norrbottnens	69,3	71,1
Hallands	74,7	79,4	<i>Hela riket</i>	<i>71,8</i>	<i>75,9</i>

Källa: AKU, SCB

Traditionella beskrivningar av lokala förhållanden på arbetsmarknader utgår som ovan ofta från administrativa områden som kommuner och län. Den lokala arbetsmarknaden följer dock sällan administrativa gränser. SCB har därför tagit fram så kallade lokala arbetsmarknader (LA-regioner) som i motsats till kommun och län tar hänsyn till utbud och efterfrågan av arbetskraft i olika regioner. Inom en LA-region skall människor kunna både bo och arbeta utan alltför tidsödande resor.

Den prognostiserade sysselsättningsökningen fram till 2020 förväntas främst koncentreras till befolkningstäta regioner (Stockholm, Göteborg, Malmö).²⁵ I storstäderna fortsätter emellertid de inomregionala skillnaderna att vara stora beträffande sysselsättningsgrad. Det finns en kraftig koncentration av kvinnor och män utan anställning i ett stort antal områden, där den genomsnittliga andelen med sysselsättning är under 50 procent.²⁶

Stockholms, Uppsala, Västerbottens och Skåne län har en hög andel eftergymnasialt utbildade och dessa län beräknas enligt SCB behålla sin tätposition även 2020. Beräkningar visar dessutom att även om sysselsättningsutvecklingen är svag eller om sysselsättningen till och med minskar i mindre regioner, så kommer det att uppstå arbetskraftsbrist inom vissa utbildningsområden, såsom vård och pedagogik, på grund av att befolkningen i åldersgruppen 20-64 år minskar kraftigt. Bristen inom vård och omsorg beräknas bli störst i glesbefolkade och perifera områden som ofta har en hög andel offentligt anställda. Åldersstrukturförändringarna gör inte enbart att utbudet av arbetskraft minskar utan även att behovet av vård ökar. Arbetskraftsbristen inom teknik/naturvetenskap beräknas bli störst i storstadsregioner samt regioner som domineras av privat sektor.²⁷

Utrikes föddas arbetskraftsdeltagande

Alltför många personer med utländsk bakgrund har stora svårigheter att komma in i samhälls- och arbetsliv. Stora skillnader finns mellan utrikes och inrikes födda och mellan utrikes födda

²⁵ SOU 2004:34, Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till LU 2003/04.

²⁶ Storstadsdelegationens årsrapport 2005.

²⁷ SOU 2004:34, Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till LU 2003/04.

från olika födelseregioner när det gäller arbetskraftsdeltagande och utanförskap, sysselsättning och arbetslöshet.

De skillnader i sysselsättningsgrad och arbetslöshet som råder mellan inrikes och utrikes födda har varit tämligen oförändrade under de senaste åren. Sysselsättningsgraden för utrikes födda kvinnor och män i åldersgruppen 16-64 år var 59,2 procent respektive 64,6 procent under fjärde kvartalet 2005. Sysselsättningsgraden för inrikes födda kvinnor var 73,9 procent och för inrikes födda män 77,8 procent. Den öppna arbetslösheten för utrikes födda var under samma kvartal mer än dubbelt så hög som den för inrikes födda.

Utrikes födda är givetvis ingen homogen grupp. En rad faktorer har betydelse för möjligheterna på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden hänger bland annat samman med hur lång tid en individ har varit i Sverige. Gapet mellan inrikes och utrikes föddas sysselsättningsgrad är avsevärt större för dem som har varit kort tid i Sverige.

Hos dem som har invandrat till Sverige finns många personer vars kompetens och kunnande inte utnyttjas. Dessa människor skulle kunna bidra till den ekonomiska tillväxten om de förvärvsarbetade. Negativa attityder och bristande kunskaper utgör hinder för detta. Även ungdomar med utländsk bakgrund har lägre löner, lägre sysselsättning och högre arbetslöshet än andra ungdomar. Detta gäller i synnerhet de ungdomar som själva har invandrat och problemet är större ju äldre ungdomarna är när de kommer till Sverige. Särskilt oroväckande är att ungdomar som själva är födda i Sverige klarar sig sämre på arbetsmarknaden om deras föräldrar är födda utomlands.

Arbetsmarknadsdeltagandet för kvinnor och män med funktionshinder

Liksom för den övriga befolkningen ökade sysselsättningen kraftigt bland personer med funktionshinder med nedsatt arbetsförmåga från mitten av 1990-talet fram till 2000 (från 54,8 till 67 procent). Därefter har dock andelen sysselsatta med funktionshinder minskat till 61,6 procent under 2004. För kvinnor med funktionshinder var sysselsättningen 59,0 procent och för män med funktionshinder 64,4 procent under 2004. Den öppna arbetslösheten för personer med funktionshinder sjönk fram till 2002, vilket bidrog till att arbetslösheten började närma sig nivåerna för den övriga befolkningen. Därefter har den öppna arbetslösheten för dessa personer ökat och låg under 2004 på 6,3 procent. Samma år var den öppna arbetslösheten för kvinnor och män med funktionshinder 6,5 respektive 6,1 procent.²⁸

Utbildningsnivån är en viktig faktor för individens ställning på arbetsmarknaden. Personer med funktionshinder har lägre utbildningsnivå än den övriga befolkningen även om skillnaden har minskat sedan slutet av 1990-talet.²⁹ Den lägre utbildningsnivån kan delvis förklara varför personer med funktionshinder har en svagare förankring på arbetsmarknaden.

Behov som sysselsatta funktionshindrade främst nämner som viktiga för att kunna utföra sitt arbete är anpassade arbetsuppgifter, anpassat arbetstempo samt anpassad arbetstid. Ungefär lika stor andel kvinnor som män anger att anpassade arbetsuppgifter är viktigt. Däremot anger kvinnor i större utsträckning än män att de har större behov av anpassad arbetstid eller anpassat arbetstempo.³⁰

²⁸ SCB (2005), Funktionshindrades situation på arbetsmarknaden – 4:e kvartalet 2004.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

Högt arbetskraftsdeltagande bland äldre och kvinnor

Den svenska arbetsmarknaden karakteriseras av en internationellt sett hög förvärvsfrekvens. Att förvärvsfrekvensen är så hög beror till stor del på att Sverige har ett högt arbetskraftsdeltagande bland äldre och bland kvinnor. Sverige, tillsammans med Danmark, hade under 2005 den högsta sysselsättningsgraden bland kvinnor inom EU.

Sysselsättningsgraden bland kvinnor uppgick till 70,2 procent, vilket var avsevärt högre än EU:s sysselsättningsmål för kvinnor som är 60 procent. I Sverige var sysselsättningsgraden bland äldre (55-64 år) 69,5 procent under 2005, vilken var den högsta nivån i EU. Den höga sysselsättningsintensiteten bland äldre gäller för både kvinnor och män (66,7 procent respektive 72,4 procent).³¹ EU:s mål är en sysselsättningsgrad bland äldre på 50 procent.

Ohälsa

Sverige har periodvis haft en hög sjukfrånvaro, särskilt under högkonjunkturer. I dag är sjukfrånvaron tämligen normal i ett internationellt perspektiv trots en relativt god arbetsmarknadssituation.

Under de senaste åren har andelen personer med sjuk- och rehabiliteringspenning minskat kraftigt, men från en hög nivå. Detta har inte inneburit att den totala ohälsan har minskat i motsvarande mån, eftersom andelen personer med sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension) samtidigt har ökat, även om man under det senaste året kunnat konstatera en kraftig minskning också av antalet nybeviljade ersättningar. Ju längre bort från arbetsmarknaden människor befinner sig, desto svårare är det att återvända. Det är därför bekymmersamt att sjuk- och aktivitetsersättningarna har ökat under lång tid. Antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning är i dag fler än 550 000, vilket utgör hela 10 procent av befolkningen mellan 20–64 år.³²

I maj 2006 utgjorde kvinnor 64 procent och män 36 procent av samtliga sjukskrivna. Mäns sjukfrånvaro ligger i ett längre tidsperspektiv inte på någon särskilt hög nivå i dag. Utvecklingen av kvinnors sjukfrånvaro varierar mellan olika yrkesområden. Särskilt hög sjukfrånvaro redovisas inom kommunala arbetsområden – t.ex. inom områdena vård, skola och omsorg.

Arbetsmarknadens flexibilitet och matchning

Rörlighet och god matchning på arbetsmarknaden utjämnar de obalanser som kan finnas mellan regioner och sektorer och skyndar på tillsättningen av lediga arbeten. Det finns två dimensioner av arbetskraftsrörlighet; den geografiska rörligheten samt rörlighet inom och mellan sektorer (arbetsgivarbyten). Det finns därför inget enskilt mått som mäter rörligheten på arbetsmarknaden. För att ge en så heltäckande bild som möjligt bör istället flera indikatorer användas. När det gäller arbetsgivarbyten är rörligheten på den svenska arbetsmarknaden påtagligt konjunkturrelaterad, i tider med sämre möjligheter att få ett nytt jobb byter färre individer arbetsgivare och vice versa.³³ Ungdomar och personer med längre utbildning tenderar att byta arbetsgivare oftare. Internationellt sett är dock den svenska arbetskraftens rörlighet liten mätt med den genomsnittliga arbetstiden hos en och samma arbetsgivare. I jämförelse med övriga OECD-länder präglas således den svenska arbetsmarknaden av långa anställningar.

³¹ Eurostat.

³² Budgetproposition för 2007. Utgiftsområde 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv.

³³ Furåker (2006), "Anställningsform och inställning till rörlighet: en analys av data från tre svenska undersökningar" I Rauhut & Falkenhall (red.) Arbetsrätt, rörlighet och tillväxt, ITPS.

En god matchning på arbetsmarknaden kännetecknas bl.a. av låg arbetslöshet och korta söktider för dem som är arbetslösa, men även av att kvaliteten i matchningen är god genom att den arbetssökande får ett jobb som passar dennes kvalifikationer. Enligt den s.k. Beveridgekurvan, som genom sambandet mellan vakanser och arbetslöshet mäter matchningen på arbetsmarknaden, förbättrades matchningsprocessen i Sverige något under början av 2000-talet. Vi har dock inte återvänt till det läge på Beveridgekurvan som gällde under 1980-talet.

För att uppnå en bättre matchning på arbetsmarknaden har regeringen aviserat och i vissa delar också genomfört ett antal reformer som bl.a. rör arbetslöshetsförsäkringen och Arbetsmarknadsverkets roll som förmedlare. Ett sätt att förbättra matchningen på arbetsmarknaden är att stimulera sökaktiviteten hos individer i samband med arbetslöshet. I Sverige bidrar arbetslöshetsförsäkringen till att skydda individen mot inkomstbortfall i samband med arbetslöshet. Det ger samtidigt personen bättre förutsättningar att hitta ett passande arbete.

Arbetskraftens utbildningsnivå

En positiv faktor för den svenska arbetsmarknadens funktionssätt är att det svenska utbildningssystemet erbjuder goda möjligheter till utbildning. Exempelvis fortsätter nästan alla svenska ungdomar (98 procent) till gymnasiet, och av 25-åriga kvinnor och män under 2004 hade 50 respektive drygt 37 procent börjat i högskolan.³⁴ Det finns dock problem inom gymnasieskolan. Dels går ungefär 7 procent av eleverna i gymnasieskolan på individuella program, dels är genomströmningen för låg. År 2005 var det bara 72 procent av 20-åringarna som fullföljt en 3-årig gymnasieutbildning och fått ut slutbetyg. Samma år var det bara 65 procent av en årskull som har ett slutbetyg som ger dem grundläggande behörighet till högskolan.³⁵

Vårt nationella utbildningssystem erbjuder också möjligheter att lära och omskola sig under hela livscykeln. Internationellt sett har Sverige bland det högsta deltagandet i livslångt lärande.³⁶ År 2004 deltog cirka 40 procent av kvinnorna och cirka 32 procent av männen (totalt cirka 36 procent) i åldersgruppen 25-64 år i livslångt lärande, vilket totalt är cirka 25 procentenheter mer än genomsnittet för EU-länderna. Sverige uppfyller därmed målet i EU:s sysselsättningsstrategi om att minst 12,5 procent av den vuxna befolkningen mellan 25-64 år skall delta i livslångt lärande. OECD förbereder mätningar av den vuxna befolkningens kompetensnivåer i medlemsstaterna.

Enligt OECD hör också Sverige, tillsammans med Storbritannien, Irland, Norge, USA, till den grupp länder som kännetecknas av ha en relativt stor andel högt utbildade invandrare. I dessa länder har över 30 procent av de utländska medborgarna universitets- eller högskoleutbildning.

³⁴ SCB (2005), *Trender och prognoser 2005*.

³⁵ Skolverkets lägesbedömning 2006, rapport 288.

³⁶ Livslångt lärande definieras här som deltagande i utbildning någon gång under de fyra veckorna som föregick undersökningen. Även statistik på livslångt lärande som baseras på en tolv månadersperiod från 2002/03 visar på att Sverige ligger i toppen vad gäller deltagande i formell utbildning och/eller kurser och studiecirkel (SCB, 2005), *Svensk utbildning i internationell statistik 2005*). Statistik över deltagande i personalutbildning återfinns i Bilaga 1.

1.6.2 Vilken utmaningar står den svenska arbetsmarknaden inför?

Demografi och arbetskraftsutbud

Barnafödandet i Sverige har minskat trendmässigt samtidigt som medellivslängden har ökat, vilket bidrar till att Sveriges befolkning åldras. Det har även blivit allt vanligare att skaffa sig en längre utbildning vilket fördröjer inträdet i arbetslivet. Som tidigare nämnts har den genomsnittliga etableringsåldern ökat sedan början av 1990-talet.³⁷ Tillsammans bidrar dessa trender till att en allt mindre arbetsför befolkning måste försörja allt fler äldre och yngre, vilket ökar försörjningsbördan. Särskilt den offentliga sektorn kommer att sättas på hårda prov de närmaste tio åren eftersom vårdbehoven kommer att öka i och med att de äldre blir fler samtidigt som genomsnittsåldern bland anställda inom den offentliga sektorn idag är hög. Situationen underlättas inte av att många personer idag står utanför arbetskraften.

Hur arbetsmarknaden generellt påverkas beror inte enbart på befolkningens demografi utan även på om grupper som idag inte fullt ut tas till vara, såsom utrikes födda, ges möjlighet att bidra till att upprätthålla arbetskraftsutbudet samt på hur efterfrågan på arbetskraft utvecklas. De personer utanför arbetskraften som skulle kunna arbeta mer kan definieras på flera sätt. SCB talar om outnyttjad arbetskraft och avser då öppet arbetslösa, undersysselsatta och latent arbetssökande. Konjunkturinstitutet redovisar ett mått på utvidgad arbetslöshet (öppet arbetslösa och latent arbetssökande enligt AKU). För att bryta utanförskapet är det viktigt att alla grupper som har en potentiell arbetskraftsreserv tas till vara.

Arbetsutbud i timmar

Ett annat mått som är viktigt i beräkningarna av hur den framtida tillväxten i Sverige kommer att utvecklas i förhållande till arbetsmarknaden är antalet arbetade timmar i ekonomin. Till skillnad från arbetskraftsutbudet räknas här inte antalet personer utan antalet timmar som den arbetsföra befolkningen arbetar, även om detta mått hänger nära samman med antalet personer i arbete.

Internationellt sett är årsarbetstiden per sysselsatt i Sverige cirka 10 procent kortare än genomsnittet i hela OECD, men längre än i Danmark, Norge och Tyskland vilket till stor del beror på att deltidarbete är vanligare i dessa länder.³⁸ Som tidigare konstaterats förväntas dock antalet arbetade timmar utvecklas positivt de närmaste åren på grund av en avtagande produktivitetsökning.

Antalet arbetade timmar måste emellertid fortsätta att öka även på längre sikt för att ekonomin skall kunna utvecklas och välfärdssystemet bibehållas. Enligt prognoser från Konjunkturinstitutet (2005) kommer den demografiska utvecklingen medföra att medelarbetstiden minskar trendmässigt fram till år 2009 eftersom andelen 25-54-åringar sjunker, givet att medelarbetstiden är konstant avseende ålder, kön och ursprung. Ett större antal arbetade timmar kan åstadkommas genom en längre medelarbetstid eller ett utökat arbetskraftsutbud. När det gäller arbetskraftsutbudet skulle en tidigare etableringsålder, färre sjukskrivna och förtidspensionerade, en bättre integration av utrikes födda samt ett senare utträde från arbetsmarknaden kunna bidra till ett positivt utbud i arbetade timmar och förbättrade förutsättningar för tillväxt.

³⁷ Arbetslivsinstitutet (2006). Vägar till en öppnare arbetsmarknad, Arbetslivsinstitutets årsbok 2006.

³⁸ SCB (2005), Trender och prognoser 2005.

1.6.3 Arbetsmarknaden ur ett jämställdhetsperspektiv

Den svenska arbetsmarknaden är könssegregerad. Den horisontella segregeringen innebär att kvinnor och män har olika yrken och arbetsgivare samt arbetar inom olika branscher och sektorer på arbetsmarknaden. Sett till sektor är det framför allt mäns ojämna fördelning mellan olika sektorer på arbetsmarknaden som ger det segregerade mönstret. Av männen arbetar 80 procent i privat sektor och 20 procent i offentlig sektor. Kvinnor är jämnt fördelade mellan offentlig och privat sektor.

Den vertikala könssegregeringen innebär att kvinnor och män inte finns på samma hierarkiska nivåer, att kvinnor inte innehar chefspositioner i samma utsträckning som män. Sett till yrke är endast tre av de trettio största yrkena att beteckna som könsintegrerade. Män är överrepresenterade i metall- och maskinteknisk industri, bygg- och anläggningsteknisk industri och inom transportsektorn. Kvinnor är överrepresenterade inom handel, omsorg, hälsovård och skola.

Den fasta anställningen är fortfarande den vanligaste anställningsformen, men andelen med tidsbegränsade anställningar har ökat markant sedan 1990-talets början. År 2006 var 17 procent av alla anställda kvinnor och 13 procent av männen i åldern 20-64 år tidsbegränsat anställda. På flera områden råder stora skillnader i villkoren för tidsbegränsat anställda jämfört med tillsvidareanställda.

När det gäller löneskillnader och sett över hela arbetsmarknaden har kvinnor i genomsnitt 84 procent av mäns löner eller 16 procent lägre lön än män. Löneskillnaderna har i stort sett varit oförändrade sedan början av 1990-talet. En stor del av löneskillnaden beror på att kvinnor och män fördelar sig olika efter ålder, utbildningsnivå, arbetstid, sektor och yrkesgrupp. Tar man hänsyn till deras fördelning efter nämnda faktorer – standardvägning – återstår en löneskillnad mellan kvinnor och män på cirka åtta procent sett till arbetsmarknaden i sin helhet.³⁹

Det är en förhållandevis liten andel av befolkningen som är företagare, vilket gäller för både kvinnor och män. Av kvinnorna i arbetskraften var knappt tre procent företagare och av männen 10 procent. Företagandet är lika könssegregerat som arbetsmarknaden i övrigt. Företagandet brukar delas in i tre sektorer: handelsföretag, tjänsteföretag och tillverkande företag. Samtliga sektorer domineras av män. Antalet företag som startas av kvinnor har ökat med över 50 procent de senaste tio åren. Under perioden 1995-2005 steg andelen kvinnor bland nyföretagarna från 25 procent till 34 procent. Fler kvinnor än män har högskoleutbildning i dag. Även kvinnor som är företagare är högre utbildade än män som är företagare.

Även om könsskillnaderna är relativt små vad gäller arbetskraftsdeltagandet, är omfattningen av kvinnors förvärvsarbete lägre än mäns, dvs. kvinnor har en större frånvaro från arbetsmarknaden än män, på grund av t.ex. deltidsarbete och föräldraledighet. År 2006 arbetade 35 procent av de sysselsatta kvinnorna i åldern 20–64 år deltid. Motsvarande för männen i samma åldersgrupp var 10 procent. Att ha små barn är inte den viktigaste förklaringen till varför kvinnor arbetar deltid eftersom det är en relativt liten skillnad mellan andelen deltidsarbetande kvinnor med barn och andelen deltidsarbetande kvinnor utan barn.

³⁹ Medlingsinstitutet och SCB.

Kvinnor tar ut 80 procent och män 20 procent av föräldraförsäkringen. Cirka 60 procent av männen tar inte ut någon föräldraledighet alls under barnets första år. En konsekvens av det ojämsställda uttaget av föräldraförsäkringen är att kvinnor i fertil ålder riskerar att missgynnas i arbetslivet, oavsett om de avser att skaffa barn eller inte. Det faktum att kvinnor tar ut merparten av föräldraledigheten bidrar även till den ojämsna fördelningen av det betalda respektive obetalda arbetet inom familjen.

1.7 SWOT-analys – en samlad bild över styrkor, svagheter, möjligheter och hot på den svenska arbetsmarknaden

På senare år har storleken på arbetskraften ökat. Det är positivt då fler behöver arbeta som svar på pågående demografiska förändringar innebärande en allt äldre befolkning. En stor ökning som inte åtföljs av en motsvarande efterfrågeökning kan dock leda till högre arbetslöshet, åtminstone på kort sikt.

De senaste årens sysselsättningsökning har främst ägt rum i de sektorer där majoriteten är män. Detta skulle på sikt kunna leda till större skillnader i sysselsättningsgrad mellan män och kvinnor. Angeläget att notera är också den demografiska utvecklingen med allt fler äldre i arbetskraften samtidigt som antalet unga ökar. Utvecklingen visar på behovet av att skapa större möjligheter för både äldre och unga att delta i arbetslivet. Unga kvinnor och män måste ges chansen att etablera sig på arbetsmarknaden. Äldre kvinnor och män måste ges förutsättningar att arbeta fram till pensionen.

Mot bakgrund av denna analys är det angeläget att satsa på såväl sysselsatta som arbetslösa. SWOT-analysen visar på en diversifierad bild av de olika polerna och Sverige har valt att prioritera en minskning av utanförskapet utifrån denna bild. Detta kan ske på flera olika sätt och framgår av föreliggande programförslag.

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hög utbildningsnivå • Hög produktivitet • Hög förvärvsfrekvens • Stort antal äldre förvärvsarbetande • Relativt sett stor andel förvärvsarbetande kvinnor 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fler än 1 miljon personer i utanförskap år 2005 • Hög arbetslöshet bland utrikes födda • Hög ungdomsarbetslöshet • Stor andel med sociala ersättningar • Kort årsarbetstid per sysselsatt • Många med tidsbegränsad anställning • Liten rörlighet i arbetskraften • Stigande arbetslöshet för funktionshindrade • Högre arbetslöshet bland kvinnor än bland män • Konstant stor löneskillnad mellan män och kvinnor under det senaste decenniet • Skillnader i sysselsättningsgrad mellan olika yrkesgrupper
<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbetskraftsutbudet är större än det som idag tas till vara • Ökande andel nyföretagare • Minskande sjukfrånvaro • Positiv trend för antalet arbetade timmar • Minskande antal deltidsarbetande kvinnor • Behålla en låg sjukfrånvaro även i högkonjunktur • Utbildningssystemen anpassas till den lokala och regionala arbetsmarknadens behov 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Åldrande befolkning: en allt mindre del av befolkningen skall försörja allt fler • Särskilt hög andel sjukskrivna inom kvinnodominerande kommunala arbetsområden • Sysselsättningsökningen är mindre inom kvinnodominerande yrken • Lågt barnafödande • Regionala skillnader i sysselsättning och arbetslöshet • Sent genomsnittligt inträde på arbetsmarknaden • Uteblivna investeringar eller flyttning av verksamhet till följd av brist på utbildad arbetskraft • Utbildningssystemen för oflexibla och förmår ej anpassa sig till regionala arbetsmarknadsbehov

2 Programmets utgångspunkter samt kriterier för genomförande av programmet och de regionala ESF-planerna

2.1 Inledning

Syftet med det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning är att generera ett mervärde genom att bidra till att Lissabonstrategins målsättningar om full sysselsättning, kvalitet och produktivitet i arbetet samt stärkt social sammanhållning uppnås.

En given utgångspunkt för det nationella strukturfondsprogrammet är den inriktning som anges för ESF-insatserna i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Programmet är kopplat till det svenska handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning och gemenskapens strategiska riktlinjer för sammanhållningspolitiken. På vilket sätt beskrivs översiktligt i avsnitt 2.4.

Den socioekonomiska analysen i avsnitt 1.6 leder fram till ytterligare en viktig utgångspunkt för ESF-insatserna. Programmet skall ge utrymme för regionerna att avgöra vilken regional inriktning för ESF-insatserna som är angelägen för att klara strukturomvandlingen på arbetsmarknaden. Inte minst den demografiska utvecklingen påverkar regioner i olika utsträckning. Regionerna skall kunna utveckla lösningar för tillväxt och sysselsättning utifrån sina egna förutsättningar. Inom ramen för programmet skall därför åtta regionala ESF-planer utarbetas.

Andra betydelsefulla utgångspunkter för programmet är dels de i bilaga 2 återgivna lärdomarna av socialfondsrelaterade insatser, dels de rekommendationer som lämnats i samband med förhandsbedömningen av programmet (bilaga 6). Erfarenheter av ESF-insatser under programperioden 2000–2006 i form av metoder och arbetssätt som bedömts vara framgångsrika kan och bör beaktas och vidareutvecklas där så är möjligt inom ramen för genomförandet av det nationella strukturfondsprogrammet.

Kapitel 2 syftar till att redogöra för socialfondens inriktning i Sverige, genomförandet av åtta regionala ESF-planer samt för ett antal kriterier som rör förberedelser och genomförande av ESF-insatserna. Kriterierna syftar till stärka möjligheterna att resultaten av insatserna ger de mervärden i form av bidrag till sysselsättningsstrategin som programmet förväntas generera.

2.2 Socialfondens inriktning i Sverige

En eventuell arbetskraftsbrist kan komma att hämma företagens möjligheter att växa och är därmed ett hot mot Sveriges ekonomiska utveckling. Insatser inom många politikområden krävs för att förhindra en sådan utveckling. Det handlar bl.a. om att bättre ta till vara den befintliga arbetskraften och att öka arbetskraftsdeltagandet.⁴⁰

⁴⁰ En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.

Det övergripande målet för det nationella strukturfondsprogrammet är ”Ökad tillväxt genom god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud”. Adekvat kompetens i företag samt bättre integration i arbetslivet skall särskilt prioriteras, liksom ungas etablering på arbetsmarknaden.

Inriktningen för det nationella strukturfondsprogrammet 2007–2013 är, enligt den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning, en *god kompetensförsörjning* och ett *ökat arbetskraftsutbud*.

Programmet skall omfatta aktiviteter inom de fyra riktlinjer för socialfonden som formuleras i strategin:

Riktlinje	Återfinns inom programområde
1. Främja sådan kompetensutveckling som säkerställer en omställning av redan sysselsatta så att de inte riskerar arbetslöshet på grund av att de inte har efterfrågad kompetens.	Programområde 1
2. Underlätta för personer som står lång ifrån arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden genom otraditionella insatser.	Programområde 2
3. Förebygga och motverka diskriminering och utestängning på arbetsmarknaden.	Programområde 1
4. Förebygga långtidssjukskrivningar och underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna genom innovativa insatser.	Programområde 1 och 2

Dessa insatser skall skapa mervärde genom att möjliggöra insatser som syftar till att påverka och förbättra

- enskilda individers och grupper situation i arbetslivet,
- företagens strategier, produktivitet och tillväxt genom tillvaratagande av adekvat kompetensutveckling,
- formella och informella rutiner och praxis på arbetsplatserna för utveckling samt tillvaratagande av befintlig kompetens och av arbetskraftsutbudet, och
- policy- och idéutveckling inom berörda politikområden, strukturer och institutioner.

Möjligheter finns till transnationellt samarbete, inspirerat av de erfarenheter som gjorts inom gemenskapsinitiativet Equal under programperioden 2000-2006.

En bra dialog med arbetsmarknadens organisationer under programgenomförandet är av central betydelse inom programmet och de åtta regionala ESF-planerna.

2.2.1 Kompetensförsörjning

Tillgång på arbetskraft med rätt kompetens är, enligt den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning, en förutsättning för att utvecklingen av näringsliv och annan verksamhet i arbetslivet inte skall hämmas. I många avseenden har Sverige redan idag en väl utbildad arbetskraft, men den snabba teknikutvecklingen och omstruktureringar inom privat och offentlig sektor kräver att sysselsatta kvinnor och män ständigt kompetensutvecklas. Med relevant kompetens förbättras individens möjligheter att stanna kvar i arbetslivet.

För att kunna ta till vara sysselsattas kompetens fullt ut och göra det möjligt för dem att arbeta i önskad utsträckning, är det viktigt att ge förutsättningar för att kunna förena arbetsliv med familjeliv. Sådana förutsättningar kan skapas genom satsningar på såväl arbetets organisering som kompetensutveckling. Dessa satsningar kan ha betydelse inte minst för att förebygga längre sjukfrånvaro från arbetet, och därmed minska risken för individen att hamna utanför arbetslivet.

2.2.2 Ökat arbetskraftsutbud

Stora delar av den vuxna befolkningen i arbetsför ålder som vill och kan arbeta står utanför arbetsmarknaden eller arbetar mindre än de skulle vilja. Sammanlagt står över en miljon människor - både kvinnor och män - utanför arbetsmarknaden. För att bryta utanförskapet är det viktigt att arbetsviljan hos alla som vill och kan arbeta tas till vara.

Det är inte enbart de arbetslösa som utgör potentiell arbetskraft. Det finns många människor som både vill och kan arbeta, men som av olika skäl inte svarar mot de kriterier som definierar arbetslöshet. Det handlar t.ex. om personer med ohälsorelaterad ersättning eller ersättning i form av ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Särskilt fokus bör läggas på personer i målgruppen med utländsk bakgrund

Bland de sjukskrivna finns stora grupper som anger att de skulle kunna arbeta mer om vissa villkor på arbetsplatsen är uppfyllda. Personer i sjuk- och aktivitetsersättning (SA, f.d. förtidspension) är också en grupp som kan utredas om de är en möjlig arbetskraftsreserv. Ungdomars utanförskap har ökat särskilt mycket. En annan grupp som också vill och ofta kan arbeta mer är personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga.

Kärnan i regeringens ekonomiska politik och därmed också i arbetsmarknadspolitiken är att skapa förutsättningar för att fler människor tidigare tar steget in på arbetsmarknaden, att fler i arbetsför ålder arbetar och att färre lämnar arbetsmarknaden i förtid.

Mot bakgrund av att var tredje ung människa har en mycket svag anknytning till arbetsmarknaden, är det viktigt att unga får det stöd som behövs på ett tidigt stadium för att motverka utslagning. Särskilt svår är situationen för ungdomar som avbrutit sina gymnasiestudier eller har ofullständiga betyg från gymnasiet.⁴¹

⁴¹ Citat ur tilläggsdirektiv till Utredning om en flexiblare arbetsmarknadsutbildning N/2006:10.

2.3 Främja likabehandling i arbetslivet

Principer om likabehandling och ickediskriminering är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. I EG-rätten återfinns principen om likabehandling i bl.a. artikel 13 i EG-fördraget och i ett antal olika direktiv. Diskriminering på grund av t.ex. kön⁴², etnicitet⁴³, funktionshinder, sexuell läggning, religion eller trosuppfattning och ålder är inte tillåten^{44 45}. Programmets inriktning på en god kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud rymmer målsättningar och därmed insatser i syfte att främja likabehandling av människor i arbetslivet vilket kan handla om insatser för att öka kunskaperna på detta område. Situationen för utrikes födda kvinnor och män och andra personer med utländsk bakgrund skall särskilt prioriteras i programmet.

Enligt artikel 16 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006,⁴⁶ samt enligt artikel 6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006,⁴⁷ skall medlemsstaterna och kommissionen se till att jämställdhet mellan kvinnor och män och integrering av ett jämställdhetsperspektiv främjas under de olika etapperna av fondernas genomförande. I artikel 16 i förstnämnda förordning redogörs även för att erforderliga åtgärder skall vidtas för att förhindra varje form av diskriminering under de olika etapperna av genomförandet av fonderna. I synnerhet är tillgänglighet för personer med funktionshinder ett av de kriterier som skall uppfyllas vid utformningen av de insatser som medfinansieras av fondmedel. Tillgänglighet skall därför beaktas i ESF-projekten.

Det är viktigt att insatser för likabehandling i arbetslivet tar sikte på efterfrågesidan. Sådana insatser kan syfta till att öka arbetsgivares kunskaper och medvetenhet och påverka attityder för att komma till rätta med förekommande diskriminering och utestängning. Med ökade kunskaper ges förutsättningar för arbetsgivare att bättre ta till vara befintlig kompetens på arbetsmarknaden och arbetskraftsutbudet kan förväntas påverkas positivt. Ett flertal projekt inom socialfonden har haft detta fokus under programperioden 2000-2006.

Kön ingår i likabehandlingsbegreppet i egenskap av att det är en av diskrimineringsgrunderna. Vad gäller jämställdhet mellan kvinnor och män behöver kunskap om jämställdhetsperspektivet finnas med i det dagliga arbetet där ordinarie beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Tillgång till riskkapital, lån, rådgivning, utbildning etc. varierar fortfarande mellan kvinnor och män. För att åstadkomma en förändring kan det behövas riktade satsningar på rådgivning, finansiering och stöd för kvinnor som är företagare. Med ökade kunskaper om hur diskriminering kan motverkas hos samhällets företagsfrämjande aktörer ges förutsättningar för att de innovationsidéer som kommer från kvinnor bättre tas till

⁴²Se bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet, rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och rådets direktiv 86/613/EEG av den 11 december 1986 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män med egen rörelse, bland annat jordbruk, samt om skydd för kvinnor med egen rörelse under havandeskap och moderskap.

⁴³ Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung.

⁴⁴ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling.

⁴⁵ Se även ytterligare beskrivning i bilaga 4 om diskrimineringsgrunder.

⁴⁶ Rådets förordning (EG) nr 1083/2006 om allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Sammanhållningsfonden.

⁴⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 om Europeiska socialfonden.

vara och utvecklas i företagande. Det handlar om att förändra normen för vad som kännetecknar innovationer, entreprenörskap och företagande.

Ett jämställdhetsperspektiv skall beaktas i projekten. Programmet rymmer även möjligheten att öka kunskaperna om hur detta kan ske i praktiken. I bilaga 4 ges ytterligare beskrivning av befintliga och föreslagna diskrimineringsgrunder, hämtade ur Diskrimineringskommitténs slutbetänkande.⁴⁸

2.4 Programmetts kopplingar till svensk och europeisk sysselsättningspolitik

Socialfondens inriktning i Sverige på en god kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud tar sin utgångspunkt i de fyra riktlinjer som är formulerade för socialfonden i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Inriktningen för programmet ligger väl i linje med den europeiska sammanhållningspolitikens strategiska riktlinjer, respektive de integrerade riktlinjerna för sysselsättning i det svenska handlingsprogrammet.⁴⁹ Detta åskådliggörs i översikten nedan.

Av översikten framgår även vilka typer av insatser som är möjliga inom ramen för programmet. Här anges dels hur insatserna kodas enligt kommissionens förordning (EG) nr 1828/2006,⁵⁰ dels vilka delar av artikel 3 i rådets förordning (EG) nr 1081/2006 som är aktuella i programmet.

Allt offentligt stöd i detta program måste finna stöd i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 vid tidpunkten för beviljandet av det offentliga stödet. Detta gäller dock ej för tekniskt stöd som refereras till i artikel 46 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006. Undantag från artikel 3 ges även i artikel 34 (2) i samma förordning som styr möjligheten att finansiera insatser som faller inom ramen för den andra fonden

⁴⁸ Diskrimineringskommittén. *En sammanhållen diskrimineringslagstiftning*. SOU 2006:22.

⁴⁹ Regeringens skrivelse 2006/07:23 Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning 2006-2008

⁵⁰ Kommissionens förordning (EG) nr 1828/2006 om allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och Sammanhållningsfonden, Annex II. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 om Europeiska socialfonden.

Tabell 3. Översikt: Det nationella strukturfondsprogrammets kopplingar till svensk och europeisk sysselsättningspolitik.

Program-områden i det nationella strukturfondsprogrammet	Riktlinjer för det nationella strukturfondsprogrammet 2007–2013, enligt den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Inriktning: Kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud.	Handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning. Valda riktlinjer för ESF i den nationella strategin svarar mot följande fem av de integrerade riktlinjerna för sysselsättningspolitik i det svenska handlingsprogrammet för sysselsättning och tillväxt, 2006-2008:	Gemenskapens strategiska riktlinjer för sammanhållningspolitiken, CSG. Valda riktlinjer för ESF i den nationella strategin svarar mot följande tre av CSG:
<p>Programområde 1 ”Kompetensförsörjning”</p> <p>Programområde 2 ”Ökat arbetskraftsutbud”</p> <p>Programområde 3 ”Tekniskt stöd”</p>	<p>1. Främja sådan kompetensutveckling som säkerställer en omställning av redan sysselsatta så att de inte riskerar arbetslöshet på grund av att de inte har efterfrågad kompetens.</p> <p>2. Underlätta för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden genom otraditionella insatser.</p> <p>3. Förebygga och motverka diskriminering och utestängning på arbetsmarknaden.</p> <p>4. Förebygga långtidssjukskrivningar och underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna genom innovativa insatser.</p>	<p>- Nr 17 Genomföra en sysselsättningspolitik som syftar till att uppnå full sysselsättning, förbättra kvaliteten och produktiviteten i arbetet och öka graden av social och territoriell sammanhållning.</p> <p>- Nr 18 Främja en livscykelinriktad syn på arbete.</p> <p>- Nr 19 Sörja för en arbetsmarknad som är öppen för alla, göra arbete mer attraktivt och göra arbete lönsamt för arbetssökande, även för mindre gynnade personer, och för personer utanför arbetskraften.</p> <p>- Nr 21 Främja flexibilitet i kombination med anställningstrygghet och minska segmenteringen av arbetsmarknaden, med vederbörligt beaktande av den roll som tillkommer arbetsmarknadens parter.</p> <p>- Nr 23 Utöka och förbättra investeringarna i humankapital.</p>	<p>- 1.3.3 Öka investeringar i humankapital genom bättre utbildning och ökad kompetens</p> <p>- 1.3.2 Att förbättra arbetstagares och företags anpassningsförmåga och flexibiliteten på arbetsmarknaden.</p> <p>- 1.3.1 Att få in och behålla fler människor i arbete och modernisera de sociala trygghetssystemen.</p>

Artikel 3	Programområde
<p>1.</p>	
<p>a) Ökad anpassningsförmåga hos arbetstagare, företag och företagare för att man bättre skall kunna förutse och på ett positivt sätt hantera ekonomiska förändringar, särskilt genom att verka för</p>	
<p>- i) livslångt lärande och ökade investeringar i mänskliga resurser, både från företagens och från arbetstagarnas sida, genom utveckling av kvalifikationer och kompetens, främjande av entreprenörskap och innovation.</p>	1
<p>- ii) utformning och spridning av innovativa och mera produktiva former av arbetsorganisation, som även omfattar förbättrad hälsa på arbetsplatsen, identifiering av framtida behov av yrkesfärdigheter och kompetens.</p>	1
<p>Motsvarar riktlinjerna 17 och 23 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	
<p>b) Ökat tillträde till arbetslivet och hållbar integrering på arbetsmarknaden för arbetssökande och icke förvärvsarbetande personer, förhindrande av arbetslöshet, särskilt långtids- och ungdomsarbetslöshet, stimulerande till aktivt åldrande och ett längre yrkesverksamt liv samt ökat deltagande på arbetsmarknaden, särskilt genom att främja</p>	
<p>- ii) genomförande av aktiva och förebyggande åtgärder för att tidigt kunna identifiera behov, med individuella handlingsplaner och individanpassat stöd, exempelvis skräddarsydda utbildningar, jobbsökande, outplacement och rörlighet, verksamhet som egenföretagare och företagsetablering – inklusive kooperativa företag, incitament för att stimulera till deltagande på arbetsmarknaden, flexibla åtgärder för att äldre arbetstagare skall stanna kvar längre i arbetslivet och åtgärder som gör det lättare att kombinera arbets- och privatliv.</p>	1, 2
<p>Motsvarar riktlinjerna 17, 18, 21 och 23 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	
<p>iii) integrering av ett jämställdhetsperspektiv och särskild verksamhet för att öka kvinnors tillträde till arbetslivet och deras varaktiga deltagande och framsteg i arbetslivet, och minska den könsrelaterade segregeringen av arbetsmarknaden.</p>	1, 2
<p>Motsvarar riktlinjerna 17, 18 och 21 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	
<p>iv) särskild verksamhet för att öka invandrares deltagande i sysselsättning och därigenom stärka deras sociala integration, underlätta arbetstagarnas geografiska och yrkesmässiga rörlighet och integrationen av gränsöverskridande arbetsmarknader bland annat genom vägledning, språkutbildning och validering av kompetens och förvärvade färdigheter. Motsvarar riktlinjerna 17,19 och 23 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	1, 2
<p>c) Stärkt social integration av missgynnade grupper som syftar till hållbar integration på arbetsmarknaden och bekämpning av alla former av diskriminering på arbetsmarknaden särskilt genom att främja</p>	

<p>i) vägar till integrering och återinträde i arbetslivet för missgynnade personer, genom åtgärder som ökar anställbarheten, inbegripet inom den sociala ekonomin, tillgång till yrkesutbildning, och genom kompletterande verksamhet och relevant stöd, samhälls- och vårdtjänster som förbättrar sysselsättningsmöjligheterna.</p>	<p>1, 2</p>
<p>ii) acceptans av mångfald på arbetsplatsen och bekämpande av diskriminering när det gäller att få tillgång till och gå vidare på arbetsmarknaden, också genom medvetandegörande och genom att involvera lokalsamhällen och lokala företag och främjande av lokala sysselsättningsalternativ.</p>	<p>1</p>
<p>Motsvarar riktlinjerna 17, 19 och 23 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	
<p>d) Stärkande av humankapital, särskilt genom att främja</p>	
<p>i) utarbetande och införande av reformer i utbildningssystemen för att utveckla anställbarheten, förbättra arbetsmarknadsanpassningen av den grundläggande utbildningen och yrkesutbildningen samt kontinuerlig uppdatering av kompetensen hos personalen inom utbildningsväsendet med inriktning på innovation och en kunskapsbaserad ekonomi. Motsvarar riktlinjerna 17 och 23 i det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning 2006-2008.</p>	<p>1, 2</p>
<p>e) Främjande av partnerskap, allianser och initiativ genom nätverk mellan berörda intressenter, till exempel arbetsmarknadens parter och icke-statliga organisationer, på transnationell, nationell, regional och lokal nivå för att rusta för reformer avseende integrering på sysselsättningsområdet och arbetsmarknaden.</p>	
<p>2. -</p>	
<p>3. Medlemsstaterna får inom ramen för prioriteringarna i punkterna 1 och 2 koncentrera sig på dem som är bäst lämpade med hänsyn till de problem de står inför.</p>	
<p>4. -</p>	
<p>5. I strävandena att nå målen och i arbetet med de prioriteringar som avses i punkterna 1 och 2 skall ESF stödja främjandet av och integrering av innovativ verksamhet i medlemsstaterna.</p>	
<p>6. ESF skall även stödja transnationell och interregional verksamhet, särskilt genom att dela information, erfarenheter, resultat och goda metoder och genom att utveckla komplementära tillvägagångssätt och samordnade eller gemensamma åtgärder.</p>	
<p>7. Med avvikelse från artikel 34.2 i förordning (EG) nr 1083/2006 får finansieringen av åtgärder enligt den prioritering av social integration som avses i punkt 1 (c) (i) i den här artikeln, och inom tillämpningsområdet för Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1080/2006 av den 5 juli 2006 om Europeiska regionala utvecklingsfonden höjas till 15 % av det belopp som beviljas för det prioriterade området i fråga.</p>	

Karaktären på ESF-insatser som ryms i det nationella strukturfondsprogrammet, "Utgiftskategorier" (enligt bilaga 2) i rådets förordning nr 1828/2006.

Kategori: Ökad anpassningsförmåga hos arbetstagare, företag och entreprenörer.

Kod 62 Utveckling av system och strategier för livslångt lärande i företag, utbildning och tjänster för anställda i syfte att ge dem bättre förutsättningar att anpassa sig till förändringar; främjande av entreprenörskap och innovation.

Kod 64 Utveckling av särskilda tjänster för anställning, utbildning och stöd i samband med omstrukturering av sektorer och företag, samt utveckling av system för att föregripa ekonomiska förändringar och framtida krav vad gäller arbete och kompetens.

Kategori: Förbättrat tillträde till arbetsmarknaden och ökad varaktighet

Kod 66 Genomförande av aktiva och förebyggande åtgärder på arbetsmarknaden.

Kategori: Förbättrad social integration för mindre gynnade grupper

Kod 71 Vägar som leder till integration och återinträde på arbetsmarknaden för mindre gynnade människor; bekämpande av diskriminering när det gäller tillträde till och förmåga att gå vidare på arbetsmarknaden samt främjande av positiva attityder till mångfald på arbetsplatsen.

Kod 72 Planering, införande och genomförande av reformer av utbildningssystemen för att öka anställbarheten; bättre anpassning av såväl den grundläggande som den yrkesinriktade utbildningen till arbetsmarknadens behov samt uppdatering av utbildarnas kompetens med innovation och en kunskapsbaserad ekonomi som mål.

Kategori: Tekniskt stöd.

Kod 85 Planering, genomförande, övervakning och inspektion.

Kod 86 Utvärdering och studier, information och kommunikation.

2.5 Kriterier för genomförande av programmet och de regionala ESF-planerna

De viktigaste dimensionerna i socialfondsprojekt är att se till individens kompetens och möjligheter, att lyckas engagera berörda personer och att kunna påverka och få genomslag för resultaten.

I avsnitten nedan redogörs för fyra kriterier för genomförandet av programmet och de regionala ESF-planerna. Kriterierna syftar till att säkerställa att programmet ger ett mervärde till Lissabonstrategins inriktning på ökad tillväxt och sysselsättning. Samtliga projekt skall uppfylla minst ett av dessa kriterier.

Kriterierna är att projekten skall främja

1. lärande miljöer,
2. innovativ verksamhet,
3. samverkan, samt
4. strategiskt påverkansarbete.

Ett eller flera av kriterierna skall tillämpas i samband med regionala och nationella utlysningar (jfr avsnitt 4.5).

2.5.1 Främja lärande miljöer

Insatser som bidrar till utvecklingen av lärande miljöer kan stödjas inom ramen för socialfonden. Bakgrunden är att individens inflytande och delaktighet är en viktig förutsättning för dennes utveckling i arbetslivet.

För den sysselsatte handlar det även om vikten av att känna samhörighet och att det finns en balans mellan arbetsliv och livet i övrigt. När var och en har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter och allas förutsättningar och förmåga tas till vara, finns bättre möjligheter att nå bra arbetsresultat och därmed målen för verksamheten. Ett bra arbetsresultat kan också uppnås via en arbetsorganisation och ledning som uppmuntrar lärande och ser kompetensutveckling som en av de viktigaste faktorerna för att utveckla verksamheten och medarbetarna.

Programmet skall främja lärande miljöer genom att stimulera till kompetensutveckling med utgångspunkt i den enskildes utvecklingsbehov, oavsett om personen är företagare eller anställd, chef eller medarbetare, och koppla denna till verksamhetens mål. Kompetensutveckling bidrar till att individen bättre kan möta framtida omställningar på arbetsplatsen och öka sin anställningsbarhet totalt sett.

För att lärande miljöer skall kunna utvecklas krävs ytterligare kunskaper om hur lärandet förändras i det moderna arbetslivet, vad som sker i övergångarna mellan studier och arbetsliv, hur det informella lärandet i vardagen och på arbetsplatsen kan tas till vara, och hur vi kan

skapa förutsättningar för alla till lärande och därmed bättre möjligheter att etablera sig i arbetslivet. Samverkan för utveckling av lärande miljöer kan engagera t.ex. aktörer såsom utbildningsväsende, arbetsmarknadsmyndigheter, arbetsmarknadens parter och arbetsgivare och social ekonomi.

2.5.2 Främja innovativ verksamhet

Inom ramen för vart och ett av de operativa strukturfondsprogrammen skall särskild uppmärksamhet ägnas åt att främja innovativ verksamhet⁵¹. Detta innebär möjligheter att pröva alternativa sätt att investera i humankapital.

Nya projekt kan utgå från resultat i tidigare genomförda socialfondsprojekt och integrera tidigare med framgång prövade metoder, i syfte att vidareutveckla dessa. Detta kan ske t.ex. genom att metoder används i större skala eller att målgruppen förändras.

Innovation i sig är inte ett mål utan ett medel för att uppnå bättre kvalitet och högre produktivitet i verksamheten. I bilaga 4 ges en kompletterande beskrivning av vad som kan avses med begreppet innovation.

2.5.3 Främja samverkan

Samverkan, förankring av idéer och lösningar samt strategisk planering för att åstadkomma genomslag för det innovativa arbetet är viktiga element i strävandena att säkerställa ett mervärde i programmet. Medverkande aktörer måste vara tydliga både med sitt syfte att medverka och sina åtaganden inom projektet, och med hur de avser att gå vidare med framkomna resultat för att möjliggöra tillämpning i större omfattning.

I kapitel 4 redogörs ytterligare för samverkan. Likaså utvecklas i bilaga 4 vad som avses med begreppet samverkan och partnerskap.

2.5.4 Främja strategiskt påverkansarbete

Möjligheterna att få till stånd förändring och skapa genomslag för framkomna resultat gagnas av en strategisk ansats där aktörerna i ett projekt redan i det förberedande stadiet av projektet fokuserar på vilken kunskap som efterfrågas och vilka kontakter som behövs för ett effektivt genomförande. Detta är betydelsefullt både för att få önskad uppmärksamhet från målgrupperna och för att involvera dem i det kommande arbetet. Först efter en sådan kunskaps- och kontaktinventering bör planering och genomförande följa.

I bilaga 4 utvecklas vad som avses med strategiskt påverkansarbete.

⁵¹Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 om Europeiska socialfonden, artikel 3.5.

3 Beskrivning av mål och programområden

3.1 Övergripande mål

Det övergripande målet för det nationella strukturfondsprogrammet är

Ökad tillväxt genom god kompetensförsörjning samt ett ökat arbetskraftsutbud.

3.1.1 Prioriteringar

Adekvat kompetens i företag samt bättre integration i arbetslivet skall särskilt prioriteras i programmet, liksom ungas etablering i arbetslivet. Programområde 1 fokuserar på att sysselsatta skall ha en adekvat kompetens, att motverka diskriminering och främja likabehandling i arbetslivet och att förebygga långtidssjukskrivningar. Programområde 2 skall i första hand fokusera på personer som står längst från arbetsmarknaden. I andra hand kan ESF-insatserna inom programområde 2 även omfatta insatser för att underlätta ungas etablering i arbetslivet samt insatser för att förebygga att unga hamnar i utanförskap.

3.2 Programområde 1: Kompetensförsörjning

3.2.1 Mål

Satsningarna på kompetensutveckling i programområde 1 bidrar till den europeiska sysselsättningsstrategins mål om tillväxt, konkurrenskraft och social och ekonomisk utveckling genom att fokusera på följande mål:

1. Bidra till kompetensutveckling som underlättar för sysselsatta kvinnor och män att utvecklas i takt med arbetslivets krav.
2. Bidra till ökade kunskaper i arbetslivet om hur diskriminering motverkas och likabehandling främjas.
3. Bidra till ökade kunskaper i arbetslivet om hur långtidssjukskrivningar kan förebyggas.

3.2.2 Kvantifierade mål

1. a) Minst 200 000 sysselsatta individer skall få del av kompetensutveckling, exklusive de individer som omfattas av kvantifierat mål 2 och 3 nedan.

(Totalt antal sysselsatta individer 2006 enligt SCB arbetskraftsundersökningar, AKU, var 4 340 000 individer.)

b) Minst 75 procent av projekt med stöd i förprojekteringsfas skall gå vidare till genomförandefas.

(I Växtkraft mål 3 under 2000-2006 utgjorde projekt i genomförandefas, åtgärd 1:2 som andel av projekt i förprojekteringsfas, åtgärd 1:1, 69 procent för samlingsprojekt och 83 procent för enskilda projekt.)

2. Antal individer som deltagit i projekt för att öka kunskapen om hur diskriminering kan motverkas och likabehandling främjas skall uppgå till minst 20 000.

(Andelen deltagare i projekt för att öka kompetensen inom mångfald, tillgänglighet och jämställdhet var drygt 6 procent av antalet deltagare i projekt i genomförandefas, åtgärd 1:2 i Växtkraft mål 3 under perioden 2000-2006.)

3. Antal individer som deltagit i projekt för att förhindra långtidssjukskrivningar skall uppgå till minst 20 000.

(Empiriska studier visar att knappt 50 %, av de som arbetade innan sjukskrivningen, ansåg att deras sjukfrånvaro var arbetsrelaterad, år 2003.⁵²)

3.2.3 Målgrupp

Målgruppen är alla sysselsatta, såväl företagare som anställda, medarbetare som chefer inom privat, offentlig och ideell verksamhet. Målgruppsansatsen är bred i syfte att möta de specifika omställningsbehov och kompetensbehov som uppmärksammas i det nationella strukturfondsprogrammets regionala ESF-planer. Inom programområdet kommer även projekt som bidrar till ökad kompetens hos utvalda målgrupper inom vissa kompetensområden stödjas. Det kan handla om kompetensutveckling i syfte att främja likabehandling i arbetslivet med någon/några av grunderna för diskriminering som utgångspunkt men också om att förebygga långtidssjukskrivningar.

⁵² Arbetsmiljöverket (2006) Arbetsmiljötillsynens effekter på regelefterlevnad, arbetsmiljö och sjukfrånvaro, Rapport 2006:8

3.2.4 Indikatorer programområde 1

3.2.4.1 Resultat - och effektindikatorer

Samtliga indikatorer skall, där så är möjligt, vara könsuppdelade.

1. Antal deltagare som upplever att kompetensutvecklingsinsatsen resulterat i att vederbörande:
 - a) givits förutsättningar att ta sig an fördjupade arbetsuppgifter eller bredda sitt arbetsområde.
 - b) har fått fördjupade eller breddade arbetsuppgifter.
2. Antal deltagande arbetsställen som upplever att kompetensutvecklingsinsatsen resulterat i att arbetsplatsen:
 - a) präglas av fördjupade kunskaper inom nuvarande arbetsområden.
 - b) har breddat sin verksamhet, vilket kommer att leda/har lett till ett behov av att få nya eller förändrade arbetsuppgifter utförda.
3. Antal deltagande arbetsställen som upplever efter avslutat projekt att de står bättre rustade för att förhindra långtidssjukskrivningar.
4. Antal deltagande arbetsställen som upplever efter avslutat projekt att arbetsplatsen har fått en ökad kunskap om hur diskriminering motverkas och likabehandling främjas.

3.2.4.2 Finansiella och fysiska indikatorer

Samtliga indikatorer skall, där så är möjligt, vara könsuppdelade.

1. Antal arbetsställen som påbörjat deltagande i projekt i programmet, per år och totalt, fördelade på antal anställda, bransch och arbetsmarknadssektor.
2. Antal individer som påbörjat deltagande i projekt i programmet, per år och totalt, uppdelat på åldersgrupperna 16-24 år, 55-64 år samt övriga.
3. Antal egenföretagare som påbörjat deltagande i projekt i programmet, per år och totalt.
4. Genomsnittligt utbetalat stöd per deltagande arbetsställe, fördelat på ESF-stöd och nationell medfinansiering.

5. Genomsnittligt utbetalt ESF-stöd samt nationell medfinansiering per deltagare fördelat mellan förprojektering och genomförande.
6. Antal deltagartimmar per projekt.
7. Antal deltagare i projekt med inriktning på de olika diskrimineringsgrunderna.
8. Antal projekt som gått från förprojekteringsfas till genomförandefas med stöd från socialfonden.
9. Antal deltagare i projekt med inriktning på att förebygga långtidssjukskrivningar.

3.2.5 Beskrivning av programområde 1

Främja sådan kompetensutveckling som säkerställer en omställning av redan sysselsatta så att de inte riskerar arbetslöshet på grund av att de inte har efterfrågad kompetens.

Inom ramen för programområdet skall satsningar göras på att förnya och utveckla sysselsattas kompetens. Med ökad kompetens stärks den sysselsattes möjligheter att klara pågående strukturomvandling. Givet programmets syfte att bidra till ökad tillväxt och sysselsättning är kompetensutveckling av företagare särskilt betydelsefull. Satsningar på kompetensutveckling med fokus på entreprenörskap kan bidra till att fler startar företag och till att befintliga företagare kan utveckla sin verksamhet. På så sätt kan fler arbetstillfällen skapas inom privat och offentlig sektor och inom den sociala ekonomin. Det är viktigt att insatserna utgår från den enskildes behov. Kompetensutveckling vad gäller entreprenörskap och regelverket kring företagande kan även riktas till potentiella företagare som idag är anställda.

Genom att synliggöra individens kompetenser, koppla samman dessa med idéerna om utveckling av arbetsorganisation och verksamhetsutveckling, samt de behov som bl.a. det lokala och regionala näringslivet ger uttryck för, ges en god bild av kompetensutvecklingsbehoven på arbetsplatserna. Erfarenhet visar att tillväxtmöjligheterna främjas av att medarbetarnas kapacitet bättre tas till vara vid utveckling av verksamhet och arbetsorganisation.

Geografisk och yrkesmässig rörlighet bidrar till en effektivare matchning mellan arbetskraften och lediga jobb och uppdrag och därmed till en större dynamik på arbetsmarknaden. En god matchning på arbetsmarknaden kännetecknas bl.a. av låg arbetslöshet och korta söktider och vakanstider, men även av att kvaliteten i matchningen är god där den arbetsökande får ett jobb som passar individens kvalifikationer och arbetsgivaren får den arbetskraft som efterfrågas.

Vidare stödjer programmet projekt för kompetensutveckling utifrån detta breda perspektiv på omställning. Branschvisa projekt är exempel på satsningar på kompetensutveckling inom detta programområde.

Förebygga och motverka diskriminering och utestängning på arbetsmarknaden.

En viktig målsättning i programmet är att främja likabehandling i arbetslivet. Förutom de grundläggande demokrati- och rättighetsaspekterna som finns i sammanhanget, är det av stor

betydelse att synliggöra det faktiska arbetskraftsutbudet. I programmet betonas särskilt betydelsen av att programmet bidrar till ökad integration.

I programområdet ges utrymme för kompetenshöjande insatser för att främja likabehandling i arbetslivet. Likabehandling inkluderar även kompetenshöjande insatser för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, t.ex. genom att ge utrymme för kompetensutveckling som syftar till att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.

I programmet bör förhållanden i utsatta stadsdelar i storstäder och större städer samt de glest befolkade områdena i norra Sverige beaktas.

Programmet stödjer därför även projekt som bidrar till ökad kompetens hos utvalda målgrupper inom vissa kompetensområden. Det kan handla om kompetensutveckling i syfte att främja likabehandling i arbetslivet med någon/några av grunderna för diskriminering som utgångspunkt.

Förebygga långtidssjukskrivningar

Programmet syftar även till att förebygga långtidssjukskrivningar samt att underlätta för redan sjukskrivna att återgå i arbete. För att kunna ta till vara sysselsattas kompetens fullt ut och göra det möjligt för dem att arbeta i önskad utsträckning, är det viktigt att ge förutsättningar för att kunna förena arbetsliv med familjeliv. Sådana förutsättningar kan skapas genom satsningar på såväl arbetets organisering som kompetensutveckling. Dessa satsningar kan ha betydelse inte minst för att förebygga längre sjukfrånvaro från arbetet, och därmed minska risken för individen att hamna utanför arbetslivet.

3.3 Programområde 2: Ökat arbetskraftsutbud

3.3.1 Mål

Satsningarna inom programområde 2 bidrar till att den europeiska sysselsättningsstrategins mål uppnås genom att fokusera på följande mål:

1. Bidra till att kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden utvecklas och kommer i arbete eller närmare arbetsmarknaden samt att kvinnor och mäns möjligheter att arbeta utifrån sina egna förutsättningar vidgas.
2. Bidra till att underlätta ungas etablering i arbetslivet samt förebygga att unga hamnar i utanförskap.
3. Bidra till att underlätta för personer med utländsk bakgrund att etablera sig i arbetslivet.
4. Bidra till att underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna.

3.3.2 Kvantifierade mål

1. Minst 75 000 deltagare. Varav minst 15 000 utrikes födda, 5 000 unga och 20 000 långtidssjukskrivna

(Av antalet arbetslösa under 2006 var enligt AMS i genomsnitt; 154 000 långtidsarbetslösa, 76 000 utrikes födda, 22 000 unga. Under samma period var 119 000 långtidssjukskrivna enligt Försäkringskassan)

2. Andelen deltagare, som efter avslutat projekt har fått jobb eller upplever att deras möjligheter att få jobb har ökat, skall uppgå till minst 70 %.
3. Andelen deltagare i arbete, 90 dagar efter avslutat projekt skall vara minst 10 procentenheter högre än det viktade genomsnittliga resultatet för Särskilt anställningsstöd och Förberedande utbildning, (eller annan reguljär åtgärd för motsvarande målgrupp) uppdelat för respektive år samt för hela programperioden.

(För 2005 var det viktade genomsnittliga andelen i arbete efter 90 dagar 18 % för Särskilt anställningsstöd och Förberedande utbildning)

3.3.3 Målgrupp

Målgruppen är personer som

- a) är helt arbetslösa sedan minst ett år med särskilt fokus på personer med utländsk bakgrund (minst 3 månader för personer i åldern 18-24 år), eller
- b) är helt eller delvis sjukskrivna sedan minst 6 månader, eller
- c) har hel eller delvis sjuk- och aktivitetsersättning, eller
- d) erhåller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen eller introduktionsersättning enligt lag om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar för sin försörjning, eller
- e) är unga och befinner sig i övergången mellan studier och arbetslivet.

3.3.4 Indikatorer för programområde 2

3.3.4.1 Resultat- och effektindikatorer

Samtliga indikatorer skall, där så är möjligt, vara könsuppdelade.

1. Antal deltagare som 90 dagar efter avslutat projekt är i arbete. Deltagare i åldersgruppen 16-24 år, utrikes födda samt långtidssjukskrivna särredovisas.
2. Antal deltagare som 90 dagar efter avslutat projekt är i reguljär utbildning. Deltagare i åldersgruppen 16-24 år, utrikes födda samt långtidssjukskrivna särredovisas.
3. Antal deltagare som 90 dagar efter avslutat projekt har gått till annan arbetsmarknadspolitisk aktivitet. Deltagare i åldersgruppen 16-24 år samt utrikes födda särredovisas.
4. Antal deltagarna som upplever att möjligheterna att få arbete efter avslutat projekt ökat. Deltagare i åldersgruppen 16-24 år, utrikes födda samt långtidssjukskrivna särredovisas.

3.3.4.2 Fysiska och finansiella indikatorer

Samtliga indikatorer skall, där så är möjligt, vara könsuppdelade.

1. Antal deltagare som påbörjat projektdeltagande, fördelat på de olika målgrupperna (jfr a-e i avsnitt 3.3.3).
2. Antal individer som påbörjat deltagande, per år och totalt, uppdelat på åldersgrupperna 16-24 år, 55-64 år samt övriga.
3. Utbetalat stöd samt verifierad medfinansiering per projekt.
4. Antal utrikes födda deltagare.

5. Antal deltagare med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga.
6. Antal deltagartimmar per projekt.

3.3.5 Beskrivning av programområde 2

Underlätta för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden genom otraditionella insatser.

Programområdet syftar till att bidra till ökad social sammanhållning och ett inkluderande arbetsliv med fokus på personer som idag står långt från arbetsmarknaden, men som genom att delta i något av projekten, ökar sina möjligheter att komma in och stanna kvar på arbetsmarknaden. Att underlätta för personer med utländsk bakgrund samt för unga att etablera sig på arbetsmarknaden, skall särskilt prioriteras. Förhållanden i utsatta stadsdelar i storstäder och större städer samt de glest befolkade områdena i norra Sverige bör beaktas.

Metoder och erfarenheter som gett goda resultat bör spridas till den ordinarie verksamheten efter projektets slut. Det är även önskvärt att projektverksamhet kan leva vidare av egen kraft på kommersiell bas.

Programmets inriktning på att skapa ett ökat deltagande på arbetsmarknaden och att bryta utanförskapet innebär insatser i form av effektivare matchning mellan arbets sökande och arbetsgivare genom intensifierad jobsökning, vägledning, utbildning och coaching. Insatserna kan bl.a. ske inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin. Arbetsförmedlingen, försäkringskassan, kommunen, socialtjänsten kan samarbeta med exempelvis ett bemannings- och rekryteringsföretag i syfte att skapa kompletterande förmedlingsverksamhet.

I programområde 2 skall bl.a. ungas etablering på arbetsmarknaden prioriteras. Stöd kan ges till insatser som syftar till att gruppen unga som hamnat i ett utanförskap minskar, samt i andra hand, till insatser i syfte att förebygga att unga hamnar i ett utanförskap. Utrymme ges därmed för insatser riktade till unga som är på väg in i arbetslivet, med särskilt fokus på de som ej fullföljt sina gymnasiestudier.

Det kan i första fallet handla om insatser riktade till unga som varken avslutat sina studier med fullständiga betyg eller arbetar. Exempelvis stöd till individen att antingen avsluta sina gymnasiestudier, alternativt inleda gymnasiestudier, eller på annat sätt förbereda sig för ett yrkesliv. Insatserna skulle bl.a. kunna genomföras inom ramen för jobbgarantin för unga. Uppföljningen av unga som varken befinner sig i utbildning eller arbete är en annan angelägen fråga, där samverkan mellan utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningarna i kommunen är viktiga aktörer.

Det kan i det andra fallet handla om insatser som, för att förebygga att unga hamnar i utanförskap, innebär samverkan mellan olika aktörer, t.ex. kommunen, arbetsförmedlingen, utbildningsväsendet, privata och offentliga arbetsgivare samt organisationer, sammanslutningar och företag inom den sociala ekonomin. Det handlar om att förbereda unga studerande för arbetslivet.

Med hjälp av samverkan mellan olika aktörer kan unga tidigt erbjudas möjlighet till lärande i arbetslivet och skapa sig ett eget kontaktnät med potentiella framtida arbetsgivare. Samverkan

mellan skola och arbetsliv kan bidra till matchningen mellan ungas val av utbildning, utbildningars faktiska innehåll och arbetslivets behov av kompetens förbättras. Genom samverkan mellan skola och arbetsliv kan vägarna in i många yrken förtydligas, t.ex. genom utveckling av kompetensbevis, kompetenstrappor och introduktions- och färdigutbildning.

I samband med t.ex. utveckling av utbildningsinnehållet för yrkesutbildningar ges utrymme för att fler unga ges möjligheter att få inblick i företagandets vardag. Därigenom skall utbildningen underlätta för unga att starta eget företag efter avslutade studier. Insatserna kan därmed bidra till att förebygga att unga hamnar i ett utanförskap.

I programmet bör förhållanden i utsatta stadsdelar i storstäder och större städer samt de glest befolkade områdena i norra Sverige beaktas.

Underlätta en återgång till arbete för personer som är eller har varit långtidssjukskrivna genom innovativa insatser.

Projekt som fokuserar på verksamhet för personer som är sjukskrivna eller uppbär sjuk- och aktivitetsersättning och som bedöms ha helt eller delvis nedsatt arbetsförmåga kan vara arbetslivsinriktade eller vara av förberedande arbetslivsinriktad karaktär. Projekten bör syfta till att ta till vara arbetsförmåga samt underlätta återgång till arbetslivet. Det kan vara aktuellt med insatser som fokuserar både på individens kompetens, behov och förutsättningar och på behoven hos arbetsgivaren. Projekten kan omfatta samverkan mellan aktörer såsom t.ex. arbetsgivare, hälso- och sjukvården, Försäkringskassan, företagshälsovården, arbetsmarknadens organisationer, arbetsförmedlingen, kommunen, utbildningsaktörer eller ideella organisationer, sammanslutningar och företag inom den sociala ekonomin. Modeller eller metoder för arbetsgivarsamverkan, t.ex. arbetsgivarringar eller organisationer som är inriktade på rehabilitering inom en specifik bransch, kan vara relevanta i dessa sammanhang.

3.4 Genomförande av projekt inom programområde 1 och 2

3.4.1 Projekt inom programområde 1

I programområde 1 stöds företrädesvis projekt som omfattar kompetensutvecklingsinsatser för deltagare från flera arbetsplatser, med en aktör som projektägare och stödmottagare.

Projektet kan ha olika inslag av kompetensutveckling beroende på vad målgruppen efterfrågar och behöver. Det skall vara projektägarens uppgift att tillhandahålla kompetensutvecklingen. Planeringen av kompetensutvecklingens innehåll samt det som krävs för att genomföra kompetensutvecklingsinsatserna kan, med beaktande av vad som uttrycks av projektens målgrupp och vad som anges i den regionala ESF-planen, ske i samverkan med relevanta aktörer från t.ex. näringsliv, arbetsmarknadens organisationer, högskolor och universitet samt den sociala ekonomin.

De kompetensutvecklande projekten skall genomföras i två faser; dels en förprojekteringsfas, dels en genomförandefas. Under förprojektering kartläggs kompetensutvecklingsbehoven hos

den aktuella målgruppen. Kunskaper om pågående strukturomvandling skall kopplas till de utvecklingsbehov som arbetsplatserna står inför för att de bättre skall kunna hantera framtida krav på omställning.

Arbetsplatsens behov av kompetensutveckling skall belysas och kartläggas, utifrån befintlig kompetens och kompetenskrav. Ledning och medarbetare på de arbetsplatser som ingår i ett projekt skall engagera sig i kartläggningen enligt den metodik projektet väljer för att säkerställa ett brett engagemang.

Tanken är att förprojekteringen skall resultera i en ansökan om stöd för genomförande av den planerade verksamheten. I ansökan skall bland annat redogöras för resultatet av kartläggningen, målgruppen för kompetensutvecklingsinsatserna, vilka kompetensbehov som är aktuella, samt hur projektet skall organiseras och genomföras.

Förprojekteringen kan genomföras såväl med som utan ESF-stöd. Oavsett hur den finansieras gäller emellertid ovan redovisade krav på förprojekterings innehåll för att stöd skall komma i fråga.

Genomförandet av ett projekt skall omfatta sådan kompetensutveckling som kartläggningen resulterat i. Projekten skall rymma gemensamma resurser för projektorganisation i syfte att öka kvalitén i genomförandet; t.ex. koordinering, kommunikation, uppföljning, utvärdering, spridning och påverkan, rapportering, ekonomi/administration.

Med hänvisning till avsnitt 2.3 skall tillgänglighet för personer med funktionshinder vara ett av de kriterier som skall uppfyllas vid utformningen av de insatser som medfinansieras av ESF-medel. Tillgänglighet skall därmed beaktas i ESF-projekten.

Jämställdhetsintegrering skall främjas under de olika etapperna av fondernas genomförande. Detta kan ske dels genom att en jämställdhets-swtanalys eller motsvarande problem- och behovsanalys görs i samband med förprojekteringen, dels genom att uppföljningen på projektnivå berör bl.a. hur analysen har fått genomslag i projekten.

Såväl förprojekteringsfasen som genomförandefasen kan användas för att genom kompetenshöjande insatser öka medvetenheten om hur diskriminering och utestängning i arbetslivet kan förebyggas, i syfte att främja likabehandling och att bättre ta till vara befintlig kompetens på arbetsmarknaden.

I planering och genomförande av projekten skall kostnadseffektivitet eftersträvas.

Projekt med särskild inriktning inom programområde 1

Projekt med särskild inriktning inom programområde 1 kan vara processtödjande. Inom ramen för sådana projekt kan kunskap och stöd erbjudas till aktörer som arbetar med potentiella och pågående ESF-projekt i programområde 1 eller 2, i syfte att bidra till ökad kvalitet i förberedelser och genomförandet. Stödet kan bestå av att erbjuda dialog och andra kunskapshöjande insatser kring programmets innebörd och innehåll t.ex. kring kriterier, programområdets målsättningar, strategisk påverkan, uppföljning och projektutvärdering, transnationellt arbete m.m.

En dialogpartner kan vara värdefull som ”bollplank” för tankar under idéutveckling inför ansökan. Men den kan också ha ett värde under projektgenomförandet för att underlätta

hanteringen av problem kopplade till lärande eller organisering av projektverksamhet. Avsikten är ge förutsättningar för bättre genomslag av socialfondsprojektens resultat.

Myndigheten ansvarar för att säkerställa att projekt med särskild inriktning inte finansierar sådan verksamhet som skall finansieras med TA-medel.

3.4.2 Projekt inom programområde 2

I projekt inom programområde 2 skall samverkan mellan för projektsyftet relevanta aktörer eftersträvas, med en aktör som projektägare och slutlig stödmottagare.

I programområde 2 ges möjlighet till förprojektering. Under förprojektering kartläggs utvecklingsbehov och idéer och förutsättningar för den verksamhet som skall prövas i genomförandet av projektet. Samverkanspartner som ingår i ett projekt bör engagera sig i kartläggningen av behov och förutsättningar samt i idéutveckling enligt den metodik som projektet väljer för att säkerställa ett brett engagemang dels hos samverkanspartner, dels hos representanter för målgrupperna.

Tanken är att förprojekteringen skall resultera i en ansökan för projektgenomförande. I denna ansökan skall bland annat redogöras för resultatet av kartläggningsarbetet och idéutvecklingen samt beskrivas hur projektet skall organiseras och hur uppföljning och utvärdering skall bedrivas, samt andra krav utifrån de programkriterier som tillämpas i utlysningen av medel. Det skall även framgå hur projektet finansieras.

Förprojekteringen kan genomföras såväl med som utan ESF-stöd. Oavsett hur den finansieras gäller emellertid ovan redovisade krav på förprojekteringen innehåll för att stöd skall kunna komma i fråga.

I genomförandefasen omsätts den upprättade planen för verksamheten i handling. Utrymme skall ges för tillvaratagande av de lärdomar som uppföljning och utvärdering leder fram till under arbetets gång. Projekten skall rymma gemensamma resurser för projektorganisation i syfte att öka kvalitén i genomförandet; t.ex. koordinering, kommunikation, uppföljning, utvärdering, spridning och påverkan, rapportering, ekonomi/administration.

Med hänvisning till avsnitt 2.3 skall tillgänglighet för personer med funktionshinder vara ett av de kriterier som skall uppfyllas vid utformningen av de insatser som medfinansieras av ESF-medel. Tillgänglighet skall därmed beaktas i ESF-projekten.

Jämställdhetsintegrering skall främjas under de olika etapperna av fondernas genomförande. Detta kan ske dels genom att en jämställdhets-swtanalys eller motsvarande problem- och behovsanalys görs i samband med förprojekteringen, dels genom att uppföljningen på projektnivå berör bl.a. hur analysen har fått genomslag i projekten.

I planering och genomförande av projekten skall kostnadseffektivitet eftersträvas.

Projekt med särskild inriktning i programområde 2

Projekt med särskild inriktning i programområde 2 syftar till att samla kunskap inom ett för programmet relevant ämnesområde, verka för att få spridning och genomslag för denna kunskap och därigenom underlätta för programmet att nå sina mål.

Erfarenheter från tidigare pekar på att ett tematiskt projekt bör bygga på att flera aktörer med relevant erfarenhet och kompetens i ämnet ifråga, arbetar ihop i ett partnerskap. Med sin samlade kompetens och gemensamma intresse för det aktuella området, kan de bidra dels till programmets och projektens behov av omvärldsbevakning/omvärldsanalys, dels till att underlätta för framkomna resultat att nå fram hos den tänkta mottagaren.

Tematiska projekt skall företrädesvis beviljas för att, i enlighet med programmets prioriteringar, underlätta genomslaget för projektresultat kring ungas etablering i arbetslivet samt bättre integration i arbetslivet.

Myndigheten ansvarar för att säkerställa att projekt med särskild inriktning inte finansierar sådan verksamhet som skall finansieras med TA-medel.

3.4.3 Transnationell verksamhet

Transnationellt samarbete är en möjlighet som skall kunna väljas som ett utvecklingsverktyg, att ta innehållet och resultaten i den verksamhet som beviljats till nya och mer utvecklade former. Målet är att använda transnationellt samarbete både som ett verktyg för innovation, dvs. inhämtning och spridning av nya idéer och som ett verktyg för strategisk påverkan.

Transnationella projekt i det nationella strukturfondsprogrammet 2007-2013 kan ta sig ett antal olika former. En av kommissionen sammansatt arbetsgrupp har formulerat ett antal exempel på transnationella samarbeten som kan genomföras inom socialfonden⁵³.

Transnationell verksamhet kan ske i projekt som arbetar med ett utvecklingsarbete på lokal regional eller nationell nivå och sker då i ett samarbete med ett eller flera andra projekt i andra medlemsstater i EU. Denna typ av transnationell verksamhet bör inte överstiga 20 procent av en beslutad projektbudget. I större projekt bör denna del av budgeten vara betydligt lägre.

Transnationell verksamhet kan ske i samarbete mellan nationella nätverk som fokuserar på ett specifikt problem eller ämne eller genom att aktörer inom ett visst avgränsat fält samarbetar med motsvarande aktörer i andra länder, t.ex. arbetsmarknadens organisationer och aktörer inom den sociala ekonomin. Utbyte av information, gemensamma aktiviteter och policyutveckling kan vara föremål för samarbetet. Detta innebär att befintliga eller nya aktörer kan samlas kring relevanta teman eller mål. I denna typ av projekt kan hela projektbudgeten hänföras till transnationell verksamhet.

I de fall en ansökan omfattar transnationella aktiviteter skall de så långt som det är möjligt beredas av handläggare med särskild kompetens och erfarenhet av transnationellt arbete. För

⁵³ *Transnational and interregional Cooperation in ESF programmes in the 2007-2013 programme period. A framework for programming.* Report by an ad hoc working group of Member states on Transnational and Interregional Cooperation. EQUAL 2006.

att säkerställa enhetlighet i bedömningar och kvalitet i beredning skall samverka mellan ESF-rådets centrala sekretariat och de regionala enheterna alltid ske i transnationella frågor.

TA-medel kan användas för att finansiera olika typer av aktiviteter i syfte att underlätta och stimulera transnationell verksamhet inom programmet, t.ex. konferenser och seminarier.

3.4.4 Uppföljning och utvärdering

En viktig dimension i arbetet för att öka projektresultatens genomslag, är en strategi för och satsning på uppföljning och utvärdering av verksamheten som belyser processen och resultat som uppnås. Uppföljnings- och utvärderingsinsatser skall genomföras i syfte att dels bidra till att projektverksamheten ger utrymme för reflektion och lärande, dels bidra till styrningen av det fortsatta arbetet.

Vidare får uppföljnings- och utvärderingsinsatser inom projekten betydelse för den pågående utvärderingsprocess som sker på programnivå (jfr avsnitt 4.7).

Uppföljningssystemen skall inkludera uppgiftsinhämtning i överensstämmelse med Kommissionens förordning (EC) No 1828/2006 Annex XXIII.

3.4.5 Projektägare

Projektägare kan vara aktörer både inom offentlig och privat sektor, t.ex. arbetsmarknadens organisationer, kommunen, arbetsförmedlingen, försäkringskassan, ideella organisationer, sammanslutningar och företag inom den sociala ekonomin, utbildningsanordnare och företag.

3.5 Programområde 3: Tekniskt stöd

På initiativ av medlemsstaten får fonderna enligt artikel 46 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006, finansiera åtgärder i samband med förberedelser, förvaltning, övervakning, utvärdering, information och kontroller avseende operativa program, samt åtgärder för att stärka den administrativa förmågan för genomförandet av fonderna, med upp till högst 4 procent av de totala medlen.

Vid den förvaltande myndigheten och den attesterande myndigheten för det nationella strukturfondsprogrammet får kostnader i samband med förberedelser, förvaltning, kontroller, utvärderingar, informationsinsatser, seminarier och datasystem finansieras av tekniskt stöd. Kostnader vid revisionsmyndigheten avseende insatser enligt artikel 62 1b i rådets förordning (EG) nr 1083/2006 kan likaså omfattas av tekniskt stöd. Även kostnader för förberedelser och genomförande av strukturfondspartnerskapens respektive övervakningskommitténs möten kan bli föremål för finansiering med tekniskt stöd.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 anger undantag från rådets förordning (EG) nr 1083/2006 artikel 56.4 vad gäller stödberättigande utgifter. Rådets förordning (EG) nr 1083/2006 artikel 34.2 styr förutsättningarna för 10 % flexibilitet mellan fonderna vilket även avser tekniskt stöd.

4 Förutsättningar för genomförande av programmet

4.1 Partnerskap och samverkan

Det finns goda erfarenheter och resultat att redovisa vad gäller innovativt arbete för utveckling på olika områden i arbetslivet, såväl på lokal som regional nivå, där partnerskap och andra former av samverkan mellan olika intressenter var betydelsefullt för verksamheten.⁵⁴ Samverkan har visat sig vara en viktig framgångsfaktor för arbete med en integrerad policyansats och är därmed också central i arbetet med sammanhållningspolitiken inom ramen för Lissabonstrategins reformerade agenda.

I såväl genomförande av program som projekt skall samverkan mellan relevanta aktörer eftersträvas. Arbete i partnerskap är ett medel eller en modell för samverkan som utgör en grundläggande förutsättning för förberedelser för, genomförande, uppföljning och utvärdering av strukturfondsprogrammen under 2007–2013.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1081/2006 understryks vikten av att socialfonden främjar olika former av partnerskap.⁵⁵ Som partnerskap räknas allianser och initiativ genom nätverk mellan för projektverksamheten berörda intressenter, till exempel arbetsmarknadens parter, utbildningsanordnare och icke-statliga organisationer, på lokal, regional, interregional, nationell och transnationell nivå, men även konsortier, nätverk och arbetsgrupper med tydligt definierat uppdrag.

I programmet ges möjlighet till olika former av samverkan på projektnivå. Samverkan i det nationella strukturfondsprogrammet för socialfonden kan omfatta aktörer på såväl lokal, regional, interregional, nationell som transnationell nivå och representera olika målgrupper och verksamheter i arbetslivet; t.ex. arbetsmarknadens organisationer, ideella organisationer, sammanslutningar och företag inom den sociala ekonomin, privata och offentliga arbetsgivare, försäkringskassa, arbetsförmedling och andra myndigheter, kommunen, socialtjänsten och utbildningsaktörer. Tanken är att de aktörer samverkar som bedöms vara av betydelse för att definiera och arbeta med projektets problem- och behovsbild. Samverkan som arbetsmodell för förberedelser och genomförande av projekt kan öppna för lösningar som annars inte kommit till stånd.

4.2 Förvaltande och attesterande myndighet

Förvaltande myndighet för det nationella strukturfondsprogrammet är Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Svenska ESF-rådet. Inom Svenska ESF-rådet finns, utöver ett centralt sekretariat, regionala enheter som lokaliseras till Luleå, Östersund, Gävle, Stockholm, Örebro,

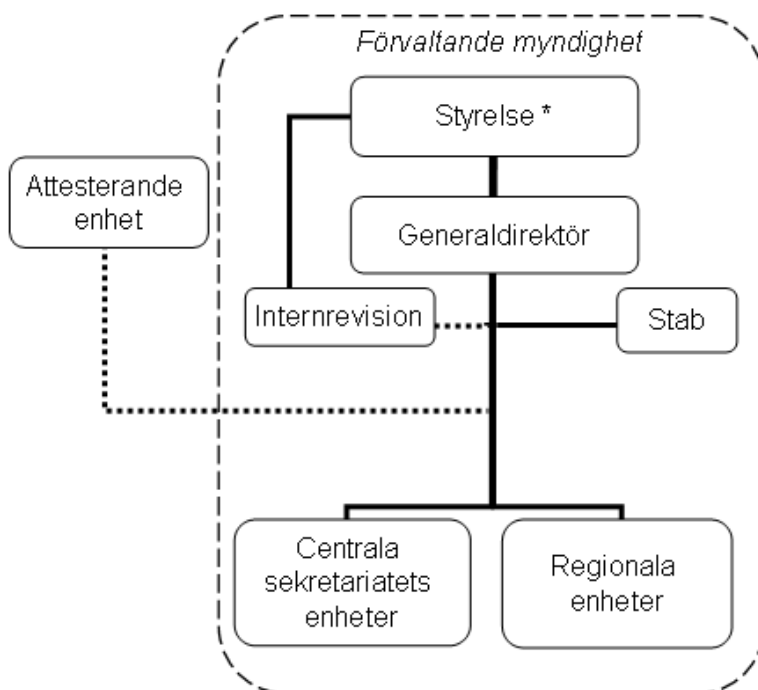
⁵⁴ *Integrating partnership in ESF programmes 2007–2013. A framework for programming.* Report by an ad hoc working group of Member States on Partnership. EQUAL, June 2006.

⁵⁵ Europaparlamentets och rådets förordning nr 1081/2006 för Europeiska socialfonden.

Jönköping, Göteborg och Malmö. Den förvaltande myndighetens roll och uppgifter regleras i artikel 60 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006, regeringens instruktion för Svenska ESF-rådet och förordningen (2007:14) om förvaltning av EG:s strukturfonder. Svenska ESF-rådet skall även svara för utbetalningar av socialfondsmedlen till stödmottagarna.

Vid Svenska ESF-rådet finns en enhet med de uppgifter som den attesterande myndigheten har enligt artikel 61 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006. Chefen för enheten beslutar i och ansvarar för ärenden som hör till enhetens ansvarsområde, vilket bl.a. inkluderar upprättande av attesterade utgiftsdeklarationer. För att säkerställa principen om åtskillnad inom Svenska ESF-rådet mellan funktionen som förvaltande myndighet och funktionen som attesterande myndighet är enheten fristående i förhållande till rådets förvaltande uppgifter.

Figur 4. Svenska ESF-rådets organisation för programperioden 2007-2013

*) En förändring av ledningsformen planeras fr.o.m 2008

4.2.1 Förvaltande myndighet

Den förvaltande myndigheten skall enligt artikel 60 i förordning (EG) nr 1083/2006 ha ansvaret för att det operativa programmet förvaltas och genomförs i enlighet med principen om sund ekonomisk förvaltning. I detta ingår särskilt följande:

- a) Att se till att urvalet av insatser för finansiering sker enligt kriterierna för operativa program och att de under hela genomförandeperioden uppfyller kraven i tillämpliga gemenskapsregler och nationella regler.

b) Att kontrollera att medfinansierade produkter och tjänster levereras och att de utgifter som deklarerats av stödmottagarna för insatser verkligen har uppstått och uppfyller kraven i gemenskapsregler och nationella regler. Kontroller på plats av enskilda insatser får genomföras på urvalsbasis i enlighet med de detaljerade tillämpningsföreskrifter som kommissionen antagit. Se förordning (EG) nr 1828/2006.

c) Att se till att det finns ett system för att i datoriserad form registrera och spara utförliga räkenskaper för varje insats i det operativa programmet och att de uppgifter om genomförandet som krävs för ekonomisk förvaltning, övervakning, kontroller, revision och utvärdering samlas in.

d) Att se till att stödmottagare och andra organ som deltar i genomförandet av insatserna använder antingen ett separat redovisningssystem eller en lämplig redovisningskod för alla transaktioner som har samband med insatsen utan att de nationella bokföringsbestämmelserna åsidosätts.

e) Att se till att de utvärderingar av de operativa programmen som avses i artikel 48.3 genomförs i enlighet med artikel 47 (se förordning (EG) nr 1083/2006).

f) Att införa rutiner i syfte att säkerställa att samtliga de dokument rörande utgifter och revision som krävs för att säkerställa en tillfredsställande verifieringskedja sparas i enlighet med kraven i artikel 90 (se förordning (EG) nr 1083/2006).

g) Att se till att den attesterande myndigheten inför attesteringen får all nödvändig information om de förfaranden som tillämpats och de kontroller som utförts när det gäller utgifterna.

h) Att vägleda arbetet i övervakningskommittén och förse den med de handlingar som krävs för att övervaka kvaliteten på det operativa programmets genomförande mot bakgrund av programmets särskilda mål.

i) Att utarbeta och, efter godkännande av övervakningskommittén, skicka års- och slutrapporterna om genomförandet till kommissionen.

j) Att säkerställa att kraven på information och offentlighet i artikel 69 (se förordning (EG) nr 1083/2006) är uppfyllda.

k) Att tillhandahålla kommissionen sådan information att den kan göra en bedömning av större projekt.

4.2.2 Attesterande myndighet

Den attesterande myndigheten för ett operativt program skall enligt artikel 61 i förordning (EG) nr 1083/2006 särskilt ansvara för följande:

a) Att upprätta attesterande utgiftsdeklarationer och ansökningar om utbetalning samt överlämna dessa till kommissionen.

b) Att intyga

- i) att utgiftsdeklarationen är korrekt, har utarbetats med hjälp av tillförlitliga bokföringssystem och grundar sig på kontrollerbara verifikationer,
- ii) att de utgifter som deklarerats överensstämmer med tillämpliga gemenskapsregler och nationella regler och har uppstått i samband med insatser som valts ut för finansiering i enlighet med de kriterier som är tillämpliga för programmet och i överensstämmelse med gemenskapsregler och nationella regler.

c) Att se till att den inför attesteringen har mottagit tillräckliga uppgifter från den förvaltande myndigheten om de förfaranden som tillämpats och de kontroller som utförts när det gäller de utgifter som ingår i utgiftsdeklarationen.

d) Att vid attesteringen ta hänsyn till resultaten från samtliga revisioner som utförts av revisionsmyndigheten eller under dennes ansvar.

e) Att elektroniskt spara räkenskaper för utgifter som deklarerats till kommissionen.

f) Att föra räkenskaper över de belopp som kan återkrävas och de belopp som har dragits tillbaka efter helt eller delvis upphävande av stödet för en insats. De återvunna beloppen skall återbetalas till Europeiska unionens allmänna budget före avslutandet av det operativa programmet genom att de dras av från den följande utgiftsdeklarationen.

4.3 Revisionsmyndighet

Revisionsmyndighet för Europeiska socialfonden med EU-styrda befogenheter är Ekonomistyrningsverket, ESV. Revisionsmyndighetens roll och uppgifter regleras i artikel 62 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

ESV uppdras även att i enlighet med artikel 71.2 i ovan nämnda förordning utarbeta en rapport och ett yttrande över en beskrivning av systemet för förvaltning och kontroll. Då denna beskrivning också skall omfatta förfarandena inom revisionsmyndigheten skall ESV i arbetet med rapporten och yttrandet säkerställa principen om åtskillnad mellan funktioner inom myndigheten.

4.4 Strukturfondspartnerskapen och det nationella strukturfondsprogrammet (ESF)

Ett gemensamt strukturfondspartnerskap skall bildas inom området för varje regional ESF-plan och motsvarande regionala strukturfondsprogram inom Europeiska regionala utvecklingsfonden. Strukturfondspartnerskapen skall ha till uppgift att prioritera mellan ansökningar om stöd till projekt inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet för socialfonden och de regionala strukturfondsprogrammen. Den förvaltande myndigheten skall, innan den fattar beslut om stöd, samråda med det berörda strukturfondspartnerskapet. Myndigheten får endast bevilja stöd i enlighet med partnerskapets prioriteringar mellan

projekt. Den förvaltande myndigheten skall inför samrådet tillhandahålla erforderligt beslutsunderlag för strukturfondspartnerskapens prioriteringar.

Ett strukturfondspartnerskap skall bestå av förtroendevalda representanter för kommuner och landsting i berörda län samt, i vissa fall, för Sametinget, liksom av företrädare för arbetsmarknadens organisationer och för berörda länsstyrelser, länsarbetsnämnder, intresseorganisationer och föreningar. Regeringen skall utse ordförande för strukturfondspartnerskapet. Ordföranden skall utse övriga ledamöter i strukturfondspartnerskapet enligt de grunder som regeringen bestämmer. Det sammanlagda antalet ledamöter från kommuner och landsting samt, i förekommande fall, Sametinget skall överstiga antalet övriga ledamöter. I bilaga 5 redovisas sammansättningen av respektive strukturfondspartnerskap.

4.5 Regionala ESF-planer inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet (ESF)

4.5.1 Bakgrund

En utgångspunkt i programmet är att framtagande av regionala ESF-planer för genomförande av programmet skall bidra till att programmet ger positiva effekter för tillväxt och sysselsättning i landet. Ett regionalt inflytande skall säkerställa att den lokala arbetsmarknadens behov samt kunskap om regionens framtida utveckling beaktas. Ett regionalt inflytande är en viktig grund för ett effektivt programgenomförande.

Den regionala ESF-planen är ett formellt styrande dokument som anger innehållet i en regions ESF-relaterade satsningar. Planen avgränsas av det nationella strukturfondsprogrammet. I den regionala ESF-planen, som skall bygga på analys med regional inriktning och fokus, skall den regionala anpassningen till programmet anges tillsammans med regionala prioriteringar för utlysning av programmedel. Här skall även arbetsformerna för strukturfondspartnerskapens insatser i genomförandet av planen beskrivas.

Utgångspunkten är att samtliga regionala ESF-planer skall omfatta programområde 1 och 2 och därmed samtliga programmål, med fokus på de problem, behov och möjligheter som den regionala analysen visar är de mest angelägna att koncentrera stödet till.

4.5.2 Ansvarsfördelning

Strukturfondspartnerskapen skall erbjudas att, i nära samråd med den förvaltande myndigheten, utarbeta de regionala ESF-planerna inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet. Strukturfondspartnerskapen bör därvid även ansvara för att planerna förankras i regionerna. Det är av avgörande betydelse att företrädare för såväl näringsliv som offentlig och ideell sektor involveras i processen för utarbetandet av planerna för att säkerställa en bred delaktighet i programmet och ta till vara kunskaper om regionen.

Den förvaltande myndigheten skall bidra till att ESF-planen ligger i linje med programmet genom att under processen med utarbetande av planen bl.a. lämna fakta om vilka förutsättningar och formella krav som myndigheten har i genomförandet av det nationella strukturfondsprogrammet. Erfarenheter från tidigare programperiod som bör beaktas i den regionala ESF-planen kan också föras fram från myndigheten.

Den förvaltande myndigheten skall bereda planerna innan de tas upp i övervakningskommittén för programmet. Övervakningskommittén skall avgöra om innehållet i respektive regional ESF-plan överensstämmer med programmets ramar och intentioner.

Den regionala ESF-planen skall regelbundet följas upp av strukturfondspartnerskapet som kan föreslå förändringar av planen. Planen kan vid behov revideras en gång per år. Även den förvaltande myndigheten kan på grundval av vad som framkommer vid uppföljning och utvärdering av programmet föreslå förändringar i de regionala ESF-planerna. Revideringar av de regionala ESF-planerna skall efter beredning av den förvaltande myndigheten förankras i övervakningskommittén.

Samverkan mellan de förvaltande myndigheterna för strukturfonderna, dvs. Svenska ESF-rådet och Verket för näringslivsutveckling (Nutek), är väsentligt för att stödja strukturfondspartnerskapets arbete med samordning mellan insatser inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet och de regionala strukturfondsprogrammen.

4.5.3 Urvalskriterier, nationella utlysningar, transnationell projektverksamhet samt upphandling av projektverksamhet

Urvalskriterier

Urvalskriterier för beviljande av programmedel skall tas fram av den förvaltande myndigheten och godkännas av övervakningskommittén (jfr avsnitt 4.6). De nationella urvalskriterierna formuleras med utgångspunkt från de förutsättningar och krav som framgår i programmet. Myndigheten skall även pröva inkomna ansökningar med avseende på laglighetsprövning, bedömning av ekonomisk effektivitet m.m.

Utlisningar av programmedel skall ske utifrån inriktningen i den regionala ESF-planen. Regionala prioriteringar skall formuleras i samband med framtagande av den regionala planen. Dessa regionala prioriteringar skall bl.a. klargöra vilket eller vilka av kriterierna för programgenomförande (jfr. avsnitt 2.4) som skall beaktas i projektansökan.

Inkomna projektansökningar bereds inom den förvaltande myndigheten. Ansökningarna prövas utifrån formella krav och urvalskriterier. Förvaltningsmyndighetens bedömning av urvalskriterierna skall bli föremål för samråd med strukturfondspartnerskapet. Detta skall prioritera mellan projektansökningarna. Myndigheten fattar beslut enligt en beslutsordning som fastställs i myndighetens arbetsordning. Myndigheten får endast bevilja stöd i enlighet med det nationella strukturfondsprogrammet och den regionala anpassningen i den regionala ESF-planen.

Nationell utlysning

I programmet möjliggörs projekt som omfattar lokal, regional, interregional, nationell respektive transnationell nivå. En nationell utlysning kan gälla hela landet eller delar av landet

dvs. ett antal regioner. Förvaltande myndighet kan efter samråd med ett eller flera strukturfondspartnerskap genomföra en nationell utlysning om medel avsatts för detta ändamål i fördelningen av programmedlen.

Urvalskriterier för nationella utlysningar väljs av den förvaltande myndigheten i samråd med minst ett strukturfondspartnerskap. Därefter skall urvalskriterierna godkännas av övervakningskommittén. Inkomna projektansökningar bereds inom den förvaltande myndigheten. Ansökningarna blir därefter föremål för samråd med strukturfondspartnerskapet som skall prioritera mellan ansökningarna. Myndigheten fattar beslut enligt en beslutsordning som fastställs i myndighetens arbetsordning.

Transnationell projektverksamhet

Nationell utlysning av projekt som omfattar transnationella verksamhet hanteras enligt ovan nämnda ordning för nationella utlysningar om utlysningen omfattar flera svenska regioner. I de fall projekt avser transnationell verksamhet där enbart en region omfattas i Sverige, t.ex. genom att transnationella aktiviteter ingår i ett projekt jämte med nationella aktiviteter, sker utlysning och beredning samt partnerskapssamråd på regional nivå.

Upphandling av projektverksamhet

I programmet ges även utrymme för den förvaltande myndigheten att genom offentlig upphandling ingå avtal med en aktör för utförande ESF-insatser. Den förvaltande myndigheten avgör när offentlig upphandling är lämplig för genomförande av programmet. Förfrågningsunderlag formuleras av den förvaltande myndigheten i samråd med ett eller flera strukturfondspartnerskap. Bedömning av inkomna anbud görs av den förvaltande myndigheten.

4.5.4 Modell för fördelning av medel

Den förvaltande myndigheten ansvarar för framtagande av en modell för fördelning av programmedel dels mellan regionerna för regionala utlysningar, dels för nationella utlysningar. Fördelningsmodellen skall godkännas av övervakningskommittén innan beslut om de regionala planerna kan ske.

4.6 Övervakning

4.6.1 Övervakningskommitté

Enligt artikel 63 i rådets förordning (EG) Nr 1083/2006 om allmänna bestämmelser för strukturfonderna skall medlemsstaten inrätta en övervakningskommitté för varje operativt program i samförstånd med den förvaltande myndigheten. Denna kommitté skall inrättas

inom tre månader efter dagen för anmälan till medlemsstaten om beslutet om godkännande av det operativa programmet.

Övervakningskommittén skall fastställa sin egen arbetsordning inom den berörda medlemsstatens institutionella, rättsliga och finansiella ram och anta den i samförstånd med förvaltningsmyndigheten.

4.6.2 Övervakningskommitténs sammansättning

Övervakningskommitténs ordförande skall vara en företrädare för Regeringskansliet eller förvaltande myndighet. Kommitténs sammansättning beslutas av Regeringskansliet i samförstånd med den förvaltande myndigheten. På eget initiativ eller på begäran av övervakningskommittén skall en företrädare för kommissionen delta som rådgivare i övervakningskommitténs arbete.

I övervakningskommittén bör de organisationer vara representerade som har störst betydelse för programmets genomförande på nationell, regional och lokal nivå;

- 1) arbetsmarknadens organisationer,
- 2) berörda myndigheter, samt
- 3) ideella och andra organisationer.

Därutöver bör representanter för forskarvärlden ingå i kommittén. Detta motiveras framför allt av den betydelse som uppföljning och utvärdering har för programmets genomförande.

4.6.3 Övervakningskommitténs uppgifter

Enligt artikel 65 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006 skall övervakningskommittén förvissa sig om att genomförandet av det operativa programmet är effektivt och av tillfredsställande kvalitet i enlighet med följande:

- a) Den skall inom sex månader efter godkännande av det operativa programmet granska och godkänna kriterierna för urval av de insatser som finansieras samt godkänna varje översyn av dessa kriterier mot bakgrund av behoven för programplaneringen.
- b) Den skall regelbundet på grundval av de handlingar som den förvaltande myndigheten lämnar in se över hur långt man kommit i förverkligandet av programmets målsättningar.
- c) Den skall granska resultaten från genomförandet, särskilt förverkligandet av målen för varje prioriterat område och de utvärderingar som avses i artikel 48.3.
- d) Den skall gå igenom och godkänna de årsrapporter samt slutrapporter om genomförandet som avses i artikel 67.

e) Den skall informeras om den årliga kontrollrapporten eller den del av rapporten som avser det berörda programmet och om kommissionens eventuella relevanta synpunkter efter genomgången av rapporten eller beträffande den delen av rapporten.

f) Den kan föreslå den förvaltande myndigheten sådan översyn eller genomgång av det operativa programmet som kan bidra till att fondernas mål enligt artikel 3 uppnås eller till att förvaltningen av programmet, inbegripet den ekonomiska förvaltningen, förbättras.

g) Den skall granska och godkänna varje förslag till ändring av innehållet i kommissionens beslut om stöd från fonderna.

4.6.4 Arbetsgrupper

Övervakningskommittén avgör i samråd med den förvaltande myndigheten, behovet av att tillsätta arbetsgrupper såsom arbetsutskott och beredningsgrupper eller motsvarande, i syfte att utföra övervakningskommitténs uppgifter.

4.6.5 Övervakning

Den förvaltande myndigheten och övervakningskommittén skall, enligt artikel 66 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006, säkerställa kvaliteten i genomförandet av det operativa programmet. De skall genomföra övervakningen med hjälp av finansiella indikatorer samt de indikatorer som avses i artikel 37.1c enligt specifikationerna i det operativa programmet (jfr avsnitt 4.6). Utbyte av uppgifter i detta syfte mellan kommissionen och medlemsstaten skall ske elektroniskt i enlighet med rådets förordning (EG) nr 1828/2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

4.6.6 Årsrapport och slutrapport om genomförandet

Med början 2008 och senast 30 juni varje år skall förvaltande myndighet till kommissionen skicka en årsrapport, och senast 31 mars 2017 en slutrapport om genomförandet av det operativa programmet. För mer detaljer kring denna rapportering hänvisas till artikel 67 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

4.6.7 Årlig genomgång av programmet

När den årsrapport som avses i artikel 67 i ovan nämnda förordning har lämnats in, skall kommissionen och förvaltande myndighet varje år gå igenom framstegen i genomförandet av det operativa programmet, de viktigaste resultaten som uppnåtts under det föregående året, det finansiella genomförandet och andra faktorer i syfte att förbättra genomförandet.

De aspekter av driften av förvaltnings- och kontrollsystemet som tagits upp i den senaste årliga kontrollrapport som avses i artikel 62.1 d kan också gås igenom.

Efter genomgången av programmet kan kommissionen lämna synpunkter till medlemsstaten och förvaltande myndighet, som skall informera övervakningskommittén om dessa. Medlemsstaten skall informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits med anledning av dessa synpunkter.

4.7 Uppföljning och utvärdering i programmet

Syftet med utvärdering av programmet är enligt artikel 47 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006 att förbättra kvaliteten, måluppfyllelsen och kontinuiteten i stödet från fonderna. En utvärdering kan vara strategisk i syfte att undersöka hur ett program utvecklas i förhållande till gemenskapens prioriteringar och till de nationella prioriteringar som görs. Den kan också vara operativ i syfte att stödja övervakningen av ett operativt program. Utvärderingarna skall genomföras före, under och efter programperioden.

I enlighet med artikel 48 i nämnda förordning skall, under programskrivningsprocessen, det operativa programmet kontinuerligt förhandsbedömas. Syftet med förhandsbedömningen är att optimera fördelningen av budgetmedlen under de operativa programmen och förbättra kvaliteten i programplaneringen. Förhandsbedömningen skall identifiera och bedöma brister och utvecklingspotential, de mål som skall uppnås, förväntade resultat, kvantifierade mål, vid behov den strategi som föreslagits för regionen, mervärdet för gemenskapen, i vilken utsträckning gemenskapens prioriteringar har beaktats, lärdomar från tidigare programplanering och kvaliteten på förfarandena för genomförande, övervakning, utvärdering och ekonomisk förvaltning.

Under programperioden skall medlemsstaterna göra utvärderingar som är knutna till övervakningen av operativa program, särskilt om det vid övervakningen konstateras en väsentlig avvikelse från de ursprungliga fastställda målen, eller om det har lämnats in förslag enligt artikel 33 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006 om en översyn av det operativa programmet.

Utvärderingen skall göras av interna eller externa experter eller organ som fungerar fristående från attesterande myndighet och revisionsmyndighet. Utvärderingarna skall finansieras inom ramen för budgeten för tekniskt stöd. Vägledande riktlinjer om metoder för utvärdering lämnas av kommissionen.

Medlemsstaterna skall, med hänvisning till artikel 48 i nämnda förordning, tillhandahålla de ekonomiska resurser som krävs för att genomföra utvärderingarna, organisera produktion och insamlande av nödvändiga uppgifter och använda de olika sorters information som blir tillgängliga genom övervakningssystemet.

Kommissionen skall göra en efterhandsutvärdering för varje mål i nära samarbete med medlemsstaten och den förvaltande myndigheten.

4.7.1 Uppföljning och utvärdering på programnivå och projektnivå

En viktig del i allt utvecklingsarbete är att kontinuerligt reflektera över den verksamhet som bedrivs och att lära av erfarenheter, både positiva och negativa. Det nationella strukturfondsprogrammet för socialfonden skall på såväl programnivå som projektnivå rymma verksamhet som bidrar till ett sådant lärande. Målsättningen är att kunskap från den uppföljning, utvärdering och forskning som bedrivs inom ramen för programmet, på såväl projektnivå som programnivå, används i syfte att förbättra hela programarbetet, från planering till genomförande.

Program

Eftersom programmet utvärderas i samband med programframtagandet, under programmets löptid och i efterhand kommer utvärderingarna att ha något olika karaktär och tjäna olika syften i programcykeln. Utvärderingsprocessen och utvärderingsresultaten har betydelse för kvalitet i och lärande under genomförandet av programmet. Det är angeläget att berörda parter, ägare och bärare av program och strategier, även är de som behandlar utvärderingsresultaten och bidrar till förbättrade program och strategier för ökad måluppfyllelse. Det är viktigt att dra lärdomar av både framgångar och misslyckanden.

Med utgångspunkt i analyser av utvecklingen på nationell och regional nivå skall en fördjupad avstämning ske under 2009 och 2012 avseende den nationella strategin samt regionala utvecklingsstrategier och strukturfondsprogram⁵⁶. Det bör kunna leda till en revidering av den nationella strategin och eventuellt resultera i förändringar i strukturfondsprogrammen.

Genomförandet av strukturfondsarbetet skall, från och med 2007, även redovisas årligen som en del i uppföljningen av Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning i samband med Europeiska rådets vårtoppmöte.

En utvärderingsplan skall utarbetas av den förvaltande myndigheten. I denna beskrivs, den preliminära utvärderingsverksamhet som den förvaltande myndigheten planerar för programmet, och en indikativ tidtabell. Planen skall beslutas av övervakningskommittén och ses över årligen. Initiativ till att uppdatera planen kan tas av såväl förvaltningsmyndigheten som övervakningskommittén. Utvärdering ska göras när det finns behov av strategisk eller operativ karaktär, särskilt om det vid övervakningen konstateras en väsentlig avvikelse från de ursprungligen fastställda målen

Den förvaltande myndigheten ansvarar för att i samråd med övervakningskommittén identifiera ämne, syfte och tidpunkt för den specifika utvärderingsaktivitet som planeras. Förvaltningsmyndigheten är ansvarig för upphandling av utvärderingarna. Vissa utvärderingsaktiviteter kan dock i lämpliga fall genomföras internt av förvaltningsmyndigheten i syfte att främja det egna lärandet.

Programutvärderingen skall behandla

1. stödets relevans, t.ex. om man koncentrerat sig på de viktigaste områdena,
2. stödets konsistens, t.ex. hur ESF-insatserna fungerat i förhållande till den nationella och europeiska sysselsättningsstrategin med avseende på bl.a. insatsernas nyskapande karaktär,

⁵⁶ Nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.

3. stödets effekter, dvs. långsiktiga effekter av framkomna resultat, organisering av genomförande, ansvarsfördelning och riktlinjer, urvalskriterier, informationsinsatser är exempel på viktiga aspekter att belysa,
4. stödets effektivitet, dvs. genomförande av en slags effektivitetsanalys.

Utvärderingen bör därmed kunna bidra till att tydliggöra mervärdet av socialfondsstödet.

Projekt

Den uppföljning och utvärdering som görs inom ramen för projekten syftar till att stimulera till reflektion och lärande under arbetets gång, till gagn för utveckling av processen, styrningen av den fortsatta verksamheten samt för att värdera under projekttiden framkomna resultat. Vidare får projektens uppföljnings- och utvärderingsinsatser betydelse för den pågående utvärderingsprocess som sker på programnivå. Vilken information som projekten skall rapportera samt former för detta utvecklas av den förvaltande myndigheten bl.a. utifrån de indikatorer som är formulerade för programmet.

4.7.2 Indikatorer

Under programperioden 2007–2013 skall samverkan mellan medlemsstaten och kommissionen vara av en mer strategisk natur. Det innebär att strukturfondsprogrammen skall fokusera sysselsättningsstrategins mål, genom att formulera mål för programområdena i det operativa programmet. Programmålen kan brytas ned i mål på kortare sikt som tar hänsyn till förändringar i den socio-ekonomiska kontexten. Detta skall dock göras först i de regionala ESF-planerna.

En viktig utgångspunkt är kommissionens förväntningar på fokuserade och användarorienterade indikatorsystem. Indikatorsystemen bör vara klart och tydligt orienterade mot användare på olika nivåer. Enbart de indikatorer som är adekvata för programmets mål skall behållas och utvecklas.

Indikatorer bör enligt kommissionens vägledande dokument koncentreras till två nivåer:

- a) genom kategorisering av fysiska och finansiella indikatorer samt data som beskriver mottagarnas karaktäristika; ålder, kön, status på arbetsmarknaden etc. Dessa indikatorer framgår av rådets förordning (EG) nr 1828/2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1083/2006, bilaga II och bilaga XXIII.
- b) de övriga förutsättningar för jämförelser som behövs för att visa hur ESF bidrar till det europeiska arbetet för tillväxt och sysselsättning, skall i huvudsak hanteras genom det system för uppföljning som redan finns för policyområdena sysselsättning, sammanhållning och utbildning.

I Kommissionens vägledande guide för uppföljning och utvärdering betonas vikten av att stärka det gemensamma arbetet mellan dels den myndighet som är ansvarig för uppföljning av det operativa programmet för socialfonden, dels de som är ansvariga för uppföljning av det nationella handlingsprogrammet för tillväxt och sysselsättning samt det nationella handlingsprogrammet för social sammanhållning (den nationella strategin för social trygghet och social delaktighet). Kommissionens avsikt är att rapporter från programuppföljning skall

redogöra för signifikant och standardiserad information om ESF:s bidrag för att nå de politiska målen på såväl EU-nivå som nationell nivå.

I valet av resultat- och effektindikatorer för programområde 1 respektive 2 i programmet har indikatorerna för den europeiska sysselsättningsstrategin beaktats. Resultat- och effektindikatorer, samt fysiska och finansiella indikatorer beskrivs i kapitel 3. Rapportering av dessa indikatorer på programnivå sker med utgångspunkt från de uppgifter som projekten lämnar i samband med rapportering till den förvaltande myndigheten. Rapporteringen kan om det bedöms vara relevant kompletteras med de ytterligare indikatorer som tas fram under programmets genomförande.

Nedan beskrivs översiktligt vad som avses med olika typer av indikatorer.

Definitioner av olika indikatorer

”Input indicators” refererar till de medel som är allokerade i genomförande av programmet.

”Financial indicators” används i syfte att följa utvecklingen med avseende på in-tecknade samt utbetalda medel i programmet i relation till stödberättigande kostnader.

”Output indicators”, aktivitetsindikatorer, är relaterade till aktivitet; till de varor och tjänster som produceras. De mäts i fysiska eller monetära enheter (antal personer som omfattats, antal arbetsplatser som deltagit etc.). De svarar mot de operativa målen i programmet.

”Result indicators”, resultatindikatorer, relaterar till de direkta och omedelbara effekterna hos målgrupperna till följd av programmet. De ger information om förändringar av t.ex. beteendet, förmågan eller agerande hos målgruppen. Dessa indikatorer kan vara fysiska (antal personer som nått sitt mål etc.) eller finansiella (t.ex. minskade kostnader för en viss insats). De svarar mot de specifikt formulerade målen i programmet.

”Impact indicators”, indikatorer för genomslag, refererar till programmets konsekvenser bortom de omedelbara effekterna, de långsiktiga effekterna. De kan vara av två olika slag: ”Specific impact” är de effekter som uppstår efter en viss tid men som icke desto mindre direkt kan kopplas samman med den åtgärd som vidtagits och den direkta målgruppen. ”Global impact” å sin sida är effekter på längre sikt som påverkar en större population. De svarar mot de globala mål som anges i programmet.

Process

Utformning och genomförande av strukturfondsprogram är i behov av engagemang från ett flertal aktörer eller intressenter. De processer som dessa aktörer involverar sig i ger inte bara upphov till vissa resultat, effekter eller genomslag. De påverkar och förändrar kunskaperna, arbetsmetodiken, den sociala kompetensen etc. hos aktörerna själva. I vissa sammanhang, kanske framförallt i samband med formulering av indikatorer för innovation, samverkan etc., är det värdefullt att ägna särskilt uppmärksamhet åt dessa processaspekter, och använda dessa vid uppföljningen och utvärderingen av programmet.

Källa:

European Commission DG Regional policy. The new programming period, 2007–2013: Working Document No. 2. Indicative guidelines on evaluation methods: monitoring and evaluation indicators. August 2006.

4.7.3 Stöd för uppföljning och utvärdering i program och projekt

Det nationella uppföljnings- och utvärderingsarbetet kan underlättas av medverkan i det nätverk för utvärdering av socialfonden som leds av utvärderingsenheten inom generaldirektoratet Sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter.

4.7.4 Datoriserat utbyte av data till kommissionen

Avsnitt 7, artiklarna 39-42 i kommissionens förordning (EG) nr 1828/2006 behandlar tillämpningen av artiklarna 66 och 76 i förordning (EG) nr 1083/2006. Här redogörs för utbyte av uppgifter på elektronisk väg. Enligt artikel 39 skall ett datasystem införas som ett verktyg för utbyte av alla uppgifter som rör det operativa programmet. Utbytet av uppgifter mellan enskilda medlemsstater och kommissionen skall ske inom ramen för ett datasystem som kommissionen inrättat, SFC2007, och som möjliggör säker överföring av uppgifter. Medlemsstaterna skall delta i den fortsatta utvecklingen av datasystemet för utbyte av uppgifter.

Artikel 40 reglerar datasystemets innehåll. Datasystemet skall innehålla sådana uppgifter som är av gemensamt intresse för kommissionen och medlemsstaterna, och åtminstone följande uppgifter som är nödvändiga med tanke på ekonomiska transaktioner:

1. a) Den preliminära årliga tilldelningen från varje fond till varje operativt program, såsom anges i den nationella strategiska referensramen enligt förslaget i bilaga XVI (i nämnda förordning nr 1828/2006).
- b) Finansieringsplanen för de operativa programmen enligt förslaget i bilaga XVI (i nämnda förordning).
- c) Utgiftsdeklarationer och ansökningar om utbetalning enligt förslaget i bilaga X (i nämnda förordning).
- d) Årliga prognoser över de sannolika utbetalningarna av utgifter enligt förslaget i bilaga XVII (i nämnda förordning).
- e) Den ekonomiska delen i årsrapporterna och slutrapporterna om genomförandet enligt förslaget i punkt 2.1 i bilaga XVIII (i nämnda förordning).

Utöver det som anges i ovan skall datasystemet också innehålla åtminstone följande handlingar och uppgifter av gemensamt intresse som behövs för övervakningen:

2. a) Den nationella strategiska referensram som avses i artikel 27.1 i förordning (EG) nr 1083/2006.
- b) –
- c) De operativa programmen, däribland uppgifter om kategorisering av utgifter, enligt förslaget i del B i bilaga II och tabellerna i del A i bilaga II, i förordning (EG) nr 1828/2006.
- d) Kommissionens beslut om stöd från fonden.
- e) –
- f) Rapporter om genomförandet enligt bilaga XVIII, däribland uppgifter om kategorisering av utgifter enligt förslaget i del C i bilaga II och tabellerna i del A i bilaga II (i ovan nämnda förordning).

- g) Uppgifter om deltagarna i insatser finansierade av ESF efter prioriterat område, enligt förslaget i bilaga XXIII (i ovan nämnda förordning). I programmet framgår i avsnitt 3.4.4. vilka uppgifter som redovisas angående deltagare i ESF-insatser.
- h) En beskrivning av förvaltnings- och kontrollsystemen enligt förslaget i bilaga XII (i ovan nämnda förordning).
- i) Revisionsstrategin enligt förslaget i bilaga V (i ovan nämnda förordning).
- j) Rapporter och yttranden över revisioner enligt förslagen i bilagorna VI, VII, VIII, IX och XIII (i ovan nämnda förordning) samt skriftväxling mellan kommissionen och varje medlemsstat.
- k) Utgiftsdeklarationer i anslutning till partiellt avslutande enligt förslaget i bilaga XIV (i ovan nämnda förordning).
- l) Årliga deklarerationer över belopp som dragits in eller återkrävts samt pågående återkrav enligt bilaga XI (i ovan nämnda förordning).
- m) Den kommunikationsplan som avses i artikel 2 (i ovan nämnda förordning).

Uppgifter om datasystemets funktion samt översändning av uppgifter via datasystemet regleras i artikel 41 respektive 42 i förordning (EG) nr 1828/2006, och berörs ej närmare här.

4.7.5 Ekonomi-, uppföljnings- och rapporteringssystem

Ett nytt IT-baserat ärendehanteringssystem för socialfonden är under utveckling.

Ärendehanteringssystemet syftar till att ärenden skall handläggas korrekt och effektivt enligt de lagar, regler och förordningar som är relevanta för socialfonden i Sverige. Systemet skall även ge stöd och service till projektägare samt kvalitetssäkra beredning och uppföljning av ärenden.

Systemet skall täcka in hela kedjan från utlysning till eventuella återkrav inklusive uppföljning och utvärdering samt säkerställande av rekvisering av medel från kommissionen.

Etapp 1 innehåller grundläggande funktionalitet för utlysning, beredning, beslut och planeras tas i drift under november 2007. Rekvisitionshantering samt utbetalning av medel till projektägare planeras tas i drift under mars 2008. Funktionalitet för uppföljning, utvärdering och återkrav planeras tas i drift under andra halvåret 2008. Denna tidsplan för utveckling av ärendehanteringssystemet säkerställer att programgenomförandet in begränsas.

4.8 Information och offentlighet

Medlemsstaten och den förvaltande myndigheten för det operativa programmet skall enligt artikel 69 i rådets förordning (EG) nr 1083/2006 informera om och ge offentlighet åt insatser och medfinansierade program. Informationen skall rikta sig till Europeiska unionens medborgare och till stödmottagarna med syfte att lyfta fram gemenskapens roll och säkerställa att stödet från fonderna är klart och tydligt.

I kommissionens förordning (EG) nr 1828/2006 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1083/2006, regleras denna informations- och offentliggörande uppgift närmare. Enligt artikel 2 skall en kommunikationsplan utarbetas. Eventuella större ändringar i den skall göras av förvaltande myndighet när det gäller det operativa program som denna ansvarar för som medfinansieras av Europeiska socialfonden. Kommunikationsplanen skall åtminstone innehålla uppgifter om följande:

a) Mål och målgrupper.

b) Strategi och innehåll när det gäller informations- och offentlighetsåtgärder som skall vidtas av medlemsstaten eller förvaltande myndighet och som riktas till potentiella stödmottagare, stödmottagare eller allmänheten, med beaktande av det mervärde som gemenskapens stöd ger på nationell, regional och lokal nivå.

c) Den preliminära budgeten för genomförande av planen.

d) De administrativa avdelningar eller organ som ansvarar för genomförandet av informations- och offentlighetsåtgärderna.

e) Den planerade utvärderingen av hur informations- och offentlighetsåtgärderna påverkat det operativa programmets synlighet samt kunskaperna om det och gemenskapens roll.

I enlighet med artikel 3, i ovan nämnda förordning, om granskning av kommunikationsplanens förenlighet med bestämmelserna, skall medlemsstaten eller den förvaltande myndigheten lägga fram kommunikationsplanen för kommissionen inom fyra månader efter den dag då det operativa programmet antagits. Om kommissionen inte framför synpunkter inom två månader efter mottagande av kommunikationsplanen skall den anses vara förenlig med artikel 2.2 i nämnda förordning. Om kommissionen framför synpunkter inom två månader efter mottagande av kommunikationsplanen skall medlemsstaten eller den förvaltande myndigheten inom två månader sända en reviderad kommunikationsplan. Om kommissionen inte framför ytterligare synpunkter inom två månader efter det att en reviderad kommunikationsplan lämnats in, får kommunikationsplanen genomföras. Medlemsstaten eller den förvaltande myndigheten skall, i förekommande fall, börja genomföra de informations- och offentlighetsåtgärder som anges i artiklarna 5, 6 eller 7 i nämnda förordning, även om det inte finns någon slutlig version av kommunikationsplanen.

I artiklarna 4-10 regleras informations- och offentlighetsåtgärderna ytterligare, se förordning (EG) nr 1828/2006.

4.9 Medfinansiering

Nationell offentlig medfinansiering sker inom programområde 1 med medel som särskilt anvisas av regeringen i regleringsbrev till Svenska ESF-rådet. I det fall det bedöms vara angeläget för ett projekts genomförande är annan offentlig medfinansiering möjlig. För programområde 2 sker medfinansiering med bl.a. statliga medel som beslutas på främst regional och lokal nivå. Inom programområde 2 avser merparten av den offentliga medfinansieringen stöd till projektdeltagarnas försörjning enligt förordningar inom arbetsmarknadspolitikens och socialförsäkringspolitikens områden. Offentlig medfinansiering kommer i första hand från Arbetsmarknadsverket, Försäkringskassan och kommuner, men också från länsstyrelser, landsting m.fl. offentliga huvudmän.

Nationell offentlig medfinansiering av programområde 3 Tekniskt stöd sker med medel från förvaltningsanslag på statsbudgeten.

Fördelningen över åren av den nationella medfinansieringen framgår av finansieringsplanen.

Nationell offentlig medfinansiering av insatser som omfattas av Europeiska socialfonden under perioden 2007–2013 skall anmälas till kommissionen i den mån åtgärderna i fråga innebär statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget. Detta är dock ej nödvändigt vid tillämpning av gällande gruppundantagsförordningar eller sådana bestämmelser som kommer att ersätta dessa. Inom ramen för programmet tillämpas företrädesvis gruppundantagsförordningen om stöd av mindre betydelse.⁵⁷

4.10 Finansiella flöden

Betalningar rörande Europeiska socialfonden och övriga strukturfonder budgeteras och redovisas i den svenska statsbudgeten. Den svenska statsbudgeten är bruttoredovisad enligt lag (1996:1059) om statsbudgeten. För strukturfondernas del innebär detta att strukturfondsmedel från EG-budgeten redovisas på inkomstitlar och att medel för verksamhet inom de olika strukturfondsprogrammen budgeteras på anslag på den svenska statsbudgeten.

Överföringen av medel mellan EU och Sverige följer likviditetsmässigt den normala internationella transaktionsproceduren med Riksgälden som mellanled. När det gäller strukturfonderna sänder kommissionen medlen till Riksgäldens konto i Nordea Bank AB, Box 7840, 103 98 Stockholm, och uppger samtidigt namnet på attesterande myndighet samt dess kontonummer. De erhållna medlen räknas om till svenska kronor enligt gällande valutakurs. Belopp i kronor överförs till statens centralkonto i Riksbanken (statsverkets checkräkning) på vilken ränta ej beräknas. Riksgälden registrerar inbetalningen i en reskontra och sänder ett kontoutdrag till den attesterande myndigheten som därefter redovisar beloppet som inkomst

⁵⁷ Jämför bestämmelserna i Kommissionens förordning (EG) nr 1998/2006 av den 15 december 2006 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på stöd av mindre betydelse.

Kommissionens förordning (EG) nr 68/2001 av den 12 januari 2001 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på stöd till utbildning.

Kommissionens förordning (EG) nr 2204/2002 av den 12 december 2002 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt sysselsättningsstöd.

på berörd inkomstitel. Den förvaltande myndigheten verkställer utbetalningarna till stödmottagare som vad avser det nationella strukturfondsprogrammet bokförs på anslaget Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2007–2013.

4.11 Gränssnittet mellan det nationella strukturfondsprogrammet och andra program

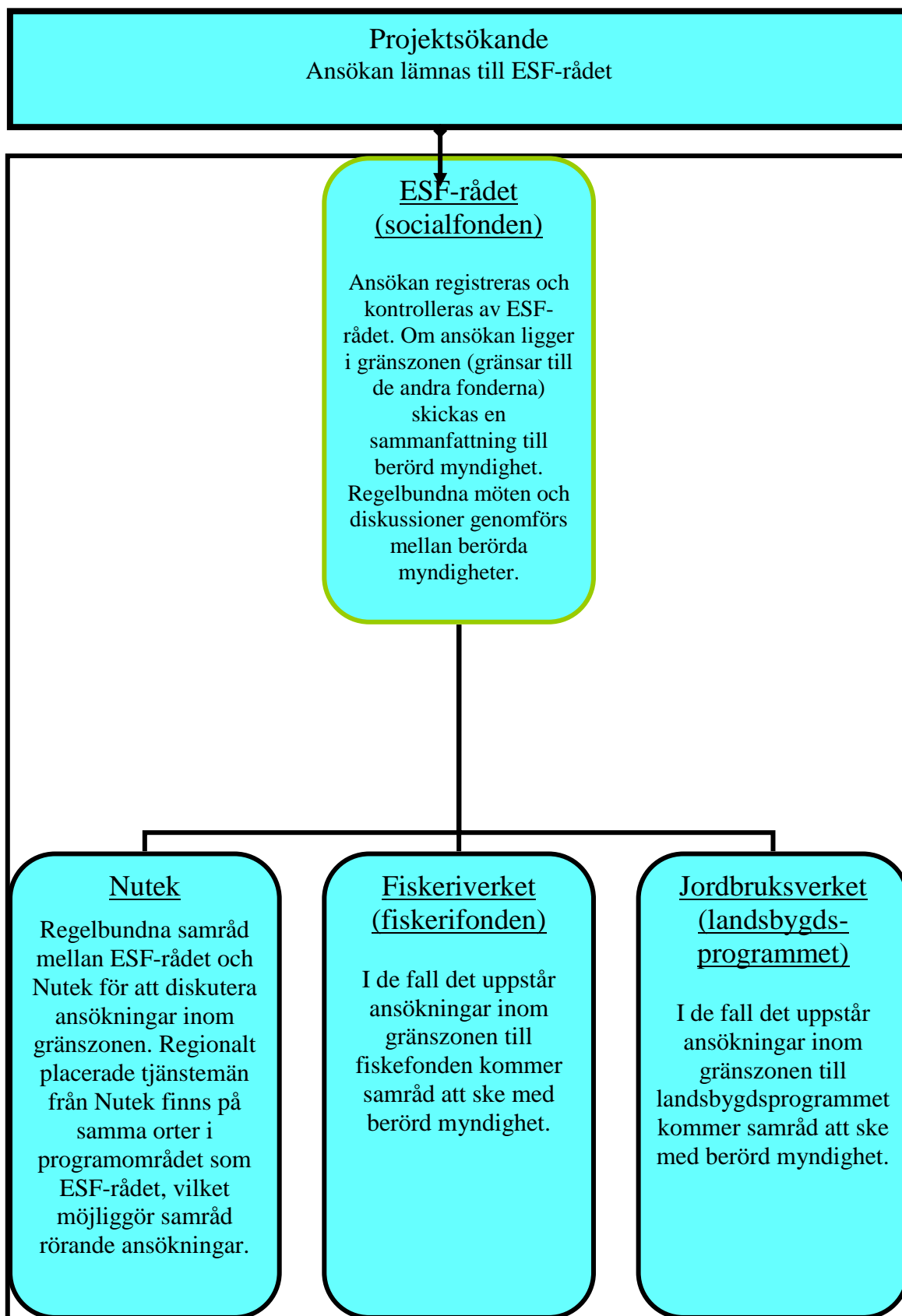
Synergier mellan, i förekommande fall, insatsområden och åtgärder med inriktning mot regioner, landsbygdsområden, fiskeriområden osv. kommer att utvecklas närmare. Som en konsekvens kommer koordineringen att stärkas mellan aktiviteter finansierade från Europeiska socialfonden (ESF), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU), Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska fonden för fiskets utveckling (EFF) under programperioden.

Likaledes är det nödvändigt att tydliggöra olika mål, prioriteringar och förväntade resultat. Målgrupperna är olika för de olika fonderna och detta måste också uppmärksammas. I det praktiska genomförandet finns det behov av avgränsningar/begränsningar för att förebygga dubbelfinansiering, åstadkomma tydlighet om vad varje fond bör finansiera och för att förenkla för mottagaren att ansöka om stöd. Möjliga synergier mellan programmen måste också tas till vara. För mer information om processen om hur tydlig avgränsning mellan ESF och andra EU fonder skall åstadkommas se figuren nedan.

Ansökningar avseende det nationella strukturfondsprogrammet inom regional konkurrenskraft och sysselsättning lämnas in till den förvaltande myndigheten som kontrollerar ansökan. Om ansökan ligger i gränzonen till någon annan fond eller EU-program tas kontakt med ansvarig myndighet. (se flödesschema nedan)

Förvaltningsmyndigheten, för de regionala strukturfondsprogrammen NUTEK, kommer att regionalt placerade tjänstemän på samma orter som ESF-rådets regionala enheter. Detta möjliggör regelbundna samråd mellan ESF-rådet och NUTEK för att förhindra dubbelfinansiering samt utveckla synergier.

Beskrivning av hanteringen av ansökningar gällande avgränsning med andra EU-fonder.

4.11.1 Det nationella strukturfondsprogrammet och de regionala strukturfondsprogrammen

Regelverket för 2007-2013 (Rådets förordning (EG) nr1083/2006, artikel 34.2) medger att ett belopp motsvarande upp till 10 procent av budgeten för varje programområde (upp till 15 procent när det gäller särskilda insatser för social integration enligt artikel 3.1(c) (i) får användas för att finansiera sådana insatser som faller inom ramen för den andra strukturfonden, dvs. regelverket för Europeiska regionala utvecklingsfonden (Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1080/2006) och vice versa för de regionala strukturfondsprogrammen. Denna flexibilitet skall utnyttjas under förutsättning att dessa insatser är nödvändiga för att insatsen skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt och har direkt samband med denna. Huvudprincipen är dock att Europeiska socialfonden finansierar de insatser som faller inom ramen för regelverket för denna fond och vice versa för Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Det nationella strukturfondsprogrammets programområde 1, 2 och 3 omfattas av denna flexibilitet.

Den förvaltande myndigheten ansvarar för att ett uppföljningssystem implementeras för att säkerställa att flexibiliteten inte överskrids.

4.11.2 Det nationella strukturfondsprogrammet och Programmet för livslångt lärande

EU:s nya utbildningsprogram, Programmet för livslångt lärande, omfattar alla utbildningsnivåer, från förskola till högskola, yrkes- och vuxenutbildning. Förutom möjligheter till studier, praktik, utbyte och kompetensutveckling i ett annat EU-land ger programmet möjligheter till utvecklingsprojekt där t.ex. nya kursmoduler kan tas fram. För sysselsätta rymmer programmet för livslångt lärande därmed både möjligheter att finansiera kompetensutveckling i ett annat EU-land, och möjligheter att skapa nya kurser. Således kan synergi skapas mellan det nationella strukturfondsprogrammet och programmet för livslångt lärande. En utbildning som tagits fram inom ramen för programmet för livslångt lärande skulle t.ex. kunna ingå i ett ESF-projekt.

4.11.3 Det nationella strukturfondsprogrammet och Landsbygdsutvecklingsprogrammet

Landsbygdsprogrammet rymmer möjligheter till kompetensutveckling av sysselsatta; främst företagare och landsbygdsaktörer med anknytning till lantbruk, landsbygd och lokal utveckling. Förvaltande myndigheter för dessa program skall eftersträva samverkan i hanteringen av berörda projektansökningar för att minska risken för eventuellt oklara gränsdragningar mellan programmen. Det är de förvaltande myndigheternas ansvar att ytterligare utveckla specifika detaljerade rutiner för att förhindra överlappningar och dubbelfinansiering och att utnyttja möjligheterna för att mellan programmen och insatserna komplettera varandra under genomförandet.

Avgränsningar mellan ESF och det svenska landsbygdsprogrammet 2007-2013

• EJFLU åtgärder

- Kompetensutveckling och användningen av
- rådgivningstjänster (ESF)
-

• Begränsningar

- Axel 1 i landsbygdsprogrammet riktar sig till personer som är sysselsatta i jord- och skogsbruk och i förädling av produkter från
- dessa sektorer för att förbättra kompetensen i dessa sektorer.
- Åtgärderna
- innefattar aktiviteter riktade mot skötsel av
- mark och djurvälstånd.
- Kompetensutveckling i axel 3 är inriktad
- mot aktiviteter kopplade till stöd inom andra åtgärder i axeln.
- Kompetensutveckling finansierad genom
- ESF kommer att vara mer generell och vara
- en del av den svenska
- arbetsmarknadspolitiken så väl som att vara
- knuten till EU:s sysselsättningsstrategi.
-

-
- Utbildning och information (ESF och EFF)
 -

- Avgränsningen följer av skilda målgrupper.
-

4.11.4 Det nationella strukturfondsprogrammet och Europeiska Fiskerifonden (EFF)

Programmet för EFF ger bl.a. utrymme för insatser för kompetensutveckling. Kompetensutveckling inom EFF avser främst företagare och aktörer med anknytning till fiskerinäringen och aktiviteter med anknytning till fiske på landsbygden. I fråga om prioriterat område (axel) 1 och 2 är målgruppen huvudsakligen avgränsad till den traditionella fiskerinäringens aktörer. I fråga om prioriterat område 3 och 4 kan kompetensutveckling utgöra en integrerad del av åtgärderna för diversifiering, företagsutveckling och projekt och förutom fiskets traditionella aktörer till del även involvera ett bredare grupp av aktörer.

Generellt sett bör avgränsningarna mellan utbildningsåtgärder finansierade genom de olika programmen vara baserade på utbildningens omfattning snarare än stödmottagarnas sysselsättningsområde. På så sätt undviker man att exkludera personer verksamma inom fiskesektorn från ESF-stöd. Utbildningsstödet inom EFF kan därmed fokuseras på fiskesektorn.

Förvaltande myndigheter för dessa program skall eftersträva samverkan i hanteringen av berörda projektansökningar för att minska risken för eventuellt oklara gränsdragningar mellan programmen. Det är de förvaltande myndigheternas ansvar att ytterligare utveckla specifika detaljerade rutiner för att förhindra överlappningar och dubbelfinansiering och att utnyttja möjligheterna för att mellan programmen och insatserna komplettera varandra under genomförandet.

4.11.5 Det nationella strukturfondsprogrammet och Jeremie och Jessica

I de fall behov uppstår möjliggör det nationella strukturfondsprogrammet att insatser genomförs inom ramen för de av Europeiska kommissionen och EIB tagna initiativen Jeremie (Joint European resources for micro to medium enterprizes) och Jessica (Joint European support for sustainable investments in the city). För Jeremie baseras insatserna på analyser som visar på de behov och brister som finns. För Jessica baseras insatserna på en integrerad plan för stadsutveckling för de städer som ingår.

4.11.6 Det nationella strukturfondsprogrammet och målet för europeiskt territoriellt samarbete

I den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning anges utveckling av gränsöverskridande arbetsmarknader som ett prioriterat område för programmen för Territoriellt samarbete. Prioriteringen bygger på tanken att en väl fungerande gränsöverskridande arbetsmarknad leder till tillväxt. När ekonomin är starkare i ett land i regionen kan ett eventuellt behov av arbetskraft tillgodoses från ett angränsande land. Det innebär att invånarna i det angränsande landet ges bättre möjligheter till sysselsättning.

Den enskilde ges ökad frihet genom möjligheter att bo i det ena landet och arbeta eller studera i det andra landet. Ju mer invånarna i gränsregionerna rör sig över gränserna desto snabbare kommer det gränsregionala samarbetet att utvecklas.

Eftersom både socialfonden och de territoriella samarbetsprogrammen har strävan efter ökad rörlighet på arbetsmarknaden gemensamt, är det värdefullt ifall det nationella strukturfondsprogrammet och programmen för territoriellt samarbete kan bidra till ömsesidiga synergieffekter som resultat av projektinsatser inom respektive program.

4.11.7 Det nationella strukturfondsprogrammet och Europeiska fonden för integration av tredjelandsmedborgare

Ansvariga myndigheter bör eftersträva att insatser inom ramen för socialfonden respektive Europeiska fonden för integration av tredjelandsmedborgare kompletterar varandra.

4.12 Strategisk miljökonsekvensbedömning

Kompetensutveckling och utbildning skall, när lämpligt, öka medvetenheten om miljöfrågor i allmänhet samt orsak och verkan av klimatförändringar i synnerhet. Detta kan inkludera information om och förespråkande av miljömässiga styrsystem. Tekniskt stöd och samverkansaktörer inom ESF stöder antagandet av ett miljömässigt förhållningssätt i programmet. Det är viktigt att allt som företas i genomförandet av programmet sker miljömedvetet och målet bör vara att minska resor och sådant som skapar växthusgasar.

Hållbar utveckling innebär att våra resurser ska användas på ett sätt som är långsiktigt effektivt och därigenom säkerställer att nuvarande generations behov uppfylls utan att kommande generations förmåga att tillgodose sina behov äventyras. Programmet bidrar till att uppnå hållbar utveckling genom att fokusera på kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud.

Det förslag som tagits fram till nationellt strukturfondsprogram (ESF) för målet regional konkurrenskraft och sysselsättning för Sverige för programperioden 2007-2013 har inom Regeringskansliet bedömts inte behöva miljöbedömas enligt direktiv 2001/42/EG om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan. Programmet uppfyller inte direktivets kriterier för att programmet skall kunna antas medföra betydande miljöpåverkan. Programmet kan inte anses ange förutsättningarna för kommande tillstånd för projekt enligt bilagorna I och II till direktiv 85/337/EEG eller antas påverka områden som kräver en bedömning enligt artiklarna 6 eller 7 i direktiv 92/43/EEG (artikel 2 i direktivet). Programmet kan inte heller anses uppfylla kravet i direktivets artikel 4 vid en genomgång av de relevanta kriterierna i bilaga II i direktivet.

Skälen till bedömningen är programmets inriktning på god kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud och dess karaktär av att främja lärande, innovation och samverkan. De tre programområdena handlar om utveckling och omställning i arbetslivet, nya möjligheter till arbete samt tekniskt stöd. De ESF-insatser i projekt som förväntas tillkomma kan inte antas vara av sådan karaktär att de motsvarar de miljöpåverkande projekt som anges i direktivet.

5 Finansiella förutsättningar

5.1 Förutsättningar för finansieringsplanen

Medelsramen för det nationella strukturfondsprogrammet beräknas till 691,6 miljoner euro från Europeiska socialfonden för åren 2007–2013 i löpande priser. Av medelsramen fördelas cirka 29 procent till programområde 1 och cirka 67 procent till programområde 2. För programområde 3, tekniskt stöd, avsätts 4 procent av medlen.

Tabell 4.

Finansieringsplan för det nationella strukturfondsprogrammet för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF) (i löpande pris), euro

Finansieringsplan för det nationella strukturfondsprogrammet (ESF) i Sverige 2007-2013 (i löpande pris), euro						
CCI nummer: 2007SE052PO001						
Programområde	Stöd från gemenskapen ESF (*) (a)	Motsvarande nationell finansiering (b) = (c)+(d)	Uppdelning av motsvarande nationell finansiering		Stöd sammanlagt (e) = (a)+(b)	Medfinansieringsgrad (f) = (a)/(e)
			Nationellt offentligt stöd (c)	Nationellt privat stöd (d)		
Programområde 1	199 166 733	199 166 733	199 166 733	0	398 333 466	50%
Programområde 2	464 722 379	464 722 379	464 722 379	0	929 444 758	50%
Programområde 3 Tekniskt stöd	27 662 046	27 662 046	27 662 046	0	55 324 092	50%
Totalt	691 551 158	691 551 158	691 551 158	0	1 383 102 316	50%

Årliga åtagande (i löpande pris), euro						
År	Stöd från gemenskapen ESF (a)	Motsvarande nationell finansiering (b) = (c)+(d)	Uppdelning av motsvarande nationell finansiering		Stöd sammanlagt (e) = (a)+(b)	Medfinansieringsgrad (f) = (a)/(e)
			Nationellt offentligt stöd (c)	Nationellt privat stöd (d)		
2007	93 021 899	93 021 899	93 021 899	0	186 043 798	50%
2008	94 882 337	94 882 337	94 882 337	0	189 764 674	50%
2009	96 779 984	96 779 984	96 779 984	0	193 559 968	50%
2010	98 715 583	98 715 583	98 715 583	0	197 431 166	50%
2011	100 689 895	100 689 895	100 689 895	0	201 379 790	50%
2012	102 703 693	102 703 693	102 703 693	0	205 407 386	50%
2013	104 757 767	104 757 767	104 757 767	0	209 515 534	50%
Totalt 2007-2013	691 551 158	691 551 158	691 551 158	0	1 383 102 316	50%

(*) EU-stödet för samtliga programområden beräknas med hänsyn till de offentliga stödberättigande utgifterna

Tabell 5**Preliminär uppdelning i kategorier av gemenskapens stöd till det operativa programmet**

CCI nr: 2007SE052PO001

Delområde 1 Prioriterat område	
Kod	Belopp
62 (1)	92 875 679
64 (2)	82 556 158
66 (3)	435 677 230
71 (4)	23 734 896
72 (5)	29 045 149
85 (6)	20 746 535
86 (7)	6 915 511
Summa	691 551 158

Delområde 2 Finansieringsform	
Kod	Belopp
1	691 551 158
Summa	691 551 158

Delområde 3 Typ av område	
Kod	Belopp
0	691 551 158
Summa	691 551 158

- (1) avser programområde 1
- (2) avser programområde 1
- (3) avser programområde 2
- (4) avser programområde 1
- (5) avser programområde 2
- (6) avser programområde 3
- (7) avser programområde 3

Bilagor

Bilaga 1 Statistik över deltagande i personalutbildning

Tabell 1. Deltagande i personalutbildning, sysselsatta kvinnor och män efter utbildningstidens längd, 1 000-tal

		2001		2002		2003		2006
		Juni	Dec	Juni	Dec	Juni	Dec	Juni
Ej deltagit i utbildning	Män	1 249	1 203	1 272	1 284	1 268	1 234	1 322
	Kvinnor	1 115	1 071	1 118	1 087	1 095	1 026	1 015
Deltagit i utbildning < 1 dag	Män	80	76	117	108	126	127	142
	Kvinnor	108	99	150	141	154	168	168
1-2 dagar	Män	356	404	220	207	233	224	254
	Kvinnor	380	419	246	247	282	284	292
3-5 dagar	Män	328	306	372	352	411	400	369
	Kvinnor	286	260	369	351	357	374	410
6 dagar - 1 månad	Män	174	152	230	205	196	162	215
	Kvinnor	148	136	186	175	172	152	176
> 1 månad	Män	54	43	42	25	30	25	33
	Kvinnor	49	54	61	47	36	28	32

Källa: SCB.

Tabell 2. Deltagande i personalutbildning, sysselsatta kvinnor och män efter utbildningstidens längd, procent

		2001		2002		2003		2006
		Juni	Dec	Juni	Dec	Juni	Dec	Juni
Ej deltagit i utbildning	Män	55,7	55,1	56,5	58,9	56,0	56,8	56,6
	Kvinnor	53,5	52,5	52,5	53,1	52,2	50,5	48,5
Deltagit i utbildning < 1 dag	Män	3,6	3,5	5,2	5,0	5,6	5,8	6,1
	Kvinnor	4,8	4,5	6,7	6,5	6,8	7,7	7,2
1-2 dagar	Män	15,9	18,5	9,8	9,5	10,3	10,3	10,9
	Kvinnor	17,0	19,2	10,9	11,3	12,5	13,1	12,5
3-5 dagar	Män	14,6	14,0	16,5	16,1	18,2	18,4	15,8
	Kvinnor	12,8	11,9	16,4	16,1	15,8	17,2	17,6
6 dagar - 1 månad	Män	7,8	7,0	10,2	9,4	8,7	7,5	9,2
	Kvinnor	6,6	6,2	8,3	8,0	7,6	7,0	7,5
> 1 månad	Män	2,4	2,0	1,9	1,1	1,3	1,2	1,4
	Kvinnor	2,2	2,5	2,7	2,2	1,6	1,3	1,4

Källa: SCB.

Tabell 3. Deltagande i personalutbildning, sysselsatta efter utbildningstidens längd fördelat per region, 1 000-tal

H-region		2001		2002		2003		2006
		Juni	Dec	Juni	Dec	Juni	Dec	Juni
Stockholms	Ej deltagit i utbildning	459	491	502	505	497	486	472
	Deltagit i utbildning	476	434	434	426	441	437	427
Göteborgs	Ej deltagit i utbildning	218	206	224	207	232	214	234
	Deltagit i utbildning	205	212	201	196	205	212	248
Malmö	Ej deltagit i utbildning	132	139	136	125	131	127	148
	Deltagit i utbildning	116	102	104	101	113	108	111
Större städer	Ej deltagit i utbildning	865	807	850	835	851	790	851
	Deltagit i utbildning	669	701	720	654	693	703	771
Mellanbygd	Ej deltagit i utbildning	451	417	431	462	423	411	379
	Deltagit i utbildning	311	314	334	292	331	306	307
Tätbygd	Ej deltagit i utbildning	119	107	127	124	115	118	128
	Deltagit i utbildning	105	103	111	99	124	106	117
Glesbygd	Ej deltagit i utbildning	121	107	121	112	114	115	125
	Deltagit i utbildning	87	82	88	86	87	72	107

Källa: SCB.

Tabell 4. Deltagande i personalutbildning, sysselsatta efter utbildningstidens längd fördelat per region, procent

H-region		2001		2002		2003		2006
		Juni	Dec	Juni	Dec	Juni	Dec	Juni
Stockholms	Ej deltagit i utbildning	10,6	11,6	11,5	12,0	11,4	11,6	10,7
	Deltagit i utbildning	11,0	10,3	9,9	10,1	10,1	10,4	9,6
Göteborgs	Ej deltagit i utbildning	5,0	4,9	5,1	4,9	5,3	5,1	5,3
	Deltagit i utbildning	4,7	5,0	4,6	4,6	4,7	5,0	5,6
Malmö	Ej deltagit i utbildning	3,0	3,3	3,1	3,0	3,0	3,0	3,3
	Deltagit i utbildning	2,7	2,4	2,4	2,4	2,6	2,6	2,5
Större städer	Ej deltagit i utbildning	20,0	19,1	19,4	19,8	19,5	18,8	19,2
	Deltagit i utbildning	15,4	16,6	16,4	15,5	15,9	16,7	17,4
Mellanbygd	Ej deltagit i utbildning	10,4	9,9	9,8	10,9	9,7	9,8	8,6
	Deltagit i utbildning	7,2	7,4	7,6	6,9	7,6	7,3	6,9
Tätbygd	Ej deltagit i utbildning	2,7	2,5	2,9	2,9	2,6	2,8	2,9
	Deltagit i utbildning	2,4	2,4	2,5	2,3	2,8	2,5	2,6
Glesbygd	Ej deltagit i utbildning	2,8	2,5	2,8	2,7	2,6	2,7	2,8
	Deltagit i utbildning	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0	1,7	2,4

Källa: SCB.

Bilaga 2 Rekommendationer respektive erfarenheter från oberoende utvärderingar av socialfondsverksamhet i Sverige under programperioden 2000–2006

Rekommendationer från en oberoende utvärdering av Växtkraft Mål 3⁵⁸

Sammanfattningsvis visar utvärderingen av Växtkraft Mål 3-programmet på mervärden med insatser för kompetensutveckling av redan sysselsatta, samt på goda resultat av insatserna. Stort genomslag för "värdebaserade" kvalitativa målsättningar har iakttagits, såsom delaktighet och individualisering. Det senare har inneburit att projekt riktade till arbetslösa personer har givit goda resultat och bidragit till mervärde på individuell nivå, även om inte uppsatta program mål uppnåddes. Samverkan mellan olika organisationer och strukturer har givit genomslag på lokal nivå.

I utvärderingen framgår slutsatser och rekommendationer inför programperioden 2007–2013:

- Om en reell påverkan på ordinarie strukturer skall åstadkommas måste en analys av mervärdet och påverkan tidigt vägas in i val av strategi.
- Undvik att formulera ett för brett program där allt innefattas i form av målgrupper och aktiviteter. Ha en enkel utgångspunkt: var finns behoven och var finns luckorna i ordinarie politik? Vilka är behoven på olika nivåer, dvs. ur individers perspektiv; utifrån ett strukturellt perspektiv etc.? Undvik alltför politiserade, visionära – och därmed orealistiska – målsättningar.
- Skapa mer sammanhängande programkonstruktion med tydlig programlogik och gör strategiska satsningar, t.ex. på specifika målgrupper, problemområden etc. Kopplingarna mellan resultat - förväntade effekter och övergripande målsättningar behöver vara sammanhängande.
- Antalet prioriteringar bör begränsas starkt. Ge möjligheter till metodutveckling.
- Viktigt med fortsatt och utvecklad koppling mellan sysselsättnings- och tillväxtinriktade åtgärder, utifrån realistiska förutsättningar. Tydliggör definitioner och mervärde/nytta av värdebaserade målsättningar.
- Mål 3 har omfattat många bra projekt och goda idéer. Möjligheterna till strukturpåverkan har dock varit för små. Det har funnits en bristande förankring i de ordinarie strukturerna, särskilt nationellt.
- Tillse att det finns en fortsatt, och utvecklad, regional förankring av programmets genomförande.
- Utveckla och bygg vidare på partnerskapstanken och samarbete på regional och lokal nivå.
- Stärk kopplingen mellan lokal, regional och nationell nivå genom programkonstruktion och förankring – mervärdet måste vara tydligt på samtliga nivåer.
- Skapa en nationell medfinansiering som minskar beroendet lokalt i genomförandet, t.ex. genom nationellt avsatta medel.
- Stärk utvärderingsbarheten i programmen, med större fokus på resultatstyrning. Utveckla styrmekanismen och stärk resultatuppföljningen.
- Målsättningar och indikatorer behöver hålla en hög och stabil kvalitet, dvs. vara "SMART" (Specifika; Mätbara; Adekvata; Realistiska; Tidsbundna).
- Indikatorerna bör begränsas i antal – utarbeta nyckelindikatorer.

⁵⁸ Ramböll Management (2005). *Svenska ESF-Rådet - Slututvärdering av Växtkraft Mål 3*

- Ställ tydliga krav på projektanordnarna vad gäller uppföljning av verksamheten och rapportering från projekten.

Rekommendationer från en oberoende utvärdering av Equal⁵⁹

I utvärderingen av Equalprogrammet görs bedömningen att Equal givit resultat som på sikt kan komma att minska diskrimineringen på arbetsmarknaden. Arbetet med spridning och påverkan har dock i högre grad bestått i att föra ut metoder än att utarbeta förslag till förändringar i system och strukturer. Resultaten av Equal har kommit till användning på främst lokal och regional nivå medan spridning till t.ex. nationella myndigheter har skett i liten utsträckning. Beträffande Equals generella principer konstaterar utvärderarna att principerna om jämställdhet och s.k. empowerment har inneburit mervärden. Däremot har det funnits problem i arbetet med principen mångfald. Partnerskapsformen inom Equal har inneburit en mobilisering av kompetenser och resurser i en omfattning som skiljer sig från andra typer av program. Det transnationella samarbetet har skapat mervärden, men av mindre kvalificerad art än avsett.

Sammanfattningsvis lämnar den slutliga oberoende utvärderingen av Equal följande rekommendationer för genomförande av ESF-insatser under programperioden 2007–2013: Effektivare genomslag för projektresultaten kan åstadkommas genom strategier som medverkar till att det i kommande program

- utvecklas resultat som är relevanta för tänkta användare och att ett mainstreamingsperspektiv integreras utifrån användarnas behov och efterfrågan,
- attraheras och inkluderas partners och finansiärer som är relevanta i förhållande till program- och projektuppdrag,
- utvecklas och används spridningsstrategier som är proaktiva och riktade mot aktörer med inflytande,
- säkerställs goda möjligheter till att styra och följa upp samt utvärdera,
- ställs krav på distinkta mål för påverkan i program och projekt,
- används spridning av resultat som ett verktyg för att nå målen, samt
- ställs krav på tydlig strategi och planer för spridning och påverkan.

Socialfonden kan bidra till ökad jämställdhet genom att visa på möjligheter och nytta; skapa ett ökat genomslag av insatserna för jämställdhet genom att myndigheter, organisationer, företag, program och projekt utgår från ett möjlighets- och nyttoperspektiv. Utgå exempelvis från en jämställdhets-SWOT-analys vid formulering av mål, strategi och metod vid utvecklingsarbete.

Erfarenheter av socialfonden i Mål 1- och Mål 2 – programmen⁶⁰

Mål 1 och mål 2 har båda delfinansierats av bl.a. socialfonden och regionala utvecklingsfonden. I mål 1-programmen har det funnits åtgärder som motsvarar det nationella mål 3-programmet och erfarenheterna från dessa är i huvudsak desamma som för det

⁵⁹ Ledningskonsulterna i Stockholm AB (2005). *Equal – Gemenskapens laboratorium. Fungerande experiment – minskad diskriminering?* Halvtidsutvärdering II, Gemenskapsinitiativet Equal. Slutrapport.

⁶⁰ NUTEK:s skrift "EU:s strukturfonder - ett verktyg för regional utveckling" Sammanställning av halvtidsutvärderingarna för mål 1, mål 2, Interreg IIIA samt Urban II. Infonr 039-2004.

nationella mål 3-programmet. Halvtidsutvärderingarna visar att åtgärden kompetensutveckling för sysselsatta har lett till positiva effekter för såväl de individer som deltagit som för de företag/organisationer som omfattats. Halvtidsutvärderingarna visar att för de projekt som har en målgrupp som står utanför arbetsmarknaden är det främsta mervärdet, i förhållande till ordinarie arbetsmarknadsinsatser, möjligheten att jobba mer individinriktat och fokuserat. Detta har stor betydelse i arbetet med personer som är långtidsarbetslösa, långtidssjuka, utrikes födda eller har nedsatt arbetsförmåga.

Inom mål 1 och mål 2 har det funnits möjlighet att göra strategiska satsningar genom att komplettera fysiska investeringar i regionala utvecklingsfonden med t. ex. utvecklingskostnader i socialfonden. Det finns ett flertal exempel där fysiska investeringar delfinansierats av den regionala utvecklingsfonden och utveckling av nya utbildningar av socialfonden. Utbildningarna kan vara t.ex. högskole-/universitetsutbildningar och yrkesutbildningar där de framtagna utbildningarna har haft en stark koppling till det regionala näringslivets behov av t.ex. spetskompetens. Projekten har bidragit till att skapa ett närmare samarbete mellan näringsliv och högskola. Det finns även projekt som syftar till att genom attitydpåverkan verka för att främja en positiv inställning till högre utbildning och entreprenörskap.

I utvärderingar framhålls att t.ex. satsningen på kompetensutveckling i form av stöd till lärcentra är viktig både för den individuella och kollektiva självtilliten och en förutsättning för att andra satsningar på produktion med större kunskapsinnehåll skall kunna ha en god växtmiljö. De här satsningarna kan enligt utvärderingar komma att visa sig bli en av de mest mervärdesskapande och långsiktigt strukturförändrande insatserna. Socialfondsinsatser har enligt utvärderarna generellt stor betydelse för tillväxten då kompetens är ett viktigt konkurrensmedel.

Bilaga 3 Framtagande av Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF)

Under utarbetandet av föreliggande Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF), har en nära dialog förts löpande med företrädare för arbetsmarknadens parter; Företagarna, LO, SACO, Svenskt Näringsliv, Sveriges kommuner och landsting samt TCO.

Vidare har regionala möten hållits i Luleå, Växjö, Stockholm och Göteborg, till vilka företrädare för de regionala partnerskapen för Mål 3 under 2000-2006 bjudits in, tillsammans med regionala och lokala politiker och representanter för länsstyrelserna. Mötena har syftat till att ge de lokala och regionala företrädarna möjlighet att lämna information och synpunkter av betydelse för kommande programarbete.

Utöver dessa möten har dialog förts med bl.a. DO, JämO, RFSL, HSO och andra företrädare för den sociala ekonomin, Svenska ESF-rådet, Försäkringskassan och AMS.

Bilaga 4 Beskrivning av begrepp i programmet

Diskriminering och diskrimineringsgrunder

I avsnittet i kapitel två om likabehandling i arbetslivet refereras till diskriminering och diskrimineringsgrunder. Detta utvecklas nedan, utifrån det slutbetänkande som Diskrimineringskommittén lämnade under 2006.⁶¹

I slutbetänkandet redogörs för i lagstiftningen befintliga diskrimineringsgrunder samt förslag på två nya; könsidentitet och ålder.

- Med könsidentitet avses ”en persons identitet, utseende eller beteende med avseende på kön, oavsett om identiteten, utseendet eller beteendet skiljer sig från vad som traditionellt ansetts utgöra normen för kvinnor respektive män”.
- Ålder definieras inte i lagtexten.
- Diskrimineringsgrunden kön definieras som ”det biologiska kön som registrerats för en person vid födelsen eller det kön som senare fastställts för henne eller honom”.
- Diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet definieras, på samma sätt som gällande lagstiftning, som ”att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, ras eller hudfärg”.
- Diskrimineringsgrunden funktionshinder definieras på samma sätt som gällande lagstiftning såsom varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå”.
- Diskrimineringsgrunden sexuell läggning definieras som homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning.

Av utredningens definition av diskrimineringsbegreppet framgår bl.a. att diskrimineringsbegreppet i svensk rätt väsentligen sammanfaller med EG-rättens. I likabehandlingsdirektivet 2006/54/EG, direktivet mot etnisk diskriminering (2000/43/EG), arbetslivsdirektivet (2000/78/EG) och (direktivet om likabehandling av kvinnor och män i fråga om varor och tjänster(2004/113/EG)) avses med diskriminering direkt diskriminering, indirekt diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier och instruktioner att diskriminera. De olika formerna av diskriminering är definierade på samma sätt i de olika direktiven. Nämnda begrepp har därmed samma innebörd oavsett diskrimineringsgrund.

Med *direkt diskriminering* avses att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har att göra med kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Med *indirekt diskriminering* avses att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som är ägnat

⁶¹Diskrimineringskommittén. *En sammanhållen diskrimineringslagstiftning*. SOU 2006:22.

att särskilt missgynna någon med visst kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder, såvida inte bestämmelsen/kriteriet/förfarings sättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå målen är lämpliga och nödvändiga.

Med *trakasserier* avses ett uppträdande som har samband med kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder, och som kränker någons värdighet.

Med *sexuella trakasserier* avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet.

Med *instruktioner att diskriminera* avses order eller instruktioner att diskriminera som lämnas åt någon som står i lydnds- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag.

Underlåtenhet att vidta *skäliga åtgärder för tillgänglighet* för personer med funktionshinder är också att anse som diskriminering.

Innovativ verksamhet

Begreppet innovation har definierats på olika sätt beroende på sammanhang. En definition är ”idé som har förts till kommersiell framgång och/eller kommit till stor användning”.

Innovationer kan vara baserade på ny kunskap eller kombinationer av redan existerande kunskap.”⁶² Utifrån erfarenheter av socialfondens arbete inom ramen för Equal ges uttryck för synsättet att innovation har ett värde om det gör skillnad för lösningen på ett specifikt diskrimineringsproblem. Det måste medföra en skillnad för målgruppen.⁶³

En aktivitet kan sägas vara innovativ om:

1. den svarar mot verkliga behov,
2. resultaten uppvisar tydliga fördelar jämfört med befintlig praxis/lösningar, och om
3. potentiella användare är förberedda, initierade, och kan överföra den goda lösningen till policynivån samt vidare till de system där policy tillämpas. Den innovativa ansatsen blir därför ett kostnadseffektivt och hållbart sätt att initiera förändring.⁶⁴

Social innovation

Europeiska socialfonden skall enligt rådets förordning (EG) nr 1081/2006 stödja främjandet av och integrering av innovativ verksamhet. Mot bakgrund av detta, samt med referens till tidigare erfarenheter av innovativ verksamhet, kan det vara värdefullt att beskriva innovation genom en jämförelse mellan social och teknisk innovation, eftersom tolkning av begreppet ofta görs med olika referensramar.⁶⁵

Teknisk innovation leder till förbättrade produkter, processer och tjänster, vilket ofta leder till komparativa fördelar på marknaden. Det som teknisk och social innovation kan sägas ha gemensamt är strävan att förverkliga en alternativ ansats eller praktisk lösning på ett problem för att nå de sociala och politiska målen.

⁶² Vinnova information VA 2005:03

⁶³ Equal ”Making change possible, a practical guide to mainstreaming.”

⁶⁴ A framework for programming innovation in the next generation och ESF programmes. EQUAL, 2006.

⁶⁵ A framework for programming innovation in the next generation och ESF programmes. EQUAL, 2006.

Några gemensamma framgångsfaktorer bakom design och utförande av tekniska eller sociala innovationer som förs fram av kommissionens arbetsgrupp inom Equal på området innovation, är att verksamheten ofta leds av personer med vision, vilja och entreprenörsanda, att verksamheten i sig är inriktad på att möta framkomna behov hos användarna, en strävan efter en lösning på genomförandet som tar till vara och integrerar de kompetenser och intressen som finns hos de aktörer som är involverade, samt en organisering av arbetet som utgår från vikten av att bygga förtroende och tilltro till de fördelar i termer av kostnadseffektivitet, kvalitet och andra mervärden som innovationen för med sig.

Att lyckas med en teknisk eller social innovation förutsätter samtidigt att man följer utvecklingen i omvärlden som är relevant för arbetet, i syfte att dels inspireras av goda idéer, dels undvika att göra samma saker eller att arbetet leds in på blindspår.

Till skillnad från teknisk innovation svarar den sociala innovationen på brister i sociala policys och dess tillämpning. Det rör sig ofta om behov som ställer krav på verksamhet som sträcker sig över flera politikområden. Det nationella strukturfondsprogrammet skall bl.a. stimulera till lösningar som underlättar för personer som står långt från arbetsmarknaden att träda in och stanna kvar, samt förebygga diskriminering och utestängning. Sociala policys och dess tillämpning är ofta fokuserade i denna typ av utvecklingsarbeten, eftersom man är ute efter lösningar som idag inte erbjuds eller är etablerade i befintliga system och strukturer.

I nämnda ramverk för att integrera innovation i kommande programperiod framhävs betydelsen av att i ett EU-program tillämpa en bred definition av innovation vid definiering av stödberättigande kostnader där samtliga steg i arbetet för att lyckas med sin innovation omfattas; från processen med att identifiera och värdera behov av olika satsningar för kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, genomförande, vägledning och utbildning av målgrupperna, till aktiviteter som bidrar till verksamheten följs upp och utvärderas även under arbetets gång.

Den definition av innovation som Europeiska kommissionen utgick ifrån under Equal ingår också i den som kommissionen rekommenderar för 2007–2013; *metod-, mål- eller policyorienterad innovation*.

- Processororienterad innovation = fokuserar utveckling av nya metoder, verktyg och ansatser eller förbättringar och anpassningar av befintliga sådana.

- Målorienterad innovation = fokuserar formulering av nya mål, nyttor, målgrupper och kvalifikationer eller att öppna upp nya områden för sysselsättning.

- Kontextorienterad innovation = fokuserar politiska och institutionella strukturer, utvecklar arbetsmarknadssystem eller andra strukturer genom innovativa lösningar från en annan kontext.

Innovation är i sig inte ett mål utan bör beskrivas som ett medel för att uppnå bättre kvalitet, högre produktivitet. Betydelsen av samarbete, förankring av idéer och lösningar och strategisk påverkan i det innovativa arbetet är viktiga motorer för att bidra till programmets mervärde.

Samverkan

Det nationella strukturfondsprogrammet skall som nämnts bidra till utvecklingsarbete där samverkan kan betraktas som en värdefull arbetsform. Programmet utgår från kommissionens definition av partnerskap, där en bred variation av samverkan kan räknas in.

I avsnitten nedan belyses samverkan i form av partnerskap, med utgångspunkt från erfarenheter som gjorts under Equal 2000-2006, där projekten arbetade i s.k. utvecklingspartnerskap, i syfte att analysera och utveckla lösningar för att motverka diskriminering och utestängning i arbetslivet.

Den gemensamma utgångspunkten för samverkan i partnerskap är att ett problem som består av flera dimensioner bäst löses när organisationer, med olika profil och kompetenser som kompletterar och förstärker varandra, samverkar genom att utveckla synergier.⁶⁶

Partnerskapet formeras och drivs framåt genom att gemensamt formulera och dela visioner och mål, möjligheter och risker, åtaganden och uppgifter, kompetenser och resurser. Med gemensamma krafter, ömsesidigt förtroende och vilja till att ta egna initiativ och öppenhet för andras initiativ, skapar aktörerna ett praktiskt gränssnitt som underlättar öppnandet av strukturer hos projektaktörerna av betydelse för genomförande av deras utvecklings- och förändringsarbete. Det kan röra sig om policy och prioriteringar i respektive verksamheters uppdrag, verksamhetskulturer och organisering, riktlinjer och praxis för utförandet.

Mervärde med partnerskapsmodellen behöver inte självklart innebära att varje partner får ut mer av insatserna än vad de skulle ha fått om de inte samverkat. Snarare kan det förmodligen finnas olika ”förlorare” och ”vinnare” på kort sikt, men på lång sikt finns förhoppningsvis ett mervärde för alla. Mervärden i partnerskapet kan göras synliga genom den dialog som förs om mål, avsikt och engagemang i utvecklingsarbetet.

Ett utvecklingsarbete kan generera resultat och effekter som sträcker sig efter programperiodens slut, t.ex. att man har bäddat för samverkan mellan aktörer på lång sikt.⁶⁷ I detta tematiska arbete som studerat utvecklingsarbete i samverkan genom partnerskap beskrivs hur fokus lätt hamnar på kortsiktiga resultat eftersom dessa ofta ligger i linje med partnerorganisationernas uppdrag och är lättare att mäta och påvisa. Med fokus på problemområdet, snarare än enbart resultatet, bör även de långsiktiga effekterna uppmärksammas för att säkerställa att partnerskapet bidrar till problemets lösning snarare än att bara behandla dess symptom.

Ett framgångsrikt partnerskap bygger på en strategiskt relevant sammansättning av aktörer från offentliga, privata och ideella organisationer. Strategisk blir sammansättningen i de lägen potentialen med partnerskapsarbetet uppmärksammas och engagerar relevanta kunskaps- och idébärare vilka har erfarenheter av, närhet till och bemyndigande att företräda sin organisations intressen och ambitioner att utveckla och testa metoder på kort sikt, samt bidra till att reformera verksamhetens innehåll och utförande på längre sikt.

I en beskrivning av olika intressenters bidrag till och nytta av samverkan belyses vikten av att alla partner måste bidra i ett partnerskap för att målet skall uppnås, om än inte nödvändigtvis

⁶⁶ *Integrating partnership in ESF programmes 2007–2013. A framework for programming.* Report by an ad hoc working group of Member States on Partnership. EQUAL, June 2006.

⁶⁷ Equal, Nationell temagrupp om arbete i partnerskap.

med samma medel.⁶⁸ Den gemensamma kärnan i mitten är utvecklingsorganisationen. Upplevelse av nytta av medverkan är grundförutsättningen för deltagarna att engagera sig. Här avses inte enbart den egna nyttan utan även den gemensamma, det som genereras i form av de synergier som följer av samarbetet. Nyttan eller mervärdet som kommer ut av samarbetet bör vara större än de resurser som satsas från ingående partner (företag/organisationer) in i utvecklingsorganisationen.

Strategiskt påverkansarbete

Uppmaningen till ett strategiskt påverkansarbete berör genomförandets innehåll och arbetsformer. Mainstreaming handlar om att sprida goda resultat och lärdomarna från dessa samt överföra dessa till policynivån, generellt uttryckt de aktörer som resultaten var avsedda för, med motivet att bidra till att de anammas och börjar tillämpas. Ett gott mainstreamingarbete ger förutsättningar för genomslag för framkomna resultat.

Till lärdomarna hör att viktiga förutsättningar för aktörer som samverkar i projekt är tydliga dels med sin avsikt att medverka, dels med hur de avser att gå vidare med framkomna resultat för att möjliggöra tillämpning i större omfattning. Detta kompletterat med en konkret planering av nödvändig kommunikation och organisering av tillvägagångssätt, blir en metodisk ansats för att nå uppsatta mål och ambitioner.

Konkret kan det innebära att kommunicera och förankra utvecklingsarbetet på ledningsnivåer och i andra relevanta delar av ingående aktörers/partners egna organisationer under hela utvecklingsarbetet. Finns inte målgruppen inom partnerskapet behöver den knytas till partnerskapet på annat sätt.

En lärandeansats med kontinuerlig reflektion, dialog och värdering av projektverksamheten ger underlag till kommunikationen mellan partnerskapet och dess målgrupper. Såväl förankring av det som sker som möjlighet att fånga upp signaler om behov av att justera förutsättningar och innehåll under genomförandet, är vinster av kommunikation och en lärandeansats.

I förberedelserna för genomförandet av projektverksamheten behöver relevanta fakta och kunskap som bör ingå säkerställas i syfte att stärka genomslaget för resultaten och öka chanserna att nå uppsatta mål. Det innebär att oavsett inom vilken prioritet ett projekt bedrivs behöver berörda personer engagera sig och ha inflytande. Med öppenhet för ansvarstagande och engagemang från dem som berörs samt dem vars inflytande har betydelse för att resultat uppnås, skapas goda förutsättningar för att utvecklingsarbetet leder till önskat genomslag. Detta är kärnan i det strategiska påverkansarbetet.

Med programmets möjlighet att finansiera processtödande projekt stärks möjligheterna för genomslag för resultaten på projektnivå, av betydelse för programmets möjligheter att generera mervärden. Genom att föra en dialog med projekten kring programmets innebörd och innehåll (värdegrund, prioriteter etc.) förväntas förståelse och insikt öka bland aktörerna i det enskilda projektet om hur man kan resonera och omsätta detta i det enskilda projektet. Dessa stödande projekt förväntas bidra med stöd i projektens arbete kring olika problem som

⁶⁸ Svensson L., Åberg C., Andersson M., Paulsson J. (2005). *Att leda projekt och utvecklingsprocesser*. Rapport 2005:18. Stockholm: ISA, Nutek, Vinnova.

kan uppstå och som beskrivas höra samman med antingen en lärandeproblematik eller en organisationsproblematik.

Till lärandeproblematiken hör t.ex. förprojektsfrågor som kan beröra projektets meningsfullhet visavi intressenter och målgrupperna, projektdynamiska frågor om projektets inre effektivitet och förmåga att lära och utvecklas, men också överlämnande frågor; förmågan att åstadkomma de processer och tillstånd som gör att resultaten ger effekter. Organisationsproblemen å sin sida kan handla om ägarproblem, bemanningsproblem och styrproblem.

Med denna verksamhet kan insyn och kvalitetskontroll genom service åt projekten ske, samtidigt som projektens nytta av coachinginsatserna är att aktörerna i projektet skapar sig ännu bättre förutsättningar att nå sina mål. Med en genomtänkt gränsdragning mellan vad som är förvaltningsmyndighetens uppgift och ansvar, och vad som ryms i rollen som projektcoacher, kan denna möjlighet i programmet gagna genomförandet på projektnivå, och därmed bidra till programmets kraft att skapa mervärden.

Bilaga 5 Strukturfondspartnerskapens sammansättning

Skåne-Blekinge

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Skåne	5					
Blekinge	4					
Totalt antal företrädare	9	4	2	1	1	17
<i>Varav politiska företrädare</i>	9					9

Småland med Öarna

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Gotland	2					
Jönköping	2					
Kalmar	2					
Kronoberg	2					
Totalt antal företrädare	8	3	2	1	1	15
<i>Varav politiska företrädare</i>	8					8

Västsverige

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Västra Götaland	5					
Halland	4					
Totalt antal företrädare	9	4	2	1	1	17
<i>Varav politiska företrädare</i>	9					9

Östra Mellansverige

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Södermanland	2					
Uppsala	2					
Västmanland	2					
Örebro	2					
Östergötland	2					
Totalt antal företrädare	10	4	2	1	2	19
<i>Varav politiska företrädare</i>	<i>10</i>					<i>10</i>

Stockholm

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Stockholm	9	4	2	1	1	
Totalt antal företrädare	9	4	2	1	1	17
<i>Varav politiska företrädare</i>	<i>9</i>					<i>9</i>

Norra Mellansverige

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Totalt
Dalarna	3					
Gävleborg	3					
Värmland	3					
Totalt antal företrädare	9	4	2	1	1	17
<i>Varav politiska företrädare</i>	<i>9</i>					<i>9</i>

Mellersta Norrland

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Sametinget	Totalt
Jämtland	5						
Västernorrland	5						
Totalt antal företrädare	10	4	3	2	1	2	22
<i>Varav politiska företrädare</i>	<i>10</i>					2	<i>12</i>

Övre Norrland

	Kommuner & Landsting	Arbetsmarknadens organisationer (6 st)	Länsstyrelser	Länsarbetsnämnd	Sociala ekonomin	Sametinget	Totalt
Norrbottn	5						
Västerbotten	5						
Totalt antal företrädare	10	4	3	2	1	2	22
<i>Varav politiska företrädare</i>	<i>10</i>					2	<i>12</i>

Bilaga 6 Slutsatser från förhandsbedömning av programmet

Parallellt med programskrivningsprocessen pågick en oberoende extern förhandsbedömning av programförslaget. I takt med att programförslaget utarbetades sändes utkast till utvärderaren för synpunkter. Utvärderaren var inbjuden och deltog vid möten som hölls mellan Arbetsmarknadsdepartementet och den grupp som bildats med arbetsmarknadens organisationer. Syftet med detta var att bidra till programmets inriktning och innehåll som ett viktigt led i förankringen av programmet.

Utvärderaren lämnade ett antal synpunkter löpande under programskrivningen. Dessa blev värdefulla för den fortsatta utformningen av programförslagets innehåll. T.ex. påtalades att analysen och programområdesbeskrivningarna var för breda, prioritering saknades (en lärdom från tidigare programperiod är att kommande program bör rymma starkare prioriteringar för att bidra till ett bättre mervärde). Sammantaget ledde utarbetandet av programförslaget, gemensamma beredningen av dokumentet inom Regeringskansliet inräknad, till att prioriteringar gjordes; adekvat kompetens i företag, bättre integration i arbetslivet samt främja ungas etablering i arbetslivet. På detta sätt kan programmet anses rymma tydliga nationella prioriteringar men samtidigt medge utrymme för regional inriktning av programmet i de åtta regionerna. Det bedöms vara angeläget att de regionala förutsättningarna, problemen och behoven kan mötas upp i genomförandet av programmet. De indikatorer som finns formulerade förstärker de nationellt formulerade målen för vad programgenomförandet skall leda till.

Ett annat exempel är synpunkten att programmet bl.a. bör fokusera på bristerna i samordning kring utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor på regional nivå. Detta kan anses vara beaktat i programförslaget, framförallt i programområde 2, genom att i beskrivning av uppsatta mål tydligt nämna behovet av samverkan mellan olika aktörer på t ex regional nivå, däribland representanter för offentliga verksamheter som uppdrag inom arbetsmarknadspolitiken, socialpolitiken och utbildningspolitiken. Här omnämndes också aktörer inom den sociala ekonomin samt utbildningsaktörer som viktiga samverkanspartner. Detta faktum i kombination med dels vilka mervärden programmet förväntas ge upphov till, dels de kriterier för programgenomförande som är formulerade, kan programförslaget anses rymma styrande signaler eller komponenter som skall vara till gagn dels för individen, dels engagera de aktörer som är relevanta för att skapa en bättre situation och lösning på det aktuella problemet. Projekten förväntas ha ett innehåll som alla deltagande projektaktörer står bakom och vill samverka kring, till gagn för projektet men lika viktigt, för utveckling av deltagande aktörers egna verksamheter. På så sätt förväntas programmet ge mervärden för deltagande individer och samtidigt bidra till olika samverkande aktörers egen utveckling och förmåga att utföra sitt uppdrag och nå målen om att individer med deras stöd kan stärka sin ställning i arbetslivet.

Detta är ett par viktiga exempel på hur synpunkter som lämnats under programskrivningen, och som ingick i slutrapporten från utvärderaren, har beaktats och fått genomslag i programförslaget. En viktig generell kommentar angående nödvändigheten att lära av tidigare programutvärderingar är att programförslaget som helhet rymmer ”byggdelar” med direkt hänvisning till utvärderingar av tidigare socialfondsprogram. T.ex. valet att ha möjlighet till regional inriktning utifrån nationell ram och mål, modellen med att tillämpa minst ett av kriterierna för programgenomförande vilket avgörs med en bedömning av när de anses vara tillämpliga och värdefulla för projektgenomförandet.

Betydelsen av lärande av uppföljnings- och utvärderingsinsatserna har också uttryckts i tidigare utvärderingar. Av det skälet är det inskrivet att alla projekt skall rymma resurser för detta, samt att det skall ingå i projektplaneringen på vilket sätt man avser att planera uppföljning och utvärdering samt lärandet av dessa insatser.

Förhandsbedömningens slutsatser

Arbetet med socialfondsprogrammet ("Nationellt strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning (ESF)") inleddes sommaren 2006, och fram till nu har Arbetslivsinstitutet haft uppdraget att under processen förhandsutvärdera programmet ("Ex-ante-utvärdering"). När denna sammanfattning av utvärderingsrapporten skrivs, föreligger ännu inte den slutliga versionen av programmet. Med denna reservation markeras därför att nedanstående kommentarer ska betraktas som preliminära eftersom de baseras på tidigare versioner. Sammanfattningen ringar in tre områden: den socioekonomiska analysens allmänna inriktning och bristfälliga koppling till programområdena, ett otydligt resonemang kring mervärde samt att synpunkter från tidigare utvärderingar av nationella socialfondsprogram inte tas tillvara. Avslutningsvis presenteras även några kortare synpunkter på kriterier och indikatorer.

Programmet har en mycket öppen och allmän karaktär. Detta kan spåras till den socioekonomiska analysen, som också framstår som generell. Den svenska arbetsmarknadens styrkor och svagheter presenteras här förhållandevis uttömmande och utförligt. Invändningen är att inga specifika problem ringas in som de mest centrala, och heller inga styrkor som de mest betydande. Inte heller i SWOT-analysen sticker några frågor ut. De prioriteringar som på andra ställen lyfts fram i texten; företagande, integration och de unga, framstår inte i analysdelen som påfallande viktiga. Den inriktning på företagande som i senare versioner kommit att träda fram kan vara belysande för att illustrera denna brist. Det finns bara korta avsnitt om företagande utspridda i programtexten, beskrivande snarare än analytiska och fragmentariska. Dessutom har det exempel på entreprenörskap som betonats i tidigare programversioner, den sociala ekonomin och socialt företagande, tonats ned. Detta är bara ett av exemplen på bristande konsistens mellan uttalade prioriteringar, den socioekonomiska analysen samt hur programområdena beskrivits.

Resonemangen i texten kring programmets mervärde är otydliga. Sverige har en mycket omfattande arbetsmarknadspolitik, samt en internationellt mycket hög nivå på det livslånga lärandet. När socialfondens förhållandevis begränsade resurser ska satsas på dessa områden i Sverige, krävs därför en medveten hållning för att insatserna inte ska försvinna i det stora sammanhanget. Nu förblir det oklart i programmet i förhållande till vad mervärdet antas uppstå. Mervärdet hade t ex kunnat relateras till etablerad verksamhet och administration, Det hade då givits möjlighet att diskutera förvaltningens förmåga, problem med sektoriseringen av svensk offentlig förvaltning och bristande regional samordning mellan arbetsmarknad och utbildning. En sådan fördjupad analys av mervärde hade möjliggjort att utnyttja socialfondens medel för att studera tillämpning av nuvarande regelverk inom arbetslöshets- och sjukförsäkringsområdet, eller se hur koppling mellan arbete och utbildning kan stärkas regionalt. Nu förblir framställningen av mervärde så otydlig, att den inte går att bygga någon inriktning på.

Många av de synpunkter som utvecklas i den slutliga rapporten från denna "Ex-ante-utvärdering" överensstämmer med slutsatser från utvärderingar av tidigare nationella program inom socialfonden i Sverige: Växtkraft/Mål 3 samt Equal. Dessa utvärderingar efterlyser

bland annat prioriteringar, strategiska satsningar, enkelhet och analys av mervärdet. Den programtext som föreligger är ändå allmän till sin karaktär och kännetecknas inte av några avgränsningar. En del av detta förklaras med att programmet ska omsättas i åtta regionala planer, där förhoppningsvis några av erfarenheterna från de nationella utvärderingarna tas tillvara. Görs inte detta, riskerar också det nationella programmets förhållandevis ambitiösa skrivningar om olika utvärderingsinsatser att te sig orealistiska. Lika viktigt som att beskriva betydelsen av utvärderingar är nämligen att seriöst ta till sig eller diskutera resultaten från dem.

Avslutningsvis några ord om kriterier och indikatorer. Eftersom programmet har en allmän karaktär som lämnar öppet för regionala initiativ och prioriteringar, blir även kriterier och indikatorer generellt hållna. Det finns inte anledning att diskutera detta särskilt utförligt, utan de allmänt hållna skrivningarna måste uppfattas som en ofrånkomlig konsekvens av det svenska socialfondsprogrammets uppläggning.